

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE ANABİLİM DALI
BİLİM TARİHİ BİLİM DALI**

**DÜNYADA VE ÜLKEMİZDE BİLİMKURGU TÜRÜNÜN DOĞUŞU VE
GELİŞİMİ**

Tezli Yüksek Lisans Tezi

SÜLEYMAN ERHARAT

Ankara, 2020

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE ANABİLİM DALI
BİLİM TARİHİ BİLİM DALI**

**DÜNYADA VE ÜLKEMİZDE BİLİMKURGU TÜRÜNÜN DOĞUŞU VE
GELİŞİMİ**

Tezli Yüksek Lisans Tezi

SÜLEYMAN ERHARAT

DOÇ. DR. İNAN KALAYCIOĞULLARI

Ankara, 2020

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE ANABİLİM DALI
BİLİM TARİHİ BİLİM DALI**

**DÜNYADA VE ÜLKEMİZDE BİLİMKURGU TÜRÜNÜN DOĞUŞU VE
GELİŞİMİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SÜLEYMAN ERHARAT

Tez Danışmanı

DOÇ. DR. İNAN KALAYCIOĞULLARI

TEZ JÜRİSİ

ÜYELERİ

Adı ve Soyadı

İmzası

- 1. Prof. Dr. Remzi Demir**
- 2. Prof. Dr. Ergi Deniz Özsoy**
- 3. Doç. Dr. İnan Kalaycıoğulları**

Tez Savunması Tarihi

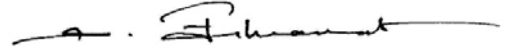
23 Haziran 2020

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Doç. Dr. İnan KALAYCIOĞULLARI danışmanlığında hazırladığım “Dünyada Ve Ülkemizde Bilimkurgu Türünün Doğuşu Ve Gelişimi (Ankara.2020)” adlı yüksek lisans tezimideki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallarına uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul edeceğimi beyan ederim.

01 Haziran 2020

Süleyman ERHARAT

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	i
ÖNSÖZ	ii
GİRİŞ	3
1. BÖLÜM BİLİMKURGU TARİHİ	13
1.1. Bilimkurguya Öncüllük Eden Türler.....	28
1.1.1. Düşsel Geziler.....	28
1.1.2. Ütopyalar.....	28
1.1.3. Distopya.....	29
1.2. Bilimkurgunun Öncül Yazarları ve Eserleri.....	36
1.2.1. Klasik Yazarlar.....	36
1.2.2. Modern Yazarlar.....	43
2. BÖLÜM BİLİMKURGU	58
2.1. Bilimkurguda Kullanılan Genel Temalar.....	58
2.1.1. Uzay.....	58
2.1.2. Uzayda Yerleşim.....	62
2.1.3. Dünyalaştırma.....	63
2.1.4. Uzaylılar.....	65
2.1.5. İstila.....	68
2.1.6. Gelecek Tarihi.....	70
2.1.7. Robotlar.....	71
2.1.8. Zaman.....	77
2.1.9. Paralel Evrenler Başka Boyutlar.....	80
2.2. Bilimkurgunun Belli Başlı Alt Türleri.....	82
2.2.1. Fantazya.....	82
2.2.2. Space Opera.....	85
2.2.3. Cyberpunk.....	87
2.2.4. Steampunk.....	89
2.2.5. Sert Bilimkurgu.....	90
3. BÖLÜM TÜRKİYE’DE BİLİMKURGU	94
SONUÇ	107
KAYNAKLAR	112
ÖZET	116
SUMMARY	117

ÖNSÖZ

İlk kez 1929 yılında “science-fiction” olarak adlandırılan tür, 1973 yılında “bilimkurgu” olarak Türkçemize girmiştir. Tanımının ve sınırlarının üzerinde tam olarak mutabık kalınamayan bu edebi akım, yüzyılı aşkın zamandır varlığını, müptelalarının gittikçe artması ile sürdürmekte ve gelişen teknoloji ile birlikte hayatımızın bir parçası olmaya devam etmektedir. Bilimsel ve teknolojik gelişmelerle doğrudan etkileşimde olan türün, ne zaman bilimden beslendiği ne zaman bilime esin verdiği halen tartışma konusu olmaya devam etmektedir.

Bu konuda ülkemizde yapılan çalışmalar oldukça sınırlıdır. Bu araştırmamda, hem türün genel bir tanımını yapmaya hem de ülkemizdeki son durumunu özetleyerek bilimkurgu bilim etkileşiminin genel bir çerçevesini çıkarmayı amaçladım.

Araştırma sürecinde yaratıcı ve yapıcı fikirleri ile bana yön veren, kaynak paylaşan; yazma sürecinde ise engin tecrübesi ve sabrı bu çalışmayı tamamlamama vesile olan Sayın Hocam Doç. Dr. İnan Kalaycıoğulları'na ve tüm bu süreçte bana daima destek olan, hayattaki en kıymetli varlığım aileme sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

GİRİŞ

1929 yılında Hugo Gernsbach'ın kurduğu *Science Wonder Stories* dergisinin sunum yazısında, bilimkurgu terimi ilk kez kullanılmıştır. Ancak bu türün ortaya çıktığı zamanın 1929 olduğunu söylemek pek doğru olmayacaktır. Gernsbach, neredeyse edebiyatla yaşıt olan bu türe, günümüzde kullanılacak popüler ismini vermiştir. MÖ 120 yılında doğan Samsatlı Lukianos'un *Gerçek Bir Öykü* [Lucian's True History]¹ adındaki uzun metninde kullanılan ögeler değerlendirildiğinde bu eserin bilimkurgu türünün ilk örneklerinden olduğunu düşünmek yanlış olmayacaktır. Ancak 1929'dan sonra ilerleyen zamanla ayrı bir tür olarak nitelendirilecek bilimkurgu, günümüze dek hızlı bir sıçrama gösterecek ve hayatın birçok alanında karşımıza çıkacaktır.

Samsatlı Lukianos'un yazdığı *Gerçek Bir Öykü*, her ne kadar ilk bilimkurgu eseri olarak değerlendirilse de; o tarihin mitle gerçeğin oldukça iç içe geçtiği bir dönem olduğu unutulmamalıdır. Bu durumda birçok bilimkurgu yazarının ilk bilimkurgu eseri olarak kabul ettiği 1818 tarihli Mary Shelley romanı *Frankenstein-Zincirlerinden Kurtulmuş Prometheus*'un türün bilimsel bilgi ile ilişkilendirilebileceği dönemi yansıttığını düşünebilir. Anılan romanda, Dr. Frankenstein, simya ile ilgilenmekten vazgeçerek ölü bedene elektrikle hareket verilebileceğini tahayyül etmiştir. Bu tarihte Alessandro Volta, kurbağa bacağına elektrik vererek hareket ettirmiş, tıp alanında estetik ve cerrahi amaçlı organ nakli ameliyatları gerçekleştirilmiştir. Bu paralel gelişmeler göz önüne alındığında, bilimsel bilginin edebiyata sirayet etmeye başladığı söylenebilir. Shelley'in romanından elektrik çıkarıldığında eser, gotik edebiyata dâhil olacaktır. Ancak içeriğe bilim girdiği zaman ilk bilimkurgu olarak nitelendirilebilmektedir.

¹ Lucian of Samosata, *Lucian's True History*, Çev. Francis Hiekes, Gutenberg E-Books, ABD 2014.

Avrupa’da modern bilime giden süreçte önemli adımlar, 17. yüzyılda atılmaya başlamıştır. Leibniz, Pascal, Descartes ve Newton’un yapıtlarına yaslanan bu süreç, M. Lomonosov, J. R. D’Alembert, L. Euler ve B. Franklin’in de pozitif bilimlere ve teknolojiye olan destekleri ile biçimlenmiştir. 18. yüzyılın sonlarında yayımlanan Denis Diderot’un Ansiklopedisi, bu yeni düşünceyi geniş kitlelere aktarmıştır. Bu dönemde yalnızca pozitif bilimlerde değil, felsefe ve din gibi alanlara I. Kant, D. Hume gibi filozoflar tarafından yenilikler getirilmiştir. Siyaset ve ekonomi de A. Smith, Voltaire gibi önemli isimler tarafından etkilenmiştir. Bilimsel Devrim olarak adlandırılan Avrupa Rönesansı’nın başlangıç tarihi, başka bir ifade tarzı ile Modern Çağ’ın başlangıcı modern bilimin başlangıcı olarak değerlendirilmiştir.

1543 yılında Kopernik, yerleşik görüşlere karşı Güneş Merkezli Evren Modeli düşüncesini yayınlamıştır. Bu yeniliği; Kepler’in 17. yüzyılın başlarında geliştirdiği gezegen hareketi modeli takip etmiştir. Kepler bu modelde, gezegenlerin elips bir yörüngeyi izlediklerini ileri sürmüştür. Galileo, bilimsel yöntemin ayrılmaz parçası olan fizik teorilerini kanıtlamak için deneyler yapmıştır. William Gilbert, elektrik ve manyetiklik denemeleri yaparak Dünyanın kütesinin manyetik olduğunu kanıtlamıştır.

Isaac Newton *Principia Mathematica*’yı 1687’de yayınlamıştır. 18. yüzyılın bitimi ve 19. yüzyılın başlangıcında elektriki ve manyetik hareketler; Mary Shelley’in ilk bilimkurgu eseri olarak kabul edilebilecek romanına ilham veren deneyleri ile Luigi Galvani ve bu konuda değerli katkıları olan Michael Faraday, Alessandro Volta, Giovanni Aldini, Georg Ohm ve diğerleri tarafından incelenmiştir.

20. yüzyılın başlangıcıyla bilimde yeni bir devrim başlamıştır. Newton’un doğruluğu kesinlikle kanıtlandığı sanılan bazı teorilerinin, kimi gözlem koşullarında beklenen sonucu vermediği anlaşılmıştır. 1900’lü yılların başından başlayarak atomaltı parçacıklar konusunda; Bohr, Planck, Einstein ve başka bilim insanları, kuantum teorilerini ortaya koymuşlardır. Kuantum teorisi, bilinen klasik fizik yasalarının atomaltı

boyutlarda beklenen somuçları vermediğini göstermiştir. Einstein'ın 1915'te ileri sürdüğü Genel Görelilik Teorisi, hem Newton'un klasik fiziğini hem de özel göreliliğin yaslandığı uzay zamanının olmadığını ortaya koymuştur. 1925'te Erwin Schrödinger ve Werner Heisenberg kendilerinden önce ileri sürülen kuantum teorilerini izah eden kuantum mekaniğini sayısal döngülere indirgemişlerdir, Edwin Hubble'ın 1929'da yaptığı gözlemlere dayanarak evrende bulunan galaksilerin hareket hızlarını, Dünyamıza olan mesafeleri ile doğru orantılı olarak gözlemlenmiştir. Bu gözlem, Georges Lemaitre'nin üzerinde çalıştığı Big Bang Teorisinin formüle edilmesi için gereken veriyi sağlamış ve evrenin artan bir hızla büyüdüğü kanıtlamıştır.

Bilimde bu gelişmeler süregelirken 1926'da bilimkurgunun adı konulmuş ve 1938 ve 1950 yılları arasında "Altın Çağ" olarak nitelendirilen bir dönem yaşanmıştır. *Astounding Science Fiction* dergisinin editörü John W. Campbell'ın önemli çabaları ve Robert A. Heinlein, Arthur C. Clarke ve Isaac Asimov gibi 'Bilimkurgunun Üç Büyükleri' olarak adlandırılan yazarlar sayesinde bilimkurgu, çocuk dergilerinden edebiyatın bir alt türü kapsamına girmiştir. John W. Campbell, bu yazarların çalışmaları üzerinde önemli bir etkide bulunmuş ve bilimkurgunun statüsünün değişmesini sağlamıştır. Isaac Asimov "bizler Campbell'in edebi kopyaları adeta uzantılarıydık." diyerek bu etkiyi tanımlamıştır.² Campbell'in dergide yazan genç bilimkurgu yazarlarına verdiği direktifler hayli ilginçtir. "İnsan gibi yahut daha iyi düşünebilen fakat insan olmayan bir yaratık yazın." bunlardan sadece birisidir.³ Bu dönemde bilimkurgu yazarı olarak tanımlanmayan ancak bu türde eser veren yazarların sayısında da bir artış olmuştur. Bununla birlikte space-opera olarak adlandırılan avantür yazımda dergiler ve kimi ucuz cep romanlarıyla süregelmektedir. Bilimkurguda Altın Çağ'ın yaşandığı dönem, teknolojinin insan hayatına iyice sirayet etmesi nedeniyle,

² James Gunn, *Isaac Asimov: The Foundation of Science Fiction*, Oxford University Press, Birleşik Krallık 1982, s.12-13.

³ Nicole Rudick, "A Universe of One's Own", *The New York Review of Books*, ABD July 18 2019, s. 21.

bilimin yüceltiildiği yıllardır. Bilim insanı olmasalar da bilimsel bilginin teknolojik yansımalarından faydalanan başarı figürleri toplumda göz önündedir. Edison zengin bir girişimcidir, Ford ilk seri üretim otomobili üretmiş, insanoğlu gözünü uzaya dikmiştir. Bu sosyal etkiler de bilimkurguyu pembe dizilerden ciddi edebiyat kategorisine terfi ettirmiştir. Altın Çağ olarak adlandırılan dönemde bilimkurgu için bir diğer önemli bir gelişme de türün görsel sanatlarda da ön plana çıkmaya başlamasıdır. Bu dönemde ağırlıklı olarak Hollywood yapımı bilimkurgu filmlerinin sayısı oldukça artmıştır.

Horace Leonard Gold ve Frederik Pohl'un editörlüğünü yaptığı *Galaxy* adlı dergide eserleri yayımlanan bilimkurgu yazarlarının ana akım edebiyata yönelmeleri, bilimkurgunun Altın Çağı'nın bitişi olarak değerlendirilmektedir.⁴ Asimov, Clarke ve Heinlein gibi sert bilimkurgu yazarları eski çizgilerinde yazmaya devam etseler de, yenilikçi yazarlar daha farklı ve geniş yazma olanaklarını değerlendirmek için *Yeni Dalga* olarak adlandırılan bir döneme geçiş yapmışlardır. H. P. Lovecraft ve William S. Burroughs ve Jack Kerouac gibi Beat kuşağı içindeki yazarların da etkisiyle Harlan Ellison, Samuel R. Delany, Frank Herbert gibi yazarlar 1960'lardan itibaren bilimkurguda *Yeni Dalga*'yı başlatmıştır.⁵ 1968'de Arthur C. Clarke'ın *Sentinel* adlı öyküsünden esinlenerek çekilen *2001 Space Odyssey* adlı bilimkurgu için bir dönüm noktası olan sinema filmi, türün görsel sanatlardaki ilk sert yansıması olmuştur. O güne kadar bilimsel altyapıdan azade olarak çevrilen filmler, bu tarihten sonra daha farklı bir yaklaşımla çekilmeye başlanmıştır.

Bu tarihten sonra bilimkurgunun tür olarak dönemlerinden söz etmek oldukça zordur. Çünkü kimi yazarlar bazı alt türlere öncülük etmiş bazen de sosyal etkiler kimi türlerin oluşmasına neden olmuştur. Ursula K. L. Guin, sosyal değişimleri konu alan eserleriyle feminist bilimkurguyu ele almış ve daha sonra hem fantazyaya hem bilim

⁴ Adam Roberts, "The Golden Age of Science Fiction 1940-1960", *History Of Science Fiction*, Palgrave Histories Literature, Birleşik Krallık 2006, s. 195.

⁵ Adam Roberts, "The Impact of New Wave Science Fiction 1960s-1970s", Palgrave Histories Literature, Birleşik Krallık 2006, s. 230.

kurgu alanında, o zamana kadar bu türde verilen eserlerin hiçbirinde rastlanmayan yaklaşımları denemiş ve çok başarılı olmuştur.

William Gibson'ın 1984'te yayımlanan *Neuromancer* adlı romanı Cyberpunk alt türünü doğurmuştur. Aslında türün görsel çerçevesi 1982'de Philip K. Dick'in bir novellasından uyarılan *Blade Runner* adlı filmle çizilmiş ancak edebi bilimkurgudaki karşılığı biraz daha gecikmiş olarak ortaya çıkmıştır. Sosyal hareketlerce şekillenen çevreci bilimkurgu, liberal bilimkurgu, Biopunk, kıyamet ve kıyamet sonrası kurgu gibi çok çeşitli alt türler de vardır. Bu türün meraklıları kategori yapmayı çok sever. Bu doğrultuda web temelli ve her gün onlarca yeni içerik eklenen bilimkurgu ansiklopedisi *SFA The Encyclopedia of Science Fiction*'da bilimkurgu kategorileri başlığı altında yüzlerce başlık vardır. Ancak kolaylıkla gözlenebilir ki bilimkurguda son yıllarda bir distopya enflasyonu yaşanmaktadır. Bu eserlerde genellikle uygarlığın yok olması, bir türün ortadan kalkması, cinayet romanlarındaki bir kişinin ölümü gibi kullanılmaktadır. Okura ucuz heyecan sağlayan bu yöntemin bilimkurgu olarak nitelendirilmesi oldukça şüphelidir. Bilimin, postmodernist yaklaşımlarla altının oyulmaya başladığı zamanlarda giderek hayatımıza daha çok giren teknoloji ve onun getirdiği yan etkilere karşı bir uyarı olarak değerlendirilebilecek distopyaların genel amacı uyarı yapmaktır. Distopyalar; bilimin, teknolojinin, siyasetin yanlış kullanımlarından doğabilecek muhtemel senaryoları ele alarak toplulukların uyarılmasını sağlamaya çalışmaktadır. Ancak çoğunlukla vardıkları yer bir kaçış edebiyatıdır. Okuyucular, kendilerine aktarılan distopyaları uyarılmak için değil rahatlamak için okumaktadır ve ortaya konulan senaryolar uyarı değil zihni boşaltıp gerilimi alan bir etki yaratmaktadır. Bu nedenle distopya ve alt türü olarak nitelendirilebilecek apokaliptik-post apokaliptik-pandemi konularını işleyen birçok alt tür, toplum tarafından çok tüketilmekte ve bu konuda verilen eserler çoksatar olmaktadır. Ancak bilimkurgunun sorduğu soru “nasıl”

değil “neden” olmalıdır. Neden sorusunun cevabı görecelik kuramı iken, nasıl sorusunun cevabı atom bombasıdır.⁶

Günümüzde bilimkurguda “neden” sorusundan ziyade “nasıl” sorusunu cevaplayan birçok örnek vardır ve bu konuyla ilgilenen birçok akademisyen bilimkurgunun artık devrini tamamladığını söylemektedir.⁷ Ancak burada bilimkurguyu oldukça sağlam bir kaideye taşıyan önemli yazar Yevgeni Zamyatin’in bu tür hakkında önemli saptamaları muhakkak hatırlanmalıdır.⁸

Zamyatin’in belirttiği gibi her şeyle birlikte bilimin de çok hızlı ilerlediği, geminin hızla yalpaladığı bir çağda yaşamaktayız. Bilimle birlikte gelişen teknoloji, hayatlarımızın her noktasına sirayet etmektedir. Bu hıza yetişememekle eleştirilen bilimkurgu da kuşkusuz kendi içerisinde bazı döngülere mahkûm olmaktan

⁶ Ursula K. Le Guin, “Ruhtaki Stalin”, *Kadınlar, Rüyalara, Ejderhalar*, Çev. Bülent Somay, Metis Yayınları, İstanbul 2006, s. 181.

⁷ Buna örnek olarak ülkemizde bilimkurgu ile ilgilenen akademisyenlerden Bülent Somay’ın bir söyleşisinde “Günümüzde bilimkurgu edebiyatı ve sineması” konusunda birşeyler söylemeye başlarken bunun bir çatışma konuşması olacağını ifade etmekte fayda vardır; bilimkurgu türü bugünlerde ciddi bir krizle karşı karşıyadır, bilimkurgunun en son üzerinde durmaya değer olan alt türü cyberpunk (siberpunk) 1990’lı yılların başında popülerliğini yitirdiğinden bugüne bu türde yeni bir şeyler olmuyor. Bugüne kadar ortaya çıkan fikirler, durmadan başka kitaplarda aynı şekilde yansıtılıyor.” şeklinde başlayan açıklamaları dikkate alınmıştır.” Bkz. K. Murat Güney, “Bülent Somay ile Bilimkurgu ve Fantazi Edebiyatı Üzerine”, *Davetsiz Misafir Bilimkurgu*, İstanbul Mart 2005.

⁸ Bilimkurgunun önemli yazarlarından Yevgeny Zamyatin bir makalesinde: “Yaşayan bir edebiyat, saatini geçmiş ya da şimdiki zamanı nirengi noktası olarak değil, geleceğin olasılıklarını gözönünde bulundurarak ayarlar. O, serenin en tepesine tünemiş gözcü gibidir: en tepe noktadan yaklaşan fırtınaları, dibi boylayan tekneleri, aysbergleri gözlemler; aşağıdakiler ise bunlardan bihaberdir. Sakin olmayan havalarda gözcüye muhakkak ki ihtiyaç duyulmaktadır. Ve şu anda rüzgar pek mutedil değil; her bir yandan imdat çağrıları gelmekte. Geçmişte, bir yazar aşağı güvertede sakince dolanıp sükun dolu peyzaj resimleri yapabiliyordu; ancak Dünya yan yatmaya mutedilken, azgın dalgalar bizi batırmaya kalkışır, teknenin bordası zangırdarken peyzaj manzaralarına bakmayı kim ister? Günümüzde bizler sanki ölüm tehditi ile karşı karşıyaymışçasına düşünebiliriz: Evet ölüyoruz - ancak anlamı neydi tüm yaşananların? Nasıl bir hayat sürdürdük? Eğer yeni baştan başlayabilseydik, neler yapardık? Ve ne için? Çağımızda, yazın hayatında bize gerekli olan, seren direğinin en yükseklerinden, ancak hava taşıtlarından görülebilen devasa düşünsel ufuklardır; bizler için gerekli en elzem, en ürkütücü ve en korkudan uzak "Neden?"ler ve "Sonra ne olacak?"lardır. Hakikaten yaşama arzusunda olan her canlı, karşısında ne olursa olsun tereddüt etmez ve anlamsız, "çocukça" sorulara gülüp geçerek doğru cevaplar arar. Yanıtlar yanlış olsun, felsefi yaklaşım doğru olmasın, ne önemi var - yanlışlar, doğrulardan daha değerlidir. Olması beklenen sonuç mekanik şeylerden beklenen sonuçtur, hata insancıldır; doğru güven sağlar, yanlış ise tedirgin eder. Eğer yanıtlarımızın gerçekleşmesi olanaksızsa daha iyi! Yanıtı önceden bilinebilecek sorularla meşgul olmak, zihinleri sığır işkembesine benzeyen örümcek kafalılara özgü - ve bilinmektedir ki: işkembe sadece geviş getirmeye yarar. Eğer tabiatta sabit değerler, sabit veriler olsaydı, tüm bu söylediklerim yanlış olurdu. Ancak şükür ki gerçekler hata barındırmaktadır. Diyalektik sürecin temeli de kesinlikle bu haldir. Çağımızın doğru bilinen kuralları yarın yanlışlanacaktır; en son rakama ulaşamamaktadır. Devrim her şeydedir, her yeredir. Sınırı yoktur. En son devrim, en son sayı yoktur.” demektedir. Bkz. Mirra Ginsburg, *Yevgeny Zamyatin, A Soviet Heretic*, University of Chicago Press, ABD 1970, Bu alıntı, Zamyatin’in “Literature, Revolution, Entropy and Other Issues” adlı makalesinin özetlenmesiyle ortaya çıkmıştır. s. 172-173.

kurtulamamıştır. Bu kapsamda yapılacak en objektif değerlendirmenin, türde verilen ve satılan eserleri incelemekten geçtiği düşünülebilir. Ülkemizdeki bilimkurgu yayıncılığına baktığımızda “Altın Çağ” ve “Yeni Dalga” döneminde yazılan eserlerin tekrar basımlarının oldukça çok sattıklarından ötürü raflarda oldukça geniş bir yer kapladığı görülebilmektedir. Ülkemizdeki iki büyük yayınevi 2018 yılından itibaren oldukça geniş kapsamlı bilimkurgu serilerini okurun beğenisine sunmuşlardır. Bu türü fazla tercih etmeyen ve ana akım edebiyat eserlerini basan kurumsal yayınevleri dahi seri olmamakla birlikte bilimkurgunun seçkin örneklerini münferiden yayımlamaktadırlar.⁹ Bu geniş yelpaze içinde çok satan bilimkurgu eserleri bilinenlerden oluşsa da, gerek dünyada gerekse ülkemizde bu konuda yeni eserler veren yazarların sayısı artmaktadır.

Günlük yaşantımızın küçük bir kesitinin 200 yıl kadar öncesine aktarıldığını varsaydığımızda, o dönemdeki insanın bugüne dair yapacağı gözlemlerin ancak bilimkurgu olarak nitelendirilebileceği söylenebilir. Bu konuda 20. yüzyılın bilimkurgu yazarları uçan otomobiller, ışıktan hızlı devasa uzay gemileri, galaksinin uç noktalarında kolonileşme gibi hayaller kurmuşlar ancak bunlar gerçekleşmemiştir. Bununla birlikte tablet bilgisayarlar, cep telefonları, görüntülü iletişim, internet ağı gibi mütevazı tahminlerin gerçekleştiği de görülmektedir. Samsatlı Lukianos, içine bakıldığında istenilen kişinin görüntüsünün ve sesinin görülüp duyulduğu bir kuyudan MS 2. yüzyılda bahsederken bugünün sosyal medyasını hayal etmemiştir şüphesiz. Ancak günümüzün bilimsel ve teknolojik gelişmelerini göz önüne alındığında bilimkurgunun edebiyatın ötesinde bir merakı tetiklediği söylenebilir.

⁹ Metis ve İthaki Yayınevleri bu türe özel seriler yayımlayacak kadar önemsemişlerdir. İthaki Yayınlarının bu konudaki neşriyatı 2020 yılı itibarıyla devam etmektedir. Ancak Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Can Yayınları, Tübitak Yayınları gibi ana akım edebiyat türleri yayımlayan yayınevleri de son yıllarda başta bilimkurgu klasikleri olmak üzere birçok bilimkurgu eserini münferit olarak yayımlamışlardır. Bu konuda aşağıdaki web sayfaları oldukça aydınlatıcıdır.
<https://www.pandora.com.tr/kitap/macellanya/89681> Erişim tarihi: 19 Mayıs 2020
<https://www.iskulturlar.com.tr/yazarlar/h-g-wells> Erişim tarihi: 19 Mayıs 2020
<https://canyayinlari.com/booktag/16/bilimkurgu/> Erişim tarihi: 19 Mayıs 2020

Bilim ve bilimkurgunun kronolojisi çerçevesinde birbirlerinden nasıl etkilendiğini çıkarmak oldukça güçtür. 19. yüzyılın sonlarında Ay'a yolculuk fikrinin gerçekleşmesi bilimsel olarak henüz tartışılmıyorken, bilimkurgu yazarlarının bu konuda eserler vermesi; bilimkurgunun o dönemlerde bilimin önünde gittiğini, belki de bu konuda çalışan bilim insanlarına bir isteklendirme sağladığı düşünülebilir. Günümüzdeki bilimsel olmasa da en önemli teknolojik gelişmeyiBailey; küresel bir ağla insanların bilgiye erişmesini sağlayan interneti ise bilimkurgu öngörememiştir. Bu konuda bilim ve teknoloji bilimkurgunun önünde gitmiştir. Yukarıda verilen iki örnekte bilimkurgu ve bilimin öngördükleri olasılıklar konusunda farklı kategorilerde olduğu anlaşılabilir.

Bilimkurgunun edebiyatta bulunduğu yer incelenecek olursa; bu edebi akımın, polisiye roman, casus romanı, aşk romanı gibi uzun süre edebiyat dışı bir kategoriye konulduğu görülebilmektedir. Bu farklı türlerin ortak özelliği; edebiyat ve akademik çevreler tarafından edebi değerden yoksun sayılmalarının yanı sıra popüler edebiyattan doğmuş olmaları ve edebiyat eleştirmenlerinin ifadeleriyle kitle edebiyatı oluşlarıdır. Bu türlerin gelişimi de tüketim toplumunun neredeyse tüm katmanlarında yaşanan gelişmelere paralel olarak gerçekleşmiştir.

Bilimkurgu; başlangıçta serüven romanlarının tuhaf bir uzantısı görünümünde iken, kısa sürede başka bir yöne doğru gelişmiştir. Edebiyat dünyasındaki ciddi eleştirmenler tarafından, egzotizmle uğraşarak yazarına ve okurlarına büyük özgürlük tanıyan bir kaçış edebiyatı olarak nitelendirilmiştir. Ancak bilimkurgu türü bu nitelendirmeden kurtulmanın yolunu bulmuştur. Türün kurucularının açtığı yolu izleyerek, spekülatif kurgulara, bilimsel ve teknolojik verilerden kaynaklanan tartışmalara dayanarak bu arka planda çok çeşitli alanlara yönelebilen bir türe dönüşmüştür.

Tüm dünyada hem edebiyat hem de görsel sanatlarda kendine sağlam bir yer edinen bilimkurgunun genel hatlarını ele alırken, şu sorulara da cevaplar arayacağız:

1) Bilimkurgunun toplumu etkilediği durumlar var mıdır? Eğer öyleyse bu etki nasıl gerçekleşmektedir?

2) Ülkemizde, evrensel kabul görmüş orijinal bilimkurgu eserinin olup olmadığı, eğer yoksa verilmemiş olmasının nedeni nedir?

3) Bilimkurgu ve bilimin kronojik gelişimi sırasında bir etkileşim mevcut mudur? Eğer böyle bir etkileşim mevcutsa hangi yönde gerçekleşmiştir?

Bu sorular çerçevesinde, çalışmamızda ulaştığımız sonuçlarla hem yukarıdaki soruların olası cevapları bulunmaya çalışılacak hem de bilimkurgu hakkındaki temel bilgiler aktarılacaktır.

Bu çalışmanın birinci bölümünde, bilimkurgunun tanımı yapılmaya çalışılacak, çerçevesi ve yöntemini anlayabilmek için tarihsel gelişimiyle birlikte bu türe öncüllük eden akımlar üç başlık altında ele alınacak, her birinin tarihsel gelişimi kısaca incelenecektir. Daha sonra bu yönde eser veren klasik ve modern yazarlardan öne çıkan isimler, önemli eserleriyle birlikte ele alınacaktır.

Bilimkurguda verilen eserlerin çeşitliliği göz önüne alındığında tüm bu bölümde, araştırmayı kısıtlayan ana etmen hemen göze çarpacaktır. Bu yönde verilen eserler ve sanatçıların sayısı çok fazladır. Bu yüzden, bilimkurgu hakkında eser veren yazarlardan ancak yeniliğe yer açanlar ve bunların önemli eserleri incelenebilmiştir.

İkinci bölümde kullanılan ana temalar da ana hatlarıyla tanıtılacaktır. Bu bölümde bilimkurgunun öne çıkan alt türleri de incelenecektir.

Son bölümde, bilimkurgunun ülkemizdeki tarihi gelişimi ve bugünkü durumu özetlenecek, 19. yüzyılın sonlarından itibaren yapılan çeviri faaliyetleriyle başlayan ve günümüzde devam eden bilimkurgu yayıncılığı konusunda bir döküm yapılacaktır, bu

konuda yayımlanan eserler tablolarda sunulacak ve türün ülkemizdeki durumunun genel hatları çizilmeye çalışılacaktır.

1. BÖLÜM BİLİMKURGU TARİHİ

Bilimkurgunun tanımını yapmak oldukça güçtür. Bu konuda başvurulacak kaynaklar, türün hem kronolojik gelişimine atfen hem de alt türlerinin çok detaylı tariflerini yapıyorlarken; türün geneli için herkes tarafından kabul gören bir ortak tarif yoktur.

Bu konuda türün isim babası Hugo Gernsback, *Amazing Stories* dergisinin 1926 Nisan sayısında:

“Bilimkurgu olarak demek istediğim Jules Verne, H. G. Wells ve Edgar Allan Poe tipi bir hikâye – bilimsel gerçek ve ilahi bir bakış açısıyla iç içe büyüleyici bir romantizm... Bu harikulade hikâyeler sadece ilginç bir okuma deneyimi sunmakla kalmıyor aynı zamanda öğreticiler de... Bilgi veriyorlar... Bugünün biliminde resmedilen yeni maceraların yarın gerçekleşmesi hiç de imkânsız değil... Tarihsel ilgi alanına girecek birçok büyük bilim hikâyesi hâlâ yazılmaya devam ediyor... Gelecek kuşaklar, sadece edebiyatta ve kurguda değil, aynı zamanda ilerlemede de yeni bir yol izlediklerini gösterecek”¹⁰

ifadesini kullanmaktadır. Elbette 1926’daki bu tarifi altından çok zaman geçmiş ve bu tür o dönemin çerçevesini oldukça genişletmiştir. Bilimkurgu, aylık dergilerde yayımlanan genellikle space-opera tarzı kısa hikâyelerden başlı başına bir edebi türe evrilmiştir. Bu süreçte tanımı konusunda da pek çok gelişme yaşanmıştır. Türün geçen

¹⁰ Hugo Gernsback, *Amazing Stories*, ABD April 1926, foreword.

zamanla yapılan tanımlarındaki bu değişiklikleri anlamak, günümüzdeki tanımının yapılmasını kolaylaştıracaktır. Bunun için 2006’da ilk basımı yapılan Adam Roberts tarafından yazılan *The History Of Science Fiction* kitabının “Tanımlar” bölümündeki betimlemeleri aşığıdaki gibi kısaltabiliriz:¹¹

Edebiyat Profesörü J. O. Bailey, 1947’de bilimkurgu için:

“Bilimkurgu, bir keşfin yahut doğa bilimlerindeki bir buluşun sonucunda bunun içine katıldığı macera ve deneyimlerin anlatisıdır. Bunun için bilimsel bir keşif, en azından yazarın mümkün olan bilime yaslanarak bunu rasyonalize ettiği bir şey olmalıdır.”

ifadesini kullanmıştır.¹²

Aynı yıl bilimkurgu yazarı Robert Anson Heinlein ise hâlâ nasıl tanımlanacağı bir soru işareti olan tür için bazı nitelendirmelerde bulunmuştur. Heinlein,

- “1. Koşullar şimdiki zamandan farklı olmalı ancak fark sadece hikâye boyunca yapılan bir buluşta da olabilir.
2. Yeni koşullar hikâyenin mutlaka ayrılmaz bir parçası olmalı. Sorunun kendisi bir insani sorun olmalı.
3. Bu sorun, yeni koşulların yarattığı yahut kesinlikle bundan etkilenen bir sorun olmalı
4. Ve son olarak, ortaya konan koşullar hiçbir surette ihlal edilmemeli ve dahası hikâye, kabul edilen teorinin yanında başka teoriler

¹¹ Adam Roberts, *History Of Science Fiction*, Palgrave Histories Literature, Birleşik Krallık 2006.

¹² James Osler Bailey, *Pilgrim of Space and Time*, Argus Books, ABD 1947.

üretildiği takdirde eskileriyle uyumlu olmalıdır. Bu eklenti teoriler çok cezbedici görünebilir, yazar bunların önemsiz olduğunu düşünebilir ancak ortaya konulan gerçeklikle bir şekilde bağlanmalıdır. Yani insan ırkının Marslılardan geldiğini varsayarsanız, o zaman bu ilişkiyi mantıklı temellere oturtmalısınız.”

diyerek, gölgede kalan bazı noktaları açığa çıkartmak istemiştir.¹³

Bilimkurgunun gelişiminde çok önemli bir rolü olan *Astounding Science Fiction* dergisinin editörü, aynı zamanda bilimkurgunun space-opera'dan saygın bir edebiyat türüne yükselmesini sağlayan en önemli kişilerden biri olan John Wood Campbell, aynı yıl:

“Bilimkurgu olmak fantazi olmak değil bilinen faktörlerden ciddi bir ilahi enterpolasyon çabası sarf etmektir. Bilimsel yöntem, iyi yapılandırılmış bir teorinin sadece bilinen her fenomeni açıklamakla kalmayacağı, aynı zamanda yeni ve hâlâ keşfedilmemiş fenomenleri de öngöreceği önermesini içerir. Bilimkurgu da aynı şeyi yapmaya çalışır, sadece bunu hikâye biçiminde aktarır.”

ifadesini kullanmıştır.¹⁴

Bilimkurgu yazarı, editörü ve eleştirmeni Damon Knight'in 1952'de bilimkurgu için yazdıkları ise şöyledir:

“Bilimkurgu terimi bence yanlış bir isimlendirmedir. Bu konuda yapılmış daha iyi tanımlamalar vardır ki Heinlein'in “spekülatif

¹³ Lloyd Arthur Eshback, *Of Worlds Beyond*, Fantasy Press, ABD 1964.

¹⁴ Algis Budrys, *Galaxy Bookshelf*, Galaxy Science Fiction Magazines, ABD October 1967.

kurgu” terimi benim için en iyisidir. Fakat bizler bu tanımlamada takılıp kaldık”.¹⁵

Bilimkurgu yazarı ve eleştirmen Theodore Sturgeon’un 1952’deki tanımı ise daha derli topludur:

“Bir bilimkurgu hikâyesi; insanlar etrafında oluşturulan, insani bir sorunun, bilimsel gerçekliğin yardımı alınarak ve onsuz çözülemeyecek bir şekilde insani olarak çözümlenmesidir.”¹⁶

Aynı yıl, edebiyat eleştirmeni ve antolojist Basil Davenport oldukça kısa bir tanım da bilimkurguyu şöyle betimlemiştir:

“Bilimkurgu, bilimin bazı hayali gelişimlerine veya toplumdaki bir eğilimin tahmin edilmesine dayanan kurgudur.”¹⁷

1955’te eleştirmen Edmun Crispin’in tanımı ise:

“Bilimkurgu hikâyesi, gerçekte bir yaşanmamışlık değil; bir teknolojiyi yahut onun rahatsız edici etkisini insanlığın doğal düzeninde öngören bir hikâyedir”¹⁸

şeklinde olmuştur.

¹⁵ Knight, Damon, *Science Fiction Adventures Magazines*, ABD 1952.

¹⁶ Atheling Jr. William, Red Boggs' fanzine Skyhook, Autumn 1952, ABD 1952, s. 14.

¹⁷ Basil Davenport, *Inquiry In to Science Fiction*, Longmans, Green and Co., ABD 1955.

¹⁸ John Wyndham, *The Seeds of Time*, Harmondsworth: Penguin, ABD 1963.

Robert A. Heinlein, 1947’de yaptığı yorumlara ek olarak 1959’da:

“Hâlihazır dünyamız, geçmiş ve bugün hakkında; yeterli veriye ve bilimsel yöntemin tabiatının ve hükmünün tam olarak anlaşılmasına yaslanan; gelecekteki olası olaylar hakkında gerçekçi kurgulardır. Bu tanımın tüm bilimkurguyu kapsaması için sadece “gelecek” kelimesini çıkarmak gerektir.”

diyerek önceki açıklamalarını daha da detaylandırmıştır.¹⁹

Bir yıl sonra, İngiliz yazar Sir William Amis Kingsley tür için:

“Bilimkurgu; bildiğimiz dünyada olmayacak, bilimdeki teknolojiye sahte-bilimdeki veya sahte teknolojiye, insan yahut insan dışı kaynaklı gelişmelerin varsayıldığı yazılı hikâyelerdir”

demıştır.²⁰

Amerikalı bilimkurgu ve fantazi yazarı James Benjamin Blish, 1964’te bilimsel fantazi olarak adlandırdığı bilimkurgunun tanımını aşağıdaki gibi yapmıştır:

“Bilimsel fantazi hikâyenin çoğunun akla yatkınlığını hatırlatan bir tür melezdır. Ancak yazarın hevesi kimi zaman bir sistem yahut prensibi bazen gözardı edebilir.”²¹

¹⁹ Robert Heinlein, *The Nonfiction of Robert Heinlein: Volume I*, The Virginia Edition, ABD 2011 yayında 361. sayfada yayımlanan “Science Fiction: Its Nature, Faults and Virtues” adlı 1959 tarihli makaleden alınmıştır.

²⁰ Kingsley Amis, *The New Maps of Hell*, Ballantine, ABD 1960.

Kanadalı politik aktivist ve bilimkurgu yazarı Judith Merril'in 1966'da bilimkurgu için yazdıkları ise şöyledir:

“Spekülatif kurgu (burada Robert A. Heinlein'in bilimkurgu adlandırması kullanılmış), amacı, yansıtma, enterpolasyon, analog, hipotez ve kurgusal deneyler yoluyla, evrenin insanın yahut “gerçeğin” doğası hakkında birşeyler keşfetmek, öğrenmektir.”²²

Bilimkurguda 75 yıl eser üreten ve dergi yönetmenliğinden, yazar ajanslığına kadar bilimkurguyla ilgili çok çeşitli kademelerde çalışan yazar Frederik Pohl, 1968'de:

“İyi bilimkurgu otomobili değil trafik sıkışıklığını öngörmelidir.”

şeklinde kısa bir tanımla yetinmiştir.²³

İngiliz bilimkurgu yazarı, antolojist ve editör Brian Aldiss 1973'teki tanımı bilimkurgunun doğduğu tür olan Gotik edebiyatı temele almaktadır:

“Bilimkurgu, insanevladı ve durumunun evrenimizdeki durageldiğimiz gelişmiş ve fakat aynı zamanda bilimsel

²¹ Adam Roberts, *The History of Science Fiction*, Palgrave Macmillan, Birleşik Krallık, 2006, s.356

²² Judith Merril, *The Year's Best S-F 11th Annual Edition (Judith Merril anthology)*, Delacorte Press, ABD 1966, foreword.

²³ Frederik Pohl, “The Great Inventions”, *Editorial. Galaxy Science Fiction Magazine*, ABD December 1968.

gerçekliklerden kafası karışmış halinin tanımını arama işidir ve bu iş tipik olarak Gotik yahut Gotik sonrası kalıpta sunulur.”²⁴

Amerikalı yazar Ray Douglas Bradbury, 1974’te tür hakkında oldukça kapsamlı tanımlamalar yapmıştır:

“Bu [bilimkurgu için], insanın her hayal gücünü, çabasını, fikrini, teknolojik gelişmesini ve her türlü rüyasını kucaklayan ve ulaşan yegâne alandır. Bize [ulusuna] ateşli heretikler diyorum. Bizler; şeylerin sadece nasıl olduklarını değil, nasıl olmaları gerektiğini de anladık. Amerikalılar olarak bizler umduğumuzdan daha iyi ve düşündüğümüzden daha kötüyüz. Bu da zamanın gördüğü paradoksal ulusların en paradoksalıdır demektir. Bilimkurgu da budur. Hepsinden öte, dün Platon nasıl düzgün bir toplumu bulabilmek adına fabl anlatıcıysa, bugün bilimkurgu da aynı yeredir. Bu öğle sonrası, dünyada bilimkurgunun sorunu olmayan hiçbir büyük sorun yoktur. O zaman bilimkurgu, devrimlerin kurgusudur. Zamanın, uzayın, tıbbın, yolculuğun ve düşüncenin devrimlerinin. Her şeyden önce bilimkurgu sıcağın erkek ve kadınların kendi makineleri tarafından kimi zaman yüceltilmiş, kimi zaman da ezilmiş olarak betimlendiği kurgulardır. Haliyle, şimdi gördüğümüz bilimkurgu makinelerden [teknolojiden] çok bilimle ilgileniyor. Bundan öte erkek kadın ve çocukların kendileriyle, nasıl davrandıklarıyla ve nasıl davranmayı umduklarıyla da ilgileniyor. Bilimkurgu gelecekteki davranış biçimleri hakkında olduğu kadar gelecek teknolojisi hakkında da endişelendiriyor.

²⁴ Brian Aldiss, David Wingrove, *the Trillion-Year Spree: History of Science Fiction*, Gollancz, Birleşik Krallık 1973.

Bilimkurgu, bilim adamlarından daha önce bu alana ilişkin tahminler yürütür. Dahası sadece bilimi değil teknolojiyi, insanlığın bu teknolojiye nasıl tepki vereceğini, nasıl kullanılacağını, onunla nasıl büyüyeceğini ve onun tarafından nasıl yok edileceğini tahmin eder. Bu harika bir şey!”²⁵

Amerikalı yazar ve eleştirmen Norman Spinrad’ın aynı yıl yaptığı tanım ise hayli pratiktir:

“Bilimkurgu olarak basılan her şey bilimkurgudur.”²⁶

Türün üç büyükleri arasında geçen ve türle ilgilenen herkesin tanıyacağı biyokimya profesörü ve bilimkurgu yazarı Isaac Asimov ise bir yıl sonra kısa bir tanım yapmıştır:

“Bilimkurgu, insan evladının bilim ve teknolojideki değişikliklerle nasıl baş ettiğini konu alan bir edebiyat dalıdır.”²⁷

Bilimkurgu yazarı, editör, eğitimci ve antolojist James Gunn, 1977’de bilimkurgu için:

“Bilimkurgu, değişim etkilerinin insanların hâlihazır dünyadaki, geçmişe, geleceğe yahut uzan diyarlara olan bağlantısını inceleyen edebiyat dalıdır. Genellikle bilimsel veya teknolojik değişimler ile

²⁵ Edmund J Farrell, *Science Fact/Fiction*, Foresman&Scott Company, Birleşik Krallık 1974. Bu derlemenin önsözü Ray Bradbury tarafından yazılmış ve alıntı da buradan yapılmıştır.

²⁶ Maxim Jakubowski& Malcolm Edwards, *Complete Book of Science Fiction and Fantasy Lists*, Birleşik Krallık 1983, s. 254.

²⁷ Isac Asimov, *How Easy to See the Future?*, Natural History, ABD 1975.

ilgilenir ve bu değişimler bir kişinin ya da toplumun öneminden ziyade tüm ırkın veya medeniyetin kendisiyle ilgilidir.”²⁸

demiştir.

Edebiyat Profesörü Patrick Parrinder’in 1980 yılında sert bilimkurgu hakkındaki yorumu ise şöyledir:

“Sert bilimkurgu, “sert” mühendislik bilimleri ile olduğu kadar “sert” (pozitif) durumlarla da ilgilidir. Varsayımları gerçekçi olsa da, gelecekteki bir dünya hakkında gerçekçi spekülasyonlar gerektirmez. Aksine, bu bilim insanlarının çoğuna hitap eden ve genellikle bilim insanları tarafından yazılan bir türdür. Tipik bir sert bilimkurgu yazarı, yeni ve bilinmeyen bilimsel teoriler keşifler arar ve hikâye sadece bilimsel kavramı okuyucuya tanıtmak için genel bir çerçevedir.”²⁹

Bilimkurguyu space-opera açmazından çıkaran önemli isimlerden Philip Kindred Dick ise bir yıl sonra bilimkurgu için aşağıdaki tanımı yapmıştır:

“Bilimkurguyu betimlemek için öncelikle bilimkurgunun ne olmadığını söylemeliyim. Gelecekte kurgulanan bir hikâye (ya da roman veya oyun) diyemeyiz. Çünkü bu sadece işin içine süper gelişmiş teknolojinin karıştığı maceralar, kavgalar ve savaşların olduğu bir dünyadır. Peki bu neden bir bilimkurgu değildir? Hâlbuki

²⁸ James Gunn, *From Gilgamesh to Wells: Vol 1 (The Road to Science Fiction)*, Scarecrow Press, ABD 2002, foreword.

²⁹ Patrick Parrinder, *Science Fiction: Criticism and Teaching*, London: New Accents, Birleşik Krallık 1980, s.15.

öyle görünmektedir ve Doris Lessing bunun bilimkurgu olduğunu varsayar. Bununla birlikte, uzay macerası olmazsa olmaz içerik olan yeni fikirlerden yoksundur. Ayrıca, günümüzde kurgulanmış alternatif dünyalarda kurgulanmış bilimkurgu romanları da olabilir. Öyleyse, bilimkurguyu ultra gelişmiş teknoloji ve gelecekte ayırdığımızda elimizde bilimkurgu olarak adlandırılacak ne kalır? İlk adım olarak kurmaca bir dünyamız var. Aslında var olmayan ancak bizim bildiğimiz topluma öykünen bir toplum var. Bizim toplumumuz bu kurmacada hayali toplum için bir sıçrama noktası görevi görür. Bizim dünyamızın yazarın zihinsel çabasıyla farklı bir yere yerleşmesiyle oluşan bu kurmaca dünya, bizimkinden en azından bir şekilde farklı olmalı ve bu farklılık toplumumuzda şimdiki veya geçmişte bilinen herhangi bir toplumda meydana gelemeyen olaylara neden olması için yeterli olmalıdır. Bu farklı yerleşme ile ilgili tutarlı bir fikir olmalıdır. Bu tutarlılık bir gariplik ya da saçmalık içermemelidir. Bu bilimkurgunun olmazsa olmazıdır. Toplumdaki bu kavramsal değişiklik, yazarın zihninde yeni bir dünya olarak yaratılır, kâğıda aktarılır ve sayfalardan okuyucunun zihnine çarpıcı bir olarak akseder. Okur, okuduklarının kendi yaşadığı gerçek dünya olmadığını idrakindedir.”

Bu tanımda oldukça genel ifadeler kullanılmış olsa da türün çerçevesinin belirlenmesinde net sınırların çizilmediği görülmektedir.³⁰

İskoçyalı bilimkurgu editörü David Pringle’in 1985’teki yorumu ise şöyledir:

³⁰ Philip K., Dick, *Shifting Realities of Philip K. Dick: Selected Literary And Philosophical Writings*, Sutin, Lawrence (1st Vintage Books ed.), ABD 1995.

“Bilimkurgu, modern bilimin yaratıcı bakış açısını kullanan fantastik bir kurgu şeklidir.”

Günümüzde fantastik edebiyatın bilimkurgudan farklı olarak kategorilendiği ve bunun akademik ve edebiyat çevrelerinde genel kabul gördüğü göz önüne alındığında 1980’lerde, bilimkurgunun bugün bulunduğu durumu tam olarak karşılamayan bir tanım olduğu değerlendirilmektedir.³¹

Mars üçlemesiyle tanınan Amerikalı bilimkurgu yazarı Kim Stanley Robinson ise bilimkurgu-tarih ilişkisini eksene alan şöyle bir tanımı, 1987’de yapmıştır:

“Bilimkurgu, tarihsel edebiyattır. Her bilimkurgu anlatısında, hali hazırdaki yahut geçmişimizdeki bir anı betimleyen aleni veya batını kurgusal bir tarih vardır.”

Kuşkusuz bu tarifi lineer akışı olan her edebiyat türünde de kullanmak mümkündür.³²

İngiliz bilimkurgu yazarı Christopher Evans’ın 1988’deki tanımı ise daha gerçekçidir:

“Bilimkurgunun belki de en net tanımı: onun bir “eğer” edebiyatı olduğudur. Eğer zamanda yolculuk edebilseydik ne olurdu? Eğer başka gezegenlerde yaşayabilseydik ne olurdu? Eğer uzaylılarla temas edebilseydik ne olurdu? Ve böylece devam eder gider... Tüm bunların

³¹ David Pringle, *The Science Fiction: 100 Best Novels*. London: Xanadu, Birleşik Krallık 1985.

³² Brian Stableford, John Clute, Peter Nicholls, *Definitions of SF, Encyclopedia of Science Fiction*, London: Orbit Little, Brown and Comp., Birleşik Krallık 1993, s. 311-314.

başlangıç noktası: yazarın nasıl olduğunu bildiğimiz şeylerin başka türlü olsalardı nasıl olabileceklerine kafa yormasıdır.”³³

Zaman ilerledikçe bilimkurgunun tanımları da değişmeye başlamıştır. Bu bağlamda üç büyüklerden Arthur C. Clarke 2001 yılında seçme öykülerinin derlendiği *The Collected Stories of Arthur C. Clarke* kitabının önsözünde yine fantastik edebiyatla bağlantılı bir tanım kullanmıştır:

“Bilimkurgu, genellikle gerçekleşmesini istemeyeceğiniz ancak olabilecek bir şeydir. Fantezi ise gerçekleşmesini isteyebileceğiniz ancak gerçekleşmeyen bir şeydir.”³⁴

Bu ifadede, bilimkurgu ve fantastik edebiyatın oldukça kısa ve muğlak bir tanım tercih edilmiştir.

2007 yılında *Oxford Sözlüğü*'nin bilimkurgu sürümünü yayımlayan Amerikalı dil bilimci Jeff Prucher, sözlüğün başında türü tanımlarken oldukça sığ ve daha önce yapılan tanımlara yeni bir şey katmayan bir şekilde şunları yazmıştır:

“Kurgulamanın bizim dünyamızdan farklı bir şekilde yapıldığı (örnek: yeni bir teknolojinin keşfi, uzaylılarla temas kurulması, değişik bir tarihe sahip olmak) ve bu farkın bir veya daha fazla değişiklik veya varsayımdan yapılan tahminlere dayanarak oluşturulduğu, bu farklılığın doğüstü terimler yerine bilimsel olarak (örtük veya açık olarak) açıklandığı bir türdür (edebiyat, film vs.).”³⁵

³³ Christopher Evans, *Writing Science Fiction*, A & C Black, Birleşik Krallık 1988, s. 9.

³⁴ Arthur C. Clarke, *The Collected Stories of Arthur C. Clarke*, Gollancz Books, Birleşik Krallık 2001.

³⁵ Jeff Prucher, *The Brave New Words: Oxford Dictionary of Science Fiction*, Oxford University Press, Birleşik Krallık 2009, s. 18

Avustralyalı karşılaştırmalı edebiyat profesörü Andrew John Milner'in 2013 tarihli bilimkurgu tanımı ise şu şekilde olmuştur:

“Bilimkurgu seçici bir gelenektir. Ki bu gelenekte; günümüz durmaksızın yeniden kurgulanır. Türün sınırları sürekli olarak kontrol altında tutulsa da bu sınırlar mütemadi bir devinim içinde olan bilimkurgu camiası tarafından devamlı esnetilir, parçalanır ve yeniden belirlenir. İşte tam da bu yüzden; esasen ve zorunlu olarak bir yarışma, tartışma alanıdır.”³⁶

Bilimkurgu türü ile akademik düzeyde ilgilenen çoğunluğun dikkate aldıkları tanım ise Hırvat Profesör Darko Suvin'in tanımıdır. Suvin, 1972'de bu türü şöyle tanımlamaktadır:

“Hâlihazırda gerekli ve yeterli koşulları; yabancılaşma etkileşimi ve biliş olan; ana eksenyle yazarın deneysel çevresinin alternatif bir çerçevesinin kurgulanması olan edebi bir türdür.”³⁷

Darko Suvin 1979'da yazdığı *Metamorphose of Science Fiction: On the Poetics History of a Literary Genre* adlı eserinde bu tanımı genişletmiş ve özellikle iki kavramı öne çıkarmıştır:³⁸ Bilişsel Yadırgatma ve Novum. Yadırgatma denen kavram Bertolt

³⁶ Andrew John Milner, *Locating Science Fiction*, Liverpool University Press, Birleşik Krallık 2013, s. 19.

³⁷ Brian Stableford, John Clute, Peter Nicholls, “Definitions of SF”, *Encyclopedia of Science Fiction*, Orbit/Little, Brown ad Company, Birleşik Krallık 1993, s. 311-314.

³⁸ Darko Suvin, *Metamorphos of Science Fiction: On the Poetics and History Literary Genre On the Poetics and History of a Literary Genre*, Yale University Press, ABD 1979.

Brecht'in *Verfremdungseffekt* kavramıdır.³⁹ 1948'de *bildiğimiz bir olgunun bizden onu tanıyabilecek kadar uzaklaştırılması ama aynı zamanda bize tanıdık gelmemesi* olarak betimlenen bu kavram, Suvin'in bilimkurgu tanımında da çok önemli bir rol üstlenmektedir. Suvin'e göre bilimkurgu bizim bildiğimiz olguları, oldukları yerden farklı yerlere yerleştirmiştir, kimi zaman uzaklaştırır ve bu olguları tanıyor olmamıza karşın onları farklı kurgulamalarla farklı açılarla bilişsel değerlendirmemize yeniden işlemek üzere vermiştir. Bunu yaparken de Novum'u kullanmıştır. Suvin'in yukarıda adı geçen makalesinde sık sık atıf yaptığı Alman filozof Ernst Bloch'dan esinlendiği sanılan kavram, Suvin'in bilimkurgu hakkında yaptığı tanımda önemli bir yer almıştır.⁴⁰

Suvin, bilimkurgunun fantazyadan ayrıldığı yerin, bilişsel yadırgatma olarak adlandırdığı mantık tarafından onaylanan bir novum tarafından yönlendirilen olay örgüsü ile ayırt edildiğini savunmuştur. Bilimkurgunun ilgilendiği yeni şeyin sihirden ziyade bilimsel araçlarla, yani kurguların gerçeğe göre uyarlanması ve ilişkilendirilmesiyle hayal edilebileceğini söylemektedir. Latince yeni demek olan novumu Suvin, mantığımızı aykırı olmayan bilimsel altyapısı bulunan makul yenilikler için kullanmaktadır. Birçok bilimkurgu yazarı için novum kullanımı ise mantıksal çerçevenin oldukça dışına çıkmaktadır. Işık hızından daha hızlı uzay gemileri, içine girilen kara delikler, ışınlanma bunlardan sadece bazılarıdır. Bununla birlikte novum tam anlamıyla, günümüzün zorlukla elde edilmiş bilimsel bilgisine ve hatta insan bilincinin doğası ve değerine, bireysel ve sosyal de dâhil olmak üzere, kabullendiğimiz her şeye kavramsal bir meydan okuma olarak değerlendirilebilir.

Herkesin kendine göre tarif ettiği ancak genel kabul gören tarif uyarınca bilimkurguyu, bilimsel altyapısı olan hayal gücünün başta edebiyat, sonra da diğer görsel sanatlar ile birçok disipline yansımalarıdır diye özetlemek mümkündür.

³⁹ John Willett, *Brecht on Theatre*, Hill and Wang, ABD 1964.

⁴⁰ Perry Nodelman, *Cognitive Estrangement of Darko Suvin*, John Hopkins University Press, ABD 1979, s. 1.

Bilimkurgunun tanımının daha iyi anlaşılabilmesi için, bu türe öncüllük eden türlerin kısaca tanıtılması gerekmektedir.

1.1. Bilimkurguya Öncüllük Eden Türler

1.1.1. Düşsel Geziler

Düşsel geziler geleneği ilkçağlara kadar uzanmaktadır. MS 120’de Samsatlı Lukianos, *Gerçek Bir Öykü* gibi kışkırtıcı bir başlık taşıyan uzun bir metin kaleme almıştır. Günümüzde Adıyaman bölgesine bağlı kadim bir Süryani yerleşkesi olan Samsat’ta doğan ve anadili Süryanice olmasına karşın Eserlerini Yunanca kaleme alan yazarın hayal gücü, yaşadığı dönem dikkate alınca, göz kamaştırıcıdır. Bir fırtına sonucunda Ay’a kadar fırlayan bir geminin serüveninde, Samsatlı Lukianos, gezegenler arası bir savaş, çılgın uzaylı topluluklar, dünyada olup biten her türlü konuşmanın duyulabildiği bir kuyu ve her gelişmenin görülebildiği bir aynadan söz etmektedir.

Düşsel geziler kaleme alan yazarların asıl amacı açıkça dile getiremediği eleştirilerini yahut hayallerini anlatmaktır. Ancak bunu yaparken fantazilerini ve hayalgüçlerini kullanarak, öykülerini uzaya ya da henüz keşfedilmeyen hayali rotalara yöneltmişlerdir.

1.1.2. Ütopyalar

1515’te Londralı ticaret hukuku avukatı Thomas More (1478-1535), iş nedeniyle Anvers ve Londra arasındaki sıkıcı yolculuklarında, Louvain’de basılacak olan *Ütopya*⁴¹’sının temelini oluşturmuştur. Bu çalışmayla Thomas More hem yeni bir tür yaratmış hem de adlandırmıştır. Thomas More, ideal ülke kavramına dayanarak “dünya üzerinde eşitlikçi, doğru ve mutlu bir toplumun nasıl oluşturulacağı” düşüncesini ortaya koymuştur. Ütopya Yunanca “olmayan yer” anlamına gelir. Oluşturduğu tür nedeniyle hâlihazır düzeni eleştiren bir yapıya sahip ütopya, Thomas More’un da canını sıkmıştır. 1535 yılında İngiltere Kralı VIII. Henry’nin Katolik Kilisesi’ni reddedip, kendi kuracağı

⁴¹ Thomas More, *Utopia*, Çev. Sabahattin Eyüboğlu, Vedat Günyol, Mina Urgan, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 1999.

İngiliz Kilisesi'nin idaresini ele alma çalışmalarına ilke olarak karşı çıkması sonucu oluşan anlaşmazlık nedeniyle başı gövdesinden ayrılmadan önce Londra Kulesine kapatılıp, pişman olup düşüncelerinden vazgeçerse bağışlanacağı söylenmesine rağmen bunu kabul etmeyen More, idam sehпасına mağrur adımlarla çıkacaktır. Ütopya pirinin sonunun böyle hazin olmasına karşın onu izleyen birçok kalem efendisi olacaktır.

Ütopyalar arasında en bilinenleri şöyle sıralanabilir: Samuet Butler'in İngilizce nowhere [hiçbiryer] kelimesinin anagramını kitap ismi olarak kullandığı *Erewhon* (1872), Rabelais'in *Theleme Manastırı* (1534), Farabî'nin *İdeal Devlet*'i (941), Campanella'nın *Güneş Ülkesi* (1623), Francis Bacon'un *Yeni Atlantis*'i (1627), Etienne Cabet'in *İkaria 'ya Yolculuk*'u (1839).

1905'te H. George Wells, *Modern Bir Ütopya*'yı⁴² yazmıştır. Ütopik bir toplumu anlatma fikri birçok yazara çekici gelmektedir. Yaşadığı dönemin, düzenin çarpıklıklarını, aksaklıklarını, hatalarını gören birçok yazar; bir nevi kaçış edebiyatı olarak nitelendirilecek ütopyalar kaleme almıştır. Günümüzde siyasal vaatler dışında ütopyalara pek rastlanmamaktadır.

Her etkinin bir tepki yaratacağı kaidesinden hareketle, bunun edebiyattaki ütopya türü için de geçerli olabileceğini kabul edilebilir. Ütopyanın karşıtı distopyadır.

İlk kez John Stuart Mill tarafından İngiliz Parlamentosunda 1868'de yapılan bir konuşmada adı geçen distopya, ütopyanın karşıtı olarak 'kötü yer' anlamına gelmektedir (Yunanca: dystopia). Distopya, kötümser bir yapıya sahip olmasından dolayı görsel sanatlarda, yazın hayatında ve felsefede sıklıkla işlenen bir kavramdır.

1.1.3. Distopya

Distopyalar teknolojinin hâkim olduğu bir çevrede insanların duygulardan uzaklaşmalarını ve doğal hayatlarından kopmalarını işlemektedir. Kimi zaman karamsar, kaygı verici olan bu eserler aslında günümüzdeki teknolojik yaklaşımların

⁴² Herbert George Wells, *A Modern Utopia*, Tropikal Kitap, Ankara 2019.

kötü kullanılmasına yaslanarak geleceğe dair depresif çıkarımlarda bulunmaktadır. Ütopyaların geçmişinin çok eskilere gitmesine karşın, distopyalar ise nispeten daha yeni bir tür olarak bilinmektedir. İyimser yaklaşımlara karşın kötümser eserlerin yeni tarihli olmasının sebebi ise daha başka akademik araştırmalara konu olabilir. Distopya romanları ile bilimkurgu arasında paralel bir anlatım söz konusu olduğu için birçok yapıt hem bilimkurgu hem de distopya edebiyatının ürünüdür.⁴³

Distopik eserler genellikle baskıcı iktidarların yönetimi altında ezilen, her olağan eylemin suç olarak kabul edilebileceği ve her hareketin izlendiği bir toplum yapısını konu almaktadırlar. Özgür düşüncenin yerini totaliter iktidarın dayattığı yaşam tarzlarının benimsenmesinin sıklıkla işlendiği görülmektedir.

Distopyalar içinde George Orwell'in 1984'⁴⁴üne ayrı bir fasıl ayırmak gereklidir. İlk defa okunduğunda okuru hayli etkileyecek olan 1949'da yayımlanmış bu eser, sadece 35 yıl sonrasını hayal etmekte ve okura çok değişik bir düşünce kanalı açmaktadır. Soğuk savaş yıllarında yayımlanan bu eser çok kez, dönemin Sovyetler Birliği'ne karşı kara-propaganda yapmakla suçlanmıştır. Bu suçlamaya karşın Orwell:

“Yeni romanımda sosyalizme ya da Britanya İşçi Partisi'ne bir saldırı kastetmedim, ama merkezileştirilmiş bir ekonominin yol açabileceği ve halen komünizm ve faşizmde kısmen gerçekleşmiş olan bozukluklara değindim... Kitabın konusunun Britanya'da geçmesi İngilizce konuşan ırkların doğuştan diğerlerine göre daha üstün olmadığını ve karşı konulmadığı takdirde totalitarizmin herhangi bir yerde zafer kazanabileceğini vurgulamak içindir.” diye bir savunma yapmak zorunda kalmıştır. Dediklerinin hilafında yazmış olsa dahi kapitalist güçlerin hesaba katamadıkları bir gerçek vardır.”

⁴³ Tülay Akkoyun, *Ütopya/Distopya*, Kurgu Kültür Merkezi Yayınları, Ankara 2016, s. 29-30.

⁴⁴ George Orwell, *1984*, Çev. Celal Üster, Can Yayınları, İstanbul 2000.

diyerek cevap vermiştir.⁴⁵ Bununla birlikte diyebiliriz ki, *1984* içerik ve kurgusu nedeniyle bütün baskıcı rejimlerin ipliğini pazara çıkararak bir yapıya sahiptir. Günümüzde, gittikçe artan küresel ekonomik dayatmalar ve devletlerin güvenlik önlemlerini artırması nedeniyle Orwell'in *1984*'ü gittikçe daha fazla başvurulan bir distopya olmuştur.⁴⁶

Eserin konusu kısaca şöyledir: 1984 İngiltere'sinde her şeye muktedir, her şeyi gözleyen bir otorite vardır: Parti. Partinin lideri ise Büyük Birader namıyla mülakap her yerde kameralarla sizi izleyen, her yerde fotoğrafları, tasvirleri olan ancak kanlı canlı bir insan olup olmadığını bilemediğimiz bir simgedir. Parti yanlış yapmaz. Hep bir düşman vardır. Proleteryanın görevi koşulsuz itaattir. Partinin en belirgin sloganlarından biri ise şöyledir: "Savaş, barıştır; özgürlük, köleliktir; cahillik güçtür." Buradan hareketle partinin ideal toplum modelinin "savaşan cahil köleler" olduğu çıkarımı yapılabilir. Kitlelerin algısını belirleyen medya tek merkezden yönetilmekte ve tek yanlı bilgi bombardımanına tutulan halkın toplumsal hafızası yıllar veya aylarla değil günlerle belirlenmekte ve mütemadiyen değiştirilmektedir. Öyle ki bir ay önce savaşılan düşmanın kimliği çabucak değişmekte ve kimse bunu hatırlayamamakta, yeni düşmana hep birlikte tepki gösterilmekte, ürünleri boykot edilmekte, bayrakları yakılmaktadır. Her vatandaşın olası muhbir olabileceği düşüncesi insanların güven duygusunu sarsmaktadır. İnsanlar arasındaki güven duygusunu yok ederek herkesin adeta kendisine ait bir kozada hayatlarını sürdürmelerini ve böylece kitlelerin birlik haline gelmeleri engellenerek iktidar için olası bir tehditin ortaya çıkması engellenmektedir. Yazılanlar okurlara tanıdık geliyorsa, bu Orwell'in totaliter rejimlere yönelik öngörülerinin ne

⁴⁵ Christopher Hitchens, *Why Orwell Matters*, Basic Books, New York 2002, s. 85.

⁴⁶ George Orwell'in *1984* adlı romanı ülkemizde oldukça popülerdir. Bunun bir yansıması olarak 2020 yılı Mayıs ayı itibarıyla Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi'nde, *1984*'ün konu edildiği 44 adet yüksek lisans ve doktora tezi bulunduğu görülmektedir. Bkz. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>, Erişim tarihi: 11 Mayıs 2020.

kadar gerçekçi olduğunu gösteren bir bulgudur. Maalesef karamsardır Orwell. Bir çıkış ya da bir reçete önermez. Romanın kahramanı Winston Smith'in kişisel aydınlanması ve sisteme karşı koyma çabalarını hep beyhudedir. Her ne kadar üzümlere okunsa da, sonu mutlu bitmese de totaliter rejimlerin toplum mühendisliğini nasıl becerdiğini yıllar öncesinden faş eden bu distopik başyapıtta ilgisiz kalmak, bilincini keskinleştirmek isteyen günümüz insanı için adeta bir suçtur.

Türk edebiyatında distopya denince öne çıkan eserlerden biri Alev Alatlının *Schrödinger'in Kedisi* ikilemesidir. 2009'da yayımlanan *Schrödinger'in Kedisi* (Kâbus)⁴⁷ adlı 1. kitap, kimi yerlerde Orwell'in *1984*'ü ile paralellikler taşısa da bu kez piramidin üstünde kapitalist güçler vardır: Takvimler 2020'yi göstermektedir. En yüksek makamda Yüce Pir'in kurulduğu Yeni Dünya Düzeni hızla güçlenmektedir. Bu organizasyonu oluşturan vâsıl, salık, mürit ve talipler, "Son Gerçek" olarak adlandırdıkları totaliter dünya görüşlerini Dünyanın tümüne tebliğ etmekle mükelleftirler. Dünya'nın önünde iki alternatif vardır: Ya "Tekleşmiş Varoluş"ta bütünleşecek ya da kesin bir ölümle cezalandırılan Lanetliler'in ve Sömürülmezler'in kaderlerini paylaşacaklardır: Postmodern Faşizm. "Tek bir dünya, tek bir devlet, tek bir bayrak!" şiarıyla ifade edilen dayatmacı sloganlarına, küresel basın bütün imkânlarını kullanarak topluma dayatmaktadır. Görmelere seza bir zikir ayinleri vardır. Buradan yola çıkarak okur, İslamiyet'in yeni Dünya düzenine uyarlandığını fark edebilir. Türkiye, federasyonlara bölünmüştür. Feraset, idrak, tarihsel bilinç gibi meziyetlere sahip olmak sömürülmez veya lanetliler sınıfına geçirir bireyi. Eksendeki psikoterapist İmre Kadızade ıslah olmak için Edirne şifahanesine gider.⁴⁸ Kadızade eski Türkiye'yi

⁴⁷ Alet Atlal, *Schrödinger'in Kedisi (Kâbus) – 1.Kitap*, Boyut Yayınevi, İstanbul 1999.

⁴⁸ Bu eserdeki başkarakterin soyadı ile Osmanlı tarihindeki Kadızadeliler hareketinin isim benzerliği dikkat çekicidir. 17. Yüzyılda ortaya çıkan Kadızâdeliler hareketi, adını dönemin vâizlerinden Kadızâde Mehmed Efendi'den almaktadır. Fikri tartışma ile başlayan ihtilaflar zamanla büyüyerek toplum hayatı, sosyal yaşam ve hatta devlet kurumlarının yapısındaki değişiklikleri de içerecek bir cesamete ulaşmıştır. Kadızadeliler olarak adlandırılan grup, Asr-ı Saadet olarak adlandırılan dönemden sonra ortaya çıkan birtakım uygulama ve âdetleri İslam'ın genel kurallarına aykırı olarak nitelendirmiş ve reddetmişlerdir. Bu nedenle bu hareketin amacının, İslâm'ı kutsal kitap ve Peygamberin uygulamaları dışındaki

özlemle yâd etmekte “nasıl oldu da böyle oldu?” diye hayıflanmaktadır. Bu minvalde okur, yeni Dünya düzeninin nasıl geleceği konusunda aydınlatılır. Adı geçen distopyada gerçekte çakışan iki durum dikkat çekicidir. Birinci kitapta; yeni Dünya düzenine geçişte, ilk uygulamalardan birinin TSK’nın iç güvenliğe müdahale yetkisi olan EMASYA (Emniyet ve Asayiş Yardımlaşma Protokolü) uygulamasının kaldırılmasından bahsedilmektedir. Kitabın basılmasından bir yıl sonra bu uygulama 2010 yılında kaldırılmıştır. İkinci kitapta ise ülkeyi federatif sistemden üniter sisteme geçiren ve başında kalpaklı bir kahramanın olduğu hayali örgütün adı Ergenekon olarak verilmiştir. Kitabın yayımlanmasından dokuz yıl sonra Ergenekon iddianamesi hazırlanmış ve Temmuz 2019’a kadar sürececek bir hukuk süreci başlatılmıştır.

Serinin 2. kitabı *Schrödinger’in Kedisi* (Rüya⁴⁹) ise ilk kitabın tersi olarak ütopya olarak nitelendirilebilir. Yeni Dünya düzenine karşı kuantum fiziğini kullanan bir örgütün başındaki kalpaklı adam, coğrafyanın ayarlarını eski haline döndürecektir.

Bütün distopik eserler sadece totaliter yönetimleri konu etmemişler, bununla birlikte farklı toplum düzenlerinin olduğu eserler de yazılmıştır. Bu izleği kullanan önemli distopyalardan biri de Aldous Huxley’in yazdığı *Cesur Yeni Dünya*⁵⁰ adlı yapıttır.

Cesur Yeni Dünya, 26. yüzyıl İngiltere’sinde geçmektedir. İnsan ırkının çoğalması, ırk ıslahı uygulamaları ve bilinçaltı öğrenim desteğiyle toplumun yapısı yeniden düzenlenmiştir. Bu açıdan değerlendirildiğinde, her şeyin gelişmesi ve dinamik bir toplumun mevcudiyeti, betimlenen toplumun mükemmel olarak algılanmasına neden olabilir ancak roman ilerledikçe bunun tersine bir ütopya olduğu görülebilmektedir.

kendilerince uygunsuz sayılan uygulamalardan temizlemek ve kendi dayattıkları zihniyeti devletin tüm kurumlarına yaymak olduğu söylenebilir. Tarihte yaşanan benzer çatışmaların genellikle kaos dönemlerinde ortaya çıktığı da bir gerçektir. Bu hareket de Osmanlı İmparatorluğu’nun o dönemde yaşadığı savaşlar, toprak kayıpları, ekonomik zorluklar, yoğun göçler ve çıkan isyanlarla başetmeye çalıştığı dönemlerde yaşanmıştır. Bu benzerlik distopik romanların yaratılması için uygun zemin oluşturmaktadır. Bkz., *Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2001, 24. Cilt, s. 100-102.

⁴⁹ Alet Alatlı, *Schrödinger’in Kedisi (Rüya) – 2.Kitap*, Alfa Yayınevi, İstanbul 2001.

⁵⁰ Aldous Huxley, *Cesur Yeni Dünya*, Çev. Ümit Tosun, İthaki Yayınları, İstanbul 2003.

Çünkü insanlık teknolojik açıdan yetkindir, sağlıklıdır. Savaşlar ve yoksulluk tamamen ortadan kaldırılmış; insanoğlunun musavi olduğu ve tüm insanların mutlak olarak mutlulukla dolu olduğu bir dünya ortaya çıkarılmıştır. Ancak bu gelişmeler; insanoğlu için yeri doldurulamaz bazı önemli değerlerin ortadan kaldırılması ile mümkün olabilmıştır. Kültür zenginliği, aile kavramı, sanatsal faaliyetler, yazın hayatı, felsefi düşünceler ve dini inanışlara bu dünyada yer yoktur. Ayrıca insanlığın hazzı; duygudan yoksun cinsel ilişki ve kimyasal uyarıcıların kullanımına bağlı olmuş, hedonist bir insanlık ortaya çıkmıştır. Distopya akımının bütün özelliklerini taşıdığı belirtilen bu eser istenmeyen ve korkutucu bir düzenin resmi olarak nitelendirilmiştir.⁵¹ Ancak eserin tamamen distopik olduğu söylenemez.

1984 ve *Cesur Yeni Dünya* dışında dikkati çeken distopik yapıtlar da yazın kültüründe yer almaktadır: Ray Bradburry'nin *Fahrenheit 451*'i, Herbert George Wells'in *Zaman Makinesi*, Ursula K. Le Guin'in *Mülksüzler*'i, Yevgeni Zamyati'nin *Biz*'i, Katharine Burdakin'in *Swastika Geceleri*, Kurt Vonnegut'un *Otomatik Piyano*'su gibi.

George Orwel ve Aldoux Huxley'in kaleme aldıkları toplum fikrine paralel olarak, devlet ve kimi zaman da toplumun kendisi tarafından hayata geçirilen dijital takip gibi bazı uygulamalar günümüz toplumlarında yaşanmaktadır. Bu yapıtlar sadece distopik roman olarak kalmamış, geçen yıllarda akademik incelemelerde de istifade edilen yapıtlar olarak önemlerini giderek artırmışlardır. Douglas Fitzgerald Dowd'un *Kapitalizm ve Kapitalizmin İktisadi*⁵² ve Neil Postman'ın *Televizyon Öldüren Eğlence*⁵³ adlı eserlerinde Huxley'in distopyasından alıntılar yapılmıştır. Birçok bilimkurgu

⁵¹ Huxley'in tasvir ettiği Dünya düzeninin ütopya ile örtüşen çok yönleri vardır. Zahiren değerlendirildiğinde; savaş kavramının, açlığın, işsizliğin, ırk ayrımının olmadığı herkesin mutlu ve eşit bir şekilde yaşadığı bir Dünya görülür. Ancak bunun uğruna vazgeçilen değerleri anladıkça, bunun incelikli yazılmış bir distopya olduğunu anlayabilir. Bu açıdan *Cesur Yeni Dünya*'nın doğrudan distopya olarak değerlendirilmesi tartışmaya açık olmalıdır. Bkz. Serap Akdeniz, *More'un Ütopya'sı Ve Huxley'in Cesur Yeni Dünya'sı Ekseninde, Etik Açısından Ütopya Ve Distopya Karşılaştırması*, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Kayseri 2019.

⁵² Douglas Fitzgerald Dowd, *Kapitalizm ve Kapitalizm İktisadi*, Çev. Cihan Gerçek, Yordam Kitap, İstanbul 2013.

⁵³ Neil Postman, *Televizyon, Öldüren Eğlence*, Çev. Osman Akınhay, Ayrıntı Yayınları, İstanbul 1999.

yapıtında karşımıza distopyalar, teknolojinin, bilimin ve siyasetin yanlış kullanımlarında ortaya çıkabilecek karamsar tahminler ve gelecek analizi konusunda insanoğluna yol göstermektedir.

Kitapevleri rafları ve satış rakamları dikkate alındığında distopik akımda, Orwel ve Huxley'in eserlerinin daha çok öne çıktığı görülmektedir. Ancak Huxley'in eseri ile günümüz toplumunun benzer yanlarının olması, bu yapıtı ön plana çıkarmaktadır. Huxley, toplumu; okumaya karşı direnç gösteren, gerçeğin peşine düşmeyen, kültürü yaşatmaya isteksiz ve genelgeçer bir karşı-kültürün ağında olacağını betimlemiştir.

Distopya düşüncesi sadece yazında değil görsel sanatlarda da yer bulmuş ve önemli yapıtlar üretilmiştir. Fritz Lang'ın *Metropolis*'i, Alfonso Cuaron'un *Son Umut*'u, Terry Gilliam'ın *Brazil*'i, Charlie Chaplin'in *Diktatör*'ü gibi sinema filmleri distopik dünyaları betimleyen sinema filmlerine örnek olarak gösterilebilir.

Bilimkurgunun; literatürde klasik ve modern olarak iki ana dalda incelenen belli başlı yazarlarının, kısaca incelenmesi türün daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır.

1.2. Bilimkurgunun Öncül Yazarları ve Eserleri

1.2.1. Klasik Yazarlar

1.2.1.1. Mary Wollstonecraft Godwin Shelley

Mary Wollstonecraft Godwin Shelley (1797-1851) roman, kısa hikâye, makale, biyografi ve seyahat yazarı olarak bilinir ancak en çok bilinen eseri *Frankenstein* ya da *The Modern Prometheus*'dur.⁵⁴ Babası politika filozofu, Annesi ise feminist bir filozof olan Mary Shelley, küçük yaştan itibaren, dönemin standart eğitiminin dışında özel bir eğitim almıştır. Kısa bir hikâye olarak tasarladığı *Frankenstein*, 1818'de anonim olarak, 1823 yılında ise ismiyle yayımlanmıştır. Roman, dönemin edebi ruhuna paralel olarak gotik ve romantik unsurlar içermektedir. Bununla birlikte Brian Aldiss, 1995 yılında yayımlanan *The Detached Retina: Aspects of SF and Fantasy* adlı kitabında, bilimkurgunu olarak kabul edilebilecek ilk metnin *Frankenstein* ya da *Modern Prometheus* adlı roman ve ilk bilimkurgu yazarının Mary Shelley olduğunu belirtmiştir.⁵⁵ Aldiss'e göre, bilimkurguya benzeyen fantastik unsurlara sahip daha önceki yapıtlardan farklı olarak ana karakter "bilinçli bir karar verir" ve doğüstü neticeler elde etmek için "laboratuvarında modern deneylere döner". Mary Shelley; çok erken yaşlarında, yaşanan bilimsel gelişmelerin ve birtakım felsefi kaygıların işlendiği, istisnai bir roman yazmıştır.

Daha sonraları birçok korku filminde işlenen bu romanın temelinde herhangi bir fantastik kurgu bulunmamaktadır. Protagonist Victor Frankenstein, bir bilim insanıyla yaptığı fikir alışverişinden sonra gerçek bilime yönelerek simya deneylerini sarfınazar

⁵⁴ Mary Shelley, *Frankenstein or The Modern Prometheus*, Lackington Hughes, Harding, Mavor&Jones, Birleşik Krallık 1818.

⁵⁵ Brian Aldiss, *The Detached Retina: Aspects of SF and Fantasy*, Liverpool University Press, Birleşik Krallık 1995.

ederek en büyük eserini yaratmaya koyulur. Bu projesi: kadavra parçalarından bir canlı oluşturmak ve onu bilimsel yöntemlerle canlandırmaktır. 1818'deki yayımlanan eserde bu canlandırma eyleminin nasıl yapıldığı geçiririle de, 1831'deki ikinci baskısında önsöz: bu deneyin elektrik yardımıyla yahut galvanizleme yoluyla yapıldığını yazar.⁵⁶ İlk baskının önsözünde Shelley; romanın fikrini Erasmus Darwin'in kısaca *Zoonomia*⁵⁷ olarak bilinen eseri üzerine, şair ve yazar Byron Shelley ile yaptığı konuşmalardan yola çıkarak yazdığını açıklamıştır. Galvanizleme yöntemiyle hareket kazanan doğaüstü varlık, Dr. Frankenstein'in cesetlerden aldığı uzuvların birleşimiyle oluşturulan bir ucubedir. Dönemin bilimsel altyapısına uygun olarak yapılan bir deneyin ve bunu takip eden doğaüstü hareketlenmenin sonucudur. Mary Shelley, kasıtlı olmasa da bilimkurguda sıklıkla işlenen bir temayı ele almıştır: Bilimsel merakı ve buluşları ile kendini aşan bilim insanı.

1.2.1.2. Edgar Allan Poe

E. A. Poe (1809-1849) Amerikalı yazar, edebiyat eleştirmeni, editör ve şairdir. Sadece Amerikan edebiyatında Romantizmin en önemli unsurlarından biri değil aynı zamanda kısa öykünün ilk yazarlarından kabul edilmektedir. Inspector Dupin'in aman vermez araştırmalarıyla polisiye edebiyatın hayal gücü yüksek yaratıcısı, tekinsiz kötülüğü kaleme alan ve adını korku edebiyatının ustaları arasına katan tekinsiz, gotik yapıtların mimarı, Edgar Allan Poe, en sınırötesi hayalgücünün, en cüretkâr fantazilerin, öykülerini eserlerinde işleyen çok yönlü bir edebiyat figürüdür. Bilimkurgu konusunda çalışan kimi akademisyenler tarafından, Edgar Allan Poe'yu bilimkurgu edebiyatının ilk ustalarından sayarlar.⁵⁸ Bu unvanı; *Monos ile Una Arasındaki Görüşme*, Hans Pfaal

⁵⁶ Theodore M. Brown, *Cengage Encyclopedia, Luigi Galvani*, Complete Dictionary of Scientific Biography, ABD 2019. Bu yöntemin 1770'lerin sonunda ölü dokuların elektrik yöntemiyle hareket edebileceğini kanıtlayan İtalyan Bilim insanı Luigi Galvani'nin isminden yola çıkarak galvanizleme olarak adlandırıldığı ve ortaya çıkarılan ölü bedene devinim kazandırmak için elektriğin seçilmesine de bu deneyin etkide bulunduğu düşünülebilir.

⁵⁷ The Laws of Organic Life, *Zoonomia*, Erasmus Darwin, J. Johnson In St.Paul's Church-Yard., Londra 1796.

⁵⁸ Adam Roberts, *The History of Science Fiction*, Palgrave MacMillan, ABD 2006.

Diye Birinin Görülmedik Serüveni, Eiros ile Charmion'un Sohbeti ve Balondaki Ördek, gibi bilimkurguya ait öğeleri kullandığı eserleri nedeniyle kazanmıştır. Bu eserlere, bilimkurgunun sık kullanılan teması olan zaman kaymasını konu eden *M. Auguste Bedloe'nun Anıları* adlı öykü de dâhil edilebilir.

Daha sonra incelenen bir mektubunda Poe, devamlı olarak geleceğin hayaliyle yaşadığından söz etmektedir.⁵⁹ Eserlerinde de bu düşüncenin izleri hissedilebilir. Ancak bilimkurgu türü üzerindeki etkisinin nedeni başkadır. Tamamlamayı başaramadığı tek çalışması *Nantucketli Arthur Gordon Pym'in Öyküsü*'nde: romanın başkişisinin, bir deniz yolculuğu sırasında Norveç fiyortlarında gelgitler nedeniyle oluşan ve büyük bir anafor olan bir "maelstrom"a kapılışlarını, son gördükleri şeyin bir devin beyaz yüzü olduğunu kaleme almıştır.⁶⁰ Poe'nun bu eserinden etkilenen Jules Verne de konusu Poe'nun yapıtına benzer *Buzların Sfenksi*⁶¹ adlı eserini yazmıştır. Bundan yola çıkarak: Jules Verne, bilinmeyen coğrafyalara yapılan yolculuklara olan merakını Kuzgun'un şairinin yazdıklarından aldığı söylenebilir. Bilimkurgu yazarı Herbert George Wells: "Pym yüzyıl önce çok zeki bir kişinin Güney Kutup Bölgesi hakkında neler hayâl edebileceğini anlatır." ifadesini kullanmıştır. Dolayısıyla bilimkurgunun hatırı sayılır öncülerinden Jules Verne'in romanlarını böylesine etkileyen bir yazarı da bilimkurgunun dışında bırakmak doğru olmayacaktır.

1.2.1.3. Jules Gabriel Verne

Jules Verne (1828 1905), Fransız bilimkurgu yazarıdır. Hukukçu ailesinin isteği doğrultusunda hukuk eğitimi almıştır ancak edebiyata olan merakı nedeniyle hukukçuluk yapmamış, bunun yerine hayatını idame ettirmek için tiyatro sekreterliğinden, borsa simsarlığına kadar çeşitli işler yapmış bu işleri yaparken yazma eyleminden hiç vazgeçmemiştir. Edebiyata olan derin tutkusu yanında bilimsel

⁵⁹ Edgar Allan Poe, *Edgar Allan Poe Bütün Hikayeleri Tek Cilt*, Çev. Dost Körpe, İthaki Yayınları, İstanbul 2019, s. 621.

⁶⁰ Edgar Allan Poe, *Nantucketli Arthur Gordon Pym'in Öyküsü*, Çev. Dost Körpe, İthaki Yayınları, İstanbul 2018.

⁶¹ Jules Verne, *Buzların Sfenksi*, Çev. Hasan Fehmi Nemli, Alfa Yayıncılık, İstanbul 2014.

gelişmeleri de takip eden Verne, fizik, meteoroloji, astronomi konusundaki yayınları aksatmadan okumaktadır. Dönemin popüler hava taşıtı olan balon Verne'in ilgisini çekmektedir nitekim bununla ilgili bir taslak hazırlayıp Pierre-Jules Hetzel adlı bir editöre 1862 yılında bu el yazmalarını vermiştir. Yayıncı Hetzel Verne'in tefrikalar olarak aldığı metni *Balonla Beş Hafta* adında bir roman halinde yayımlamıştır. Bu roman oldukça başarılı olunca Hetzel, Verne'i *Eğitim ve Eğlence Dergisi*'nin kadrosuna almış ve yılda iki romanlık bir sözleşme imzalamıştır. Basılan kitaplar büyük ilgi ile karşılanınca, sadece Verne'in romanlarından oluşan bir “olağanüstü geziler” serileri düzenlemiştir. Bu serinin ilk cildinin önsözünde, projenin amacını açıklayan şu ifadeler yer almaktadır:

“Bu ciltlerin bütünü, yazarın çalışmasına Bilinen ve Bilinmeyen Dünyalara Yolculuklar alt başlığını seçerek oluşturduğu çerçeveyi tümüyle dolduracaktır. Yazarın hedefi, modern bilimin bir araya getirdiği coğrafya, jeoloji, fizik ve astronomiye ilişkin bilgileri özetleyerek, kendine özgü bir çekicilikle, yeryüzünün tarihini yeniden oluşturmaktır.”⁶²

Hetzel'in bahsettiği proje, çağın bilgilerini hayalgücünün yarattığı kurgulara dayanan ve bunu hareketli bir anlatımla, okuyucuyu meraklandıran oldukça geniş kapsamlı ansiklopedik bir eserdir. Bu seride yayımlanan *Denizler Altında Yirmi Bin Fersah*, *Seksen Günde Devr-i Âlem*, *Esrarlı Ada*, *15 Yaşında Bir Kaptan* gibi çok bilinen romanlar vardır. Verne'in roman kahramanları, kendi alter egosunun bir yansıması olarak, hep bilinmeyen rotalara yelken açan kâşiflerdir. Eserlerinde, kimi zaman yaşadığı dönemin, kimi zaman da döneminin ötesinde teknolojik öğeler kullanan

⁶² Jules Verne, *L'Île Mystérieuse*, Librairie Hachette, Fransa 1901, préambule.

Verne, Ay'a kapsül fırlatan bir top, denizlerin altında uzun süre kalabilen bir denizaltı gibi geniş topluluklar tarafından bilinen ve sevilen unsurların yaratıcısıdır. Bu teknolojik gelişmelerin, döneminin bilimsel gelişmelerinin önüne geçmediği savlanmış ancak romanlarda kullanılan teknolojinin o dönemde kullanılmadığı için Verne'in döneminin ötesinde bir görüşü olduğunun hakkı verilmemiştir.⁶³

Jules Verne'in bilimkurgu edebiyatına olan katkısı bununla sınırlı değildir. *Hector Servadac*⁶⁴, *Meteor Avı*⁶⁵ gibi mizahi bilimkurgunun ilk örneklerini, Doğu saraylarında bulunan ve hareket eden bir kaleye dönüşebilen çelik fil gibi birçok görkemli makineyi *Buharlı Ev* [The Steam House] romanında⁶⁶, gelişmenin iki cephesini temsil eden karşıt ütopyaları *Begümün Beş Yüz Milyonu* romanında⁶⁷, tüm gezegeni etkileyen kıyametin etkileyici bir tasvirini *Sonsuz Adam* öyküsünde, doğada yaşanan dönüşüm temasını *Denizin İstilas* romanında görülebilir.⁶⁸ Adolphe d'Ennery ile birlikte kaleme aldıkları ve Hetzel'in akıl hocalığını yaptığı *İmkânsız Yolculuk* [The Voyage Through the Impossible: A Play in Three Acts] adlı çalışmada ise Altör adında uzak bir gezegene çıkan dünyalı astronotları anlatmaktadır.⁶⁹

Yazarın hayalgücünün yaratıcılığı ve bunların çoksatar kitaplar olması, bilimkurgunun gelişimi için önemli bir ivme sağlamış, kendinden sonraki bilimkurgu yazarları için etkili bir esin kaynağı olmuştur. H. G. Wells'in *Görünmez Adam*⁷⁰ adlı romanı ile Verne'in ölümünden sonra yayımlanan, *Wilhelm Storitz'in Sırrı*⁷¹ adlı romanı ile olan benzerliği, bu etkiyi göstermesi açısından dikkat çekicidir.

Verne'in geleceğe dair keskin tahminlerine bir örnek olarak: Ay'a yapılacak yolculuktan 104 yıl önce 1865'te kaleme aldığı *Ay'a Seyahat* adlı romanında; Ay

⁶³ Jacques Badou, *La Science-fiction*, Presses Universitaires de France, Fransa 2003, s. 24.

⁶⁴ Jules Verne, *Hector Servadac*, Karbon Kitaplar Yayınları, İstanbul 2016.

⁶⁵ Jules Verne, *Meteor Avı*, Çev. Özel Aydın, Tübitak Yayınları, Ankara 2008.

⁶⁶ Jules Verne, *The Steam House*, Create Space Independent Publishing Platform, Birleşik Krallık 2016.

⁶⁷ Jules Verne, *Begümün 500 Milyonu*, Çev. Nihan Özyıldırım, İthaki Yayınları, İstanbul 2004.

⁶⁸ Kollektif, *The Incredible Science Fiction Tales of Jules Verne*, Musaicum Books, ABD 2017, s. 121.

⁶⁹ Jules Verne&Adolphe d'Ennery, *The Voyage Through the Impossible: A Play in Three Acts*, Borgo Press, ABD 2009.

⁷⁰ Herbert George Wells, *Görünmez Adam*, Çev. Ali Kaftan, İthaki Yayınları, İstanbul 2013.

⁷¹ Jules Verne, *Wilhelm Storitz'in Sırrı*, Çev. Pınar Güzelyürek, İthaki Yayınları, İstanbul 2002.

yolculuğu hakkında çok isabetli tahminleri vardır.⁷² Ay'a giden yolcular aynı coğrafyadan Florida'dan hareket etmişler, Pasifik Okyanusu'na dönmüşlerdir. Verne'in mermisinin saniyede 10.800 m. yol aldığı tahmin edilmişken Apollo 11'in en yüksek ulaştığı hız, hayret verici bir şekilde bir saniyede 10.660 m.'yi göstermiştir. Jules Verne, bu romanında hayal ettiği Ay kapsülünün menzile varması için öngördüğü süre 97 saat, 13 dakika, 20 saniye iken Apollo 11'in yolculukğu ise 103 saat, 30 dakika sürmüştür.⁷³

Verne, hayatı boyunca en önemlileri Olağanüstü Yolculuklar serisindeki 54 roman olmak üzere 60'tan fazla roman, kısa öykü, oyun ve opera metni kaleme almıştır. Uzay yolculuğu, ünlü denizaltısı Nautilus, okyanus keşifleri ve birçok teknolojik gelişmeyi döneminin ötesinde bir görüşle yüzlerce unutulmaz karakter yaratmıştır. Romanlarındaki teknolojik, bilimsel unsurlar birçok sinema filmine ilham vermiş ve bundan dolayı haklı olarak bilimkurgunun kurucu babalarından biri olarak değerlendirilmiştir.

1.2.1.4. Herbert George Wells

Jules Verne, bilimi arka planda kullanarak yazan ilk kişi, başka bir deyişle bilimkurgunun dedesi kabul edilirse, Verne'in yazın hayatının sonlarında yazarlığa yeni başlamış Herbert George Wells (1866-1946) de çağdaş bilimkurgunun babası olarak kabul edilebilir. Wells, eserlerinde günümüz bilimkurgusunun en çok bilinen tüm temalarını neredeyse kullanmış ve kendinden sonra gelen çok sayıda yazara, Verne gibi esin kaynağı olmuştur.

Herbert George Wells, Normal School of Science'da Thomas Henry Huxley'in rehberliğinde astronomi, biyoloji, fizik ve kimya eğitimi alarak bilim konusunda yazan bir gazeteci olmuştur.

⁷² Jules Verne, *Aya Seyahat*, Çev. Öner Kemal, İnkılap Kitabevi, İstanbul 2017.

⁷³ İsmail Yamanol, "Kehanet Değil, Bilimkurgu: Jules Verne ve "Ay'a Yolculuk" Kitabının Bilimsel Analizi", *Evrin Ağacı*, İstanbul Haziran 2015.

Wells 1895 yılında *Zaman Makinesi* adlı ilk romanın yayımlamıştır. Daha önce bilimle ilgili birçok makale kaleme almasının ardından, bilimsel romanlar diye tanımladığı eserlerinin ilki olan *Zaman Makinesi*'nde, Wells, başkahramanını 802.701 yılında bir evrim sonucu insanlığın iki türe ayrılmış olduğu uzak geleceğe gönderir. Bu türlerin adları Elois ve Morlock'tur. Bunlardan ilki, çökmek üzere olan bir aristokrasi geleneğinin son temsilcileri olan ve yerin üstünde yaşayan Elois'ler; ikinci grupsa ataları Elois'lerin hizmetinde çalışmış, bugün onları avlayarak yaşayan ve yeraltında bulunan Morlock'lardır. Wells'e insanoğlunun yaşayacağını varsaydığı bu evrimi kurgulatan şeyin kendi çağında yaşanan derin toplumsal eşitsizlik olduğu düşünülmektedir. Wells, sadece bilimin etkileriyle değil aynı zamanda sosyal sonuçlarıyla da ilgili çıkarımlar yapmaktadır. Romanının o dönemin bilimkurgu anlayışından farklı bir anlayışla toplumsal roman olarak adlandırılması şaşırtıcı değildir. Birçok bilimkurgu yazarına göre Wells'in bilimkurgu türüne yaptığı en büyük katkılardan biri yeni düşünce sistemi olarak adlandırdığı yaklaşımıdır. Yeni düşünce sisteminde, okuyan ve yazan belirli öğelerin gerçek olmadığını bilmelerine rağmen yazar, okuyucunun fikirlerini olabirliğe doğru ikna etmeye yönelik olarak elinden gelen her şeyi yapmalıdır. Son zamanlarda bilimkurgu çevrelerinde bu yaklaşımın makul imkânsızlık ve inanırlılığın askıya alınması şeklinde ifade edildiği görülmektedir.⁷⁴

1920'de alt başlığı *The Whole Story of Man* olan *The Outline of History*⁷⁵ adlı Wells metinleri tefrika edilir. Yazar bu metinde tarihin; sadece devlet ve yöneticilerin tarihinden oluşmadığını, bundan çok daha fazlasını içerdiğini öne sürmektedir. Wells tarihin sosyal disiplinler arası bir koordinasyon ile yaratılması gerektiğini savlamıştır. Ulu Önder Atatürk 1927'de Wells'in bu eserini okumuş ve yazarın tasarladığı tarih

⁷⁴ Ace G. Pilkington, *Science Fictions and Futurism: Their Terms und Ideas*, MacFarland Pub., ABD 2017, s. 137.

⁷⁵ H. George Wells, *The Outline of History*, George Newnes Publ., Birleşik Krallık 1919-1920.

anlayışından etkilenmiştir. Başkentte Fransızca bilen kişileri toplamış; kitabı küçük bölümlere ayırarak Türkçeye çevirmelerini istemiştir. Kısa bir sürede dilimize kazandırılan eser, Devlet Matbaası'nda *Cihan Tarihinin Umumi Hatları*⁷⁶ adı ile Maarif Vekâleti tarafından üç cilt olarak basılmıştır.⁷⁷

1.2.2. Modern Yazarlar

1929'da bilimkurgu türünün adlandırılmasından sonra Altın Çağ olarak adlandırılacak döneme girilmiştir. 1930'lar ve 1950'ler arasında bilimsel ilerleme toplumda çok büyük karşılık görmüş; bilim, toplumun büyük kesimince takip edilir olmuştur. İşte bu yaklaşımın edebiyattaki yansıması da bilimkurgu türünde birçok önemli yazarın bilimkurgu türünde sivrilmesine, çok bilinmesine yol açmıştır. Bu dönemin yazarlarının tümünün burada incelenmesi oldukça zor olduğundan sadece belli başlı yazarlar aşağıda ele alınacaktır:

1.2.2.1. Robert Anson Heinlein

Amerikalı roman ve bilimkurgu yazarı Robert A. Heinlein (1907-1988) genellikle bilimkurgunun üç büyüklerinden biri olarak tanımlanmaktadır. Sert bilimkurgunun en tartışılan, popüler ve etkili yazarlarından biridir. Eserlerinde pozitif bilimlerdeki somut gelişmeleri kullanarak bilimkurgunun ciddi edebiyat kategorisine geçişini sağlamıştır. Bilimkurgunun soap opera düzeyinden sert bilimkurguya geçiş

⁷⁶ “Maarif vekâletinin emir ve tensibi ile müderris ve muallimlerden müteşekkil bir heyet tarafından Türkçeye nakil edilmiştir” ibaresinin yer aldığı eser 1927 yılında Osmanlı Türkçesi ile İstanbul Devlet Matbaası'nda basılmıştır.

⁷⁷ Mustafa Kemal Atatürk'ün H. G. Wells'in düşüncelerinden etkilendiğini gösteren önemli göstergelerden biri, TBMM'ndeki altı gün süren okumalarında ve basılmış halinde *Nutuk* adlı eserinin “Hilâfet Konusunda Halkın Şüphe ve Endişesini Gidermek İçin Yaptığım Açıklamalar” bölümünde: Efendiler, İngiliz tarihçilerinden Wells, iki sene evvel bir eser yayımladı. Eserinin son sayfaları “dünya tarihinin müstakbel safhası” başlığı altında birtakım okumaları içerir. Bu okumalarda hedeflenen sorun: “Un gouvernement fédéral mondial” “cihanşümûl bir ittihâdî hükümet” tir. Wells bu kısımda, birleşik bir Dünya hükümetinin nasıl oluşturulabileceğini ve böyle bir devletin esaslı bazı ayırmsanabilir koşulları hakkındaki çıkarımlarını ileri sürüyor ve adâletin ve tek bir kanunun hükmü altında Dünyamız nasıl bir halde bulunacaktı, bunu hayal ediyor. Wells, “bütün hâkimiyetler, tek bir hâkimiyet içinde izabe olunmazsa, milliyetlerin fevkinde bir kuvvet meydana çıkmazsa dünya mahvolacaktır” diyor ve “hakikî devlet, asrî hayat şerâitinin bir zaruret haline getirdiği cihan hükümet-i müttehidesinden başka bir şey olamaz.”, “muhakkaktır ki insanlar, kendi icatları altında ezilmek istemezlerse er veya geç birleşmeye mecbur olacaklardır.” görüşlerinde bulunuyor.” ifadelerinin yer almasıdır. Bu bakımdan *Nutuk*'ta adı geçen tek yabancı yazar H. G. Wells'tir. Bkz. Mustafa Kemal Atatürk, *Nutuk*, YKY, İstanbul 2015 e-kitap.

yaptığı dönemlerde çok satan romanlar yazmıştır. 1940'lı yıllarda, *The Saturday Evening Post* gibi ana akım makaleler yayımlayan dergilere bilim kurgu türündeki metinleri bastırması başaran ilk yazar olmuştur.

Yazarın kaleme aldığı bilim kurgu yapıtlarında sıklıkla kullanılan bazı sosyal temalar şunlardır: dinin kültür ve hükümet üzerindeki etkisi, bireysel özgürlüğün ve özgüvenin önemi, genelgeçer kabul görmüş toplum kurallarına uymayan düşüncelerin yine toplum tarafından baskılanması, bireylerin topluma karşı görevleri. Ayrıca; fiziksel ve duygusal aşk arasındaki bağlantı, uzay yolculuğunun kültürel uygulamalar üzerindeki etkisi ve sıra dışı ailevi ilişkiler gibi konuları ele almıştır. Soğuk savaş dönemindeki siyasal atmosferin de etkisiyle yazdığı eserleri aşırı milliyetçi ve hatta düpedüz faşist olarak nitelendirenler vardır.⁷⁸ Bu yaklaşım özellikle *Yıldız Gemisi Askerleri* [Starship Troopers]⁷⁹ romanında n plana çıkmakla birlikte, dikkatli okuyucunun bu romanda militarizmin çok ince bir şekilde yerildiği görülebilir. Hayatının son dönemlerinde her zamanki muhafazakâr çizgisinden anarşizme ve cinsel devrimin öncülüğüne kaymıştır. Mühendislik altyapısından hareketle eserlerinde birçok bilimsel gelişmeyi ve olası gelişmeleri kullanmış, türün yetişkinler tarafından benimsenmesi açısından önemli bir yer edinmiştir. İnsanlığın uzaya çıkmasının çok önemli olduğu konusunda ısrarcı olmuş, bu konuda yetkililere birçok defalar mektuplar yazmış ve hatta bu mektuplarının kimisi ABD Başkanı Truman'a iletilmiş ancak önerisi ciddiye alınmamıştır.

Heinlein bilimkurgu konusunda verdiği eserlerle dört defa Hugo Ödülü'ne layık görülmüştür. Science Fiction Writers of America'nın ömür boyu başarı alanında verdiği Büyük Usta Ödülü'ne ilk layık görülen bilimkurgu yazarı Heinlein'dır. Eski eşi Virginia Heinlein yazarın ölümünden sonra evrak-ı metrukesini toparlayarak 1990 yılında

⁷⁸ Siyaset ve Politika konusunda eserler veren Everett Carl Dolman'ın *Starship Troopers* romanındaki faşist yaklaşımları inceleyen "Military, Democracy, and the State in Robert A. Heinlein's *Starship Troopers*" başlıklı makalesi için bkz. *Political Science Fictions*, Kolektif, University of South Caroline Press, ABD 1997, s. 196.

⁷⁹ Robert A. Heinlein, *Yıldız Gemisi Askerleri*, Çev. Öznur Özkaya, İthaki Yayınları, İstanbul 2016.

*Grumbles from the Grave*⁸⁰ adıyla yayımlanmıştır. Çok bilinen eserlerinin şimdiye kadar 11 tanesi dilimize çevrilmiştir.

1.2.2.2. Arthur Charles Clarke

Bilimkurgu yazarı, biliminsanı, mucit, sualtı kâşifi, aktivist, senaryo yazarı, televizyoncu gibi kimlikleri olan, bilimkurgu yazarları arasındaki tek “Sir” unvanlı yazar, Arthur C. Clarke (1917-2008) İngiltere’nin kırsalındaki Somerset yakınlarında doğmuştur. Ekonomik zorluklar nedeniyle yüksek eğitim alamamıştır. Bu sırada çıkan 2. Dünya Savaşı’nda 1941’den 1946’ya kadar İngiliz Kraliyet Hava Kuvvetlerinde radar uzmanı olarak çalışıp savunma sistemindeki erken uyarı radarında çok deneyim kazanmıştır. Zamanla rütbesi yükselen ve önce radar eğitmeni, sonra teknik pilot, daha sonra uçucu pilot ve en sonunda kıdemli eğitim öğretmeni olarak terhis olmuştur. Ekonomik olarak daha güçlenir güçlenmez Londra King’s College Üniversitesinde lisans eğitimine başlamış, matematik ve fizikte “First-class honours” derecesiyle mezun olmuştur. Bu arada 1945’te *Wireless World* dergisinde çıkan “*Extra-Terrestrial Relays - Can Rocket Stations Give Worldwide Radio Coverage?*” başlıklı makalesinde jeostatik uydu yörüngesi ile ilgili çok önemli katkılarda bulunmuştur.⁸¹ Bu katkılarından dolayı haberleşme uydularının gezindiği jeostatik yörüngeye “Clark Yörüngesi” ismi verilmiştir.

Arthur C. Clarke, 1932-1945 yılları arasında çeşitli bilimkurgu öyküleri kaleme almıştır. İlk profesyonel eseri *Loophole, Astounding Science Fiction* dergisinde 1946’da yayımlanmıştır.⁸² Clarke, 1948’de ilk novellası *Against the Fall of Night* yayımlandığında “bilimsel” bilimkurgu yazarlığına doğru bir geçiş yapmıştır.⁸³ Ardından bu türde birbiri ardına önemli eserler vermiştir. 1948’de yazdığı *Sentinel* adlı

⁸⁰ Virginia Heinlein, *Grumble from the Grave*, Del Rey / Ballantine Books, ABD 1990.

⁸¹ Robert A. Heinlein, “Extra-Terrestrial Relays, Can Rocket Stations Give Worldwide Radio Coverage?” *Wireless World*, ABD October 1945.

⁸² *Astounding Science Fiction, Loophole*, Steet&Smith, ABD 1946.

⁸³ Arthur C. Clarke, *Against The Fall of Night*, Pyramid, ABD 1948.

öykü Clarke'ın kariyerini oldukça değiştirmiştir.⁸⁴ Stanley Kubrick'in 1968 yılında gösterime giren *2001, Bir Uzay Destanı* adlı filminin senaryosunu bu öykü oluşturmuştur. Bilimkurgu alanındaki mihenk taşlarından biri olan bu eserin senaryosu Clarke ve Kubrick tarafından kaleme alınmıştır. Daha sonra *2001 Serileri* olarak adlandırılacak bir bilimkurgu serisi ile *Rama ile Buluşma*⁸⁵ serilerini kaleme alan yazar, 1956 yılında daimi olarak yaşayacağı Sri Lanka'ya göç etmiştir. Bu arada televizyonda yaptığı birçok belgesel ile bilimin yaygınlaşmasında önemli bir rol üstlenmiştir.

2000 yılında bilim ve edebiyata yaptığı katkılar için İngiltere'den "Sir" unvanı alan Clarke, son 30 yılını tekerlekli sandalyede geçirmesine neden olan çocuk felcinin yan etkileri nedeniyle 2008'de hayatını kaybetmiştir. Ardında sadece bilimkurgu yazarı olarak değil, birçok alanda yaptığı önemli işlerle anılmıştır. Bunlar arasında Sri Lanka'da yaptığı dalışlarda ortaya çıkardığı iki önemli arkeolojik keşif, hayvanların korunması konusunda öne çıktığı çalışmalar, bilimin yaygınlaşması için yaptığı belgeseller, televizyon programları, Apollo-11'in Ay'a yaptığı seyahatin televizyon sunumu gibi ilginç mecralar da yazılmaya değerdir.⁸⁶

1.2.2.3. Isaac Asimov

1920'de Rusya'da doğan Isaac Asimov (1920-1992), 1923'te Amerika'ya taşınmıştır. Columbia Üniversitesi'nde biyoloji eğitimine başlamış ancak daha sonra kimyaya yönemiş, yüksek lisans ve doktorasını da yine Columbia Üniversitesi'nde yapmıştır, 1970'lerin sonunda kimya profesörü olmuş, 1983 yılında bir kalp ameliyatı geçirmiş bu operasyonda kendisine yanlışlıkla verilen enfekte kan sebebiyle 1992'de hayatını kaybetmiştir.

Honda Şirketi'nin ürettiği Asimo adlı insansı robotun isminin esinlendiği Isaac Asimov, yazma faaliyetine başladığı ilk dönemlerde kısa bilimkurgu öyküler yazmış

⁸⁴ Arthur C. Clarke, *Sentinel*, I Books, Anniversary Edition, ABD 2000.

⁸⁵ Arthur C. Clarke, *Rama'yla Buluşma*, Çev. Ümit Kayalıoğlu, İthaki Yayınları, İstanbul 1999.

⁸⁶ Kolektif, *A Scientific Autobiography: The Technical Writings of Arthur C. Clarke, Ascent to Orbit*, John Wiley&Sons, ABD 1984, s.109.

ancak bunları bastırmakta hayli zorlanmıştır.⁸⁷ Bu zorluğun nedeni: yazdıklarının, o dönem için alışılmış bilimkurgu kalıplarının dışında olmasıdır. Genelgeçer klişelerin aksine, onun Asimov'un yazdığı robotlar o dönemdeki kötücül robotlar gibi insanlığı yok etmek için hain planlar yapan, başkaldıran objeler değildir. Bu senaryo, dönemin space opera eksenli bilimkurgu edebiyatında genelgeçer klişe olan "canavar robot" temasının tam tersidir. Asimov'un hayal ettiği robotlar yıkıcı ve tekinsiz değil; tam aksine yapıcı ve çözümleyicidirler. Kendilerini var eden otoriteye isyan etmek yerine hizmet etmişler ve çok bilinen "Üç Robot Yasası"na göre tasarlanmışlardır. Yazarın robotları ilk işlediği romanlarından *Ben Robot* serisindeki üç robot yasası şu şekildedir.⁸⁸

"Bir robot, bir insana zarar veremez ya da zarar görmesine seyirci kalamaz.

Bir robot, birinci kuralla çelişmediği sürece bir insanın emirlerine uymak zorundadır.

Bir robot, yukarıdaki kurallarla çelişmediği sürece kendi varlığını korumak zorundadır."

Asimov anlaşılması kolay bu yasalara dayanarak robotların bir insana zarar vermesini, otoritenin isteklerinin dışında bir şey yapılmasını imkânsızlaştırmış ve robotları, zor işleri yapan kullanışlı nesnelere indirgemıştır. Bu yaklaşım biçimi, o zamanlar için hem robot bilimi hem de bilimkurgu adına yapıcı bir değerlendirmedir. Yazar, Robot serilerindeki ünlü robot dedektif *R. Daneel Olivaw* tiplemesinde olduğu gibi bu çerçevenin dışında kalabilen ve insanın duygularının etkisinde kalarak çözmekte zorlandığı karmaşık sorunların üstesinden gelebilen karakterler de yaratmıştır. Asimov,

⁸⁷ Steven Cooper, *An Annotated Bibliography for Isaac Asimov*, Stevenac Press, ABD 2018, s. 72.

⁸⁸ Isaac Asimov, *Ben Robot*, Çev. Ekin Odabaş, İthaki Yayınları, İstanbul 2016, s. 22.

daha sonra bu yasaları; insanlığın geleceği uğruna bireylerin feda edilebileceğini dikte eden “Sıfırıncı Yasa”yı ekleyerek güncellemiştir. Bu yaklaşım ile Asimov, “Frankenstein Kompleksi” ile yaratıcısına isyan edip, bilinçsizce tahripkâr olan robot algısını zarifçe ortadan kaldırarak, robotları nesnel ve bilimsel bir yaklaşımla betimlemiş, bu değerlendirme de robot kavramına olan düşmanca bakış açısını olumlu bir şekilde değiştirmiştir. Asimov’un eserlerinde oluşturduğu bu olumlu perspektifin, robot teknolojisine eskisinden daha hızlı bir ilerleme kazandırdığı kuşkusuzdur.

Asimov denince akla ilk gelen eser *Ben Robot*’tan ziyade *Vakıf*⁸⁹ serisidir. Bu eseri oluşturmaya 20’li yaşlarının başındayken başlamıştır. Başlangıçta kısa öyküler olarak yazar ancak sonra bir üçleme haline getirir. Bilimkurgunun en itibarlı ödülleri olan Hugo Ödülü bir sefere özel olarak “Gelmiş geçmiş en iyi bilimkurgu/fantezi üçlemesi” ödülünü *Vakıf* serisine vermiştir. Roma İmparatorluğu’nun çöküş dönemini inceleyen araştırmacılara okumaları için tavsiye edilen *Vakıf*, çözümlenip dağılmakta olan bir büyük yönetimin son günlerini anlatır.

Çok üretken bir yazar olan Isaac Asimov’un 500’ün üzerinde bilimkurgu ve bu tür dışında eseri vardır. Eserlerini yazdığı dönemin genelgeçer ve ucuz bilimkurgu standartlarını kullanmadan uzayın keşfi temalı bilimkurgu akımının öncül ismi olarak değerlendirilmektedir. Şiddet karşıtlığı eserlerine yansımıştır. Sahip olduğu bilim eğitimi, kitaplarında hayalgücünü kullanmasını engellememiş ancak nasıl çalıştığını çözemediği unsurları itiraf etmekten de geri durmamıştır.⁹⁰

1.2.2.4. Stanislaw Lem

Bilimkurgu yazarı Stanislaw Lem (1921-2006), 1919’da Polonya günümüzde Ukrayna sınırları içinde olan Lviv’de doğmuştur. Babası doktordur. Lem de babasının

⁸⁹ Isaac Asimov, *Vakıf*, Çev. Kemal Baran Özbek, İthaki Yayınları, İstanbul 2017.

⁹⁰ Yazarın bibliyografyasında önemli yer tutan *I Robot* serilerinde çoklukla kullandığı pozitronik beyin kavramı, romanların yazıldığı zamanlarda gerçek olması mümkün olmayan bir işlemci kapasitesini ifade etmek için kullanılmıştır. Günümüzde ise ancak gelecekte mümkün olabilecek bir kuantum işlemciyi tanımlamak için kullanılabilir. Isaac Asimov, pozitronik beyini bu seride ve diğer kitaplarında sıklıkla kullansa da, bilimsel altyapısı hakkında herhangi bir açıklama yapmamıştır.

izinden giderek hekim olmak için istemiş ancak eğitimi sona ermeden çıkan 2. Dünya Savaşı nedeniyle otomobil tamirciliği ve elektrik teknikerliği yapmıştır. Yahudi asıllı olan yazar, toplama kamplarına gönderilmekten kaçamamıştır.⁹¹ Sahip olduğu çeşitli beceriler sayesinde bu çetin dönemi hayatta kalarak atlatan Lem, savaş sonrasında yaşadığı sarsıcı dönem nedeniyle hekimlik yapamamış, çıkış yolunu edebiyatta bulmuştur. Felsefe ve iletişime ilgi duyan Lem, bu konuların özgürce kullanabileceği bilimkurgu türüne yönelmiş ve bu yönde yazmaya başlamıştır.⁹²

Stanislaw Lem, Ursula K. Le Guin ve Philip K. Dick’le birlikte bilimkurguyu ciddi edebiyat seviyesine taşıyan isim olarak bilinmektedir. 1961 yılında kaleme aldığı ve mitolojik Gaia Hipotezine dayanan çok bilinen eseri *Solaris*⁹³ efsanevi yönetmen Andrei Tarkovski tarafından sinema filmi olarak çekilince; topluda tanınırlığı artmıştır. Lem’in, daha 1963’te yayımlanan *Yenilmez*⁹⁴ adlı romanında tersine evrim, nano teknoloji ve sanal gerçeklik kavramları geçmektedir. Lem’in eserlerinde çoklukla görülen aksiyon, gerilim ve özellikle mizah öğelerini ustalıklı kullanmasına karşın, yazar asıl yeteneğini felsefi analizlerinde göstermektedir. Post-modernizm etkilerini taşıyan *Solaris* adlı romanında, bilimin, bilincimizin ötesinde gerçekleşen herşeyi açıklamak için yeterli olamayabileceğini, romanında betimlediği gezegenin bir ruhu olduğunu ve onunla iletişim kurmanın, bilinen iletişim yolları içinde mümkün olamayabileceğini öne sürmüştür. *Solaris* adlı romanının; bilimsel yaklaşımın toplumda önemli yer tuttuğu dönemlerde yazılmasına rağmen kimi zaman sadece bilimin herşeyi açıklamakta yeterli olmayacağını belirtmiştir. 2006 yılında hayatını kaybeden Lem, eserleri günümüzde dahi en çok satılan bilimkurgu yazarlarından.

⁹¹ Bu süreçle ilgili *New Yorker* dergisinin Ocak 1984’te yayımlanan “Chance and Order” başlıklı röportajında Lem. “O dönemde çok kişisel ve pratik bir şekilde “Ari” olmadığını öğrendim. Atalarımın Yahudi olduğunu biliyordum ama inancıma ve Yahudi kültürüne ilişkin hiçbir şey bilmiyordum. Damarlarımda Yahudi kanı olduğunu fark ettiren şey evimize gelen Nazi mevzuatıydı.” demiştir. Bkz. Stanislaw Lem, “Change and Order”, *The New Yorker*, ABD 30 January 1984, Çev. Franz Rottensteiner, s. 2.

⁹² Bu bilgiler genel olarak Yazarın kendi adına yapılan ağ sayfasından kendi hakkında söylediklerinden derlenmiştir. Bkz., *Lem About Himself*, <https://english.lem.pl/home/biography/abouthimself>

⁹³ Stanislaw Lem, *Solaris*, Çev. Mehmet Aközer, İletişim Yayınları, İstanbul 2014.

⁹⁴ Stanislaw Lem, *Yenilmez*, Çev. Seda Köycü, İthaki Yayınları, İstanbul 2017.

1.2.2.5. Frederik George Pohl Jr.

Frederik Pohl (1919-2013) 1919 yılında ABD New York'ta doğmuştur. 17 yaşında gelecek tahminlerinde bulunanlardan oluşan Futurians adlı bir kulüp kurmuştur. Bu kulüpte Isaac Asimov ve Donald Wollheim gibi, gelecekte bilimkurgu edebiyatına yön verecek isimlerle arkadaş olmuştur. Daha sonra Genç Komünistler Derneği'ne katılmış ve Flatbush Şubesi başkanı olmuştur. Üç yıl sonra buradan ayrılan Pohl, 1943-1945 yılları arasında orduya katılmıştır. Beş kez evlenmiş ve dört çocuğu olmuştur. 2013 yılında ABD Illinois'de ölmüştür.⁹⁵

İlk hikâyesi *Elegy to a Dead Satellite: Luna*⁹⁶ 1937'de, son romanı *All the Lives He Led*⁹⁷ ise 2011'de yayımlanmıştır. 75 yıllık bilimkurgu yazarıdır. Bilimkurgunun tarihsel akışının hep ekseninde olmuştur. Bilimkurgunun yükselişe geçtiği ilk zamanlardan itibaren bu alanda Isaac Asimov gibi ünlü isimlerin ajansı olarak çalışmak ve kimi popüler yayınların editörü olmak gibi çeşitli alanlarda çalışmıştır.⁹⁸ Bu arada 1977'de *Hiçi Üçlemesi*'ni yayımlamaya başlamıştır.⁹⁹ Kitapta; psikanaliz, Schwarzschild Süreksizliği, Kugelblitz, Stefan-Boltzmann yasaları, olay ufku, kuantum fiziği, ışığın sürati, ölüm kavramı, insanın kötülük ve iyiliği, ölümden sonra bilincin dijital ortama aktararak sanal hayatın devamı, astro-fizik gibi okurun ilgisini çekecek konular art arda sıralanmıştır.

1.2.2.6. Frank Patrick Herbert

Meslekleri arasında gazeteci, fotoğrafçı, edebiyat eleştirmeni, çevrebilim danışmanı, kısa hikâyeci gibi sıfatlar olsa da Frank P. Herbert (1920-1986), edebiyat dünyasında bilimkurgu yazarı olarak tanınmaktadır. 1920 Washington Tacoma doğumlu yazar, bilimkurgudan önce çevre ve Zen Budizmi ile ilgilenmiş ve bu alternatif alanlar

⁹⁵ Kolektif, *The Way the Future Was: A Memoir*, Del Rey Pub., ABD 1978, s. 22.

⁹⁶ Frederik Pohl, "Elegy to a Dead Satellite: Luna", *Amazing Stories Magazine*, ABD October 1937.

⁹⁷ Frederik Pohl, *All The Lives He Led*, Tom Doherty Associates, ABD 2011.

⁹⁸ Kolektif, *A Way the Future Was: A Memoir*, Del Rey Pub., ABD 1978, s. 28.

⁹⁹ Frederik Pohl, *Hiçi Destanı 3 Kitap*, Çev. Can Eryümlü, Kavram Yayınları, İstanbul 1995.

onun tüm yazın sürecini etkilemiştir. 1952 yılında dönemin bilimkurgu dergilerinde başlayan öykücülüğü, yine bu dergilerde bölümler halinde yayımlanan romanlarıyla devam etmiştir.¹⁰⁰ Altın Çağ'da çok seri bir şekilde üretilen bilimkurgu eserlerinin arasında Herbert, 1962'de yayımlanmaya başladığı *Dune* adlı roman serisiyle farklı bir değerlendirmeye konu olmuştur.¹⁰¹ Bu dönemde yazılan bilimkurguların çoğunda ucuz öğeler asıl etken durumundadır. *Dune* serisi ise oldukça uzun sosyolojik, psikolojik, dinsel ve siyasal yorumlarıyla dönemin bilimkurgusundan oldukça farklıdır. Serinin çok ilgi görmesi 1965'ten itibaren yazarın kariyerini bu serinin devamlarını yazmaya yöneltmiş ancak Herbert bu seri ile ilgisi olmayan başka zihin açıcı eserler de kaleme almıştır. Sinema ve televizyon serilerinde birçok kez canlandırılan *Dune*, yakın gelecekte de filme çekilecektir. Herbert'ın bilimkurguya katkısı; bu türün ucuz klişelere başvurmadan da ilgi çekici olabileceğini kanıtlamasıdır.

1.2.2.7. Philip Kindred Dick

Philip Kindred Dick (1928-1982), 1928'DE ABD Chicago'da ikiz kızkardeşi Jane ile birlikte doğmuştur. Kız kardeşinin, doğumdan 41 gün sonra anne sütüne karşı alerjik olması nedeniyle ölmesi, onun hayatı boyunca annesinden nefret etmesine ve kardeşinin özlemini içinde taşımasına sebep olmuştur. Çocukluğu, anne babasının boşanması ve çeşitli paranoyalar taşıması sebebiyle evinin dört duvarı arasında, annesinin kontrolü altında geçmiştir.¹⁰²

Philip K. Dick, hayatının büyük bölümünde uçlara yakın bir yaşam tarzı seçmiştir. Endişeli bir ruh hali, yarım kalmış bir eğitim, açık alan korkusu, muhtelif paranoyalar, uç eğilimlere ilgi, uyuşturucular ve halüsinojenler yazarın hayatının büyük bir bölümünü etkisi altına almıştır. Bu etkilerden olsa gerek; dönemin önemli kalemi Stanislaw Lem için: "Stanislaw Lem, gerçek bir insan olmayıp, Amerikan

¹⁰⁰ Herbert Brian, *Dreamer of The Dune: The Biography of Frenk Herbert*, Tor Books, ABD 2003.

¹⁰¹ Frank Herbert, *Dune*, Çev. Dost Körpe, İthaki Yayınları, İstanbul 2016.

¹⁰² Antony Peake, *A Life of Philip K. Dick: A Man Who Remembered the Future*, Arcturus Publishing Limited, ABD 2013.

bilimkurgusuna zarar vermek amacıyla oluşturulmuş bir komünist örgütün kod adıdır.” şeklinde Federal Bureau of Investigation’a bir mektup ile bildirmesi; pek de sağlam olmayan bir muhakeme yeteneğinin işaretidir. Buna mukabil Stanislaw Lem, Batı’da üretilen bilimkurgu yapıtlarının değerlendirilmesi sonucunda, dikkate alınabilecek tek yazarın Philip K. Dick olduğunu belirtmiştir.¹⁰³

13 yaşında yayımcılığını John W. Campbell’in yaptığı *Astounding and Unknown* isimli bilim-kurgu dergisi ile tanışmıştır. Yoğun şekilde I. Asimov, R. Heinlein ve yazarlık hayatı üzerinde derin bir etkisi olan Alfred E. Van Vogt okumaya başlamıştır. 14 yaşına geldiğinde bugün artık kayıp olan ilk romanını yazmıştır: *Return to Liliput*.¹⁰⁴

Anne evinden 18 yaşında kaçıp, toplumun uçlarında yaşayan insanların olduğu bir eve taşınmıştır. Eşcinsellik ilgisini çekmiş ama kısa sürede tercihinin bu yönde olmadığını anlamıştır. Uyuşturucu ile ilk kez burada tanışmıştır. 1947 yılında çalışmaya başladığı elektronik dükkânında yazarlığın yanında diğer tutkusu olan müzik ile derinlemesine ilgilenme fırsatı elde etmiştir.¹⁰⁵

1964-1969 yılları arasında 16 roman, 1953-1954 yılları arasındaysa 56 hikâyesi yayımlanmıştır. 5 evlilik yaşamış, bunlardan 3 çocuk sahibi olmuş, bunların dışında resmi olmayan sayısız ilişki yaşamıştır. Tüm yaşamında maddi sıkıntı çekmiş, kitapları için aldığı avanslar dışında, kitaplarının satış rakamı ne kadar iyi olsa da hiç para kazanamamıştır. Sıra dışı üretkenliği ve hızı, dehasının yanı sıra kronik maddi yoksunluğu ile de açıklanabilir. Yaşamının son yıllarına doğru *Androidler Elektrikli Koyun Düşler mi?* adlı öyküsünün telif ücreti sayesinde biraz olsun maddi rahatlığa

¹⁰³ Eylül 1974’te FBI’a ulaşan Philip K. Dick mektubunda, metinde sözü geçen ithamlar yer almaktadır. Bkz. Aaron John Barlow, *Reality, Religion, and Politics in Philip K. Dick’s Fiction*, University of Iowa, ABD 1988, S.141. Buna karşın Stanislaw Lem, Mart 1975’te yayımlanan “*Philip K. Dick: A Visionary Among the Charlatans*” adlı makalesinde Philip K. Dick’i bilimkurgu yazarları arasında vizyonu olan tek yazar olarak nitelendirmiştir.

¹⁰⁴ Antony Peake, *A Life of Philip K. Dick: The Man Who Remembered the Future*, Arcturus Publishing Limited, ABD 2013. “*First sci-fi character*” adlı bölüm.

¹⁰⁵ Kolektif, *Philip K. Dick Biography*, A&E Television Networks, ABD 2014.

kavuşmuş ve 53 yaşında, bu eserinin filme çekilmiş halini göremeden önce hayatını kaybetmiştir.¹⁰⁶

Yazarın bilimkurgu üzerine yazılmış 36 romanı ve çok sayıda öyküsü vardır. Yazdıklarının izleğinde genellikle rastlanan gerçek ve gerçeğin çeşitli hallerinin sorgulanması; yarattığı karakterlerin maceralarının temel noktası olmaya yazım hayatı boyunca devam etmiştir. Gerçek ve gerçekliğin oturduğu kuralların sorgulandığı birçok eseri vardır. Robotlar, uyuşturucu etkisinde görülen hayaller, mistik sanrılar, androidler, paranoyak ruh halleri onun yarattığı değişken evrenlerin ayrılmaz unsurlardır. Okurunu kolay yoldan cezbetmek için bilim-kurgunun genelgeçer temaları olan olağanüstü teknolojilere, karmaşık geleceklere, yıldız gemilerine asla sığınmamıştır. Philip K. Dick için eksende olan: her zaman için gerçekliğin ne olduğu ve insan faktörü olmuştur.¹⁰⁷ Yazarın biyografisi, eski eşlerinden Anne R. Dick tarafından *Philip K. Dick'in Peşinde* adlı kitapta kaleme alınmış olup, yazarın hayatını en yakından gözlemleyen birinin bakış açısına sahiptir.¹⁰⁸

Sinema, Dick'in eserlerini oldukça fazla kullanmıştır. 2019'da ikincisi çevrilen *Blade Runner*, *Total Recall* ve *Minority Report* yazarın sinemada kullanılan romanlarının en bilinenlerindedir. Son yıllarda *Philip K. Dick's Electric Dreams* adlı on bölümlük bir televizyon serisi gösterime girmiştir. Eserlerinin sadece yaşadığı dönem için değil her zaman sorulabilecek soruları konu aldığı P. K. Dick'in, bu mecra tarafından işlenecek daha pek çok keşfedilmemiş bilimkurgu romanı vardır. Yazarın, bilimkurgu türüne; bu akımın sadece ucuz uzay maceraları olmadığı yönünde önemli katkıları olmuştur.

¹⁰⁶ Philip K. Dick, *Androidler Elektrikli Koyun Düşler mi?*, Çev. Mehmet Ada Öztekin, Altıkkırbeş Yayınları, İstanbul 2014.

¹⁰⁷ Ursula K. L. Guin, *Kadınlar, Rüyalar, Ejderhalar*, Çev. Bülent Somay, İletişim Yayınları, İstanbul 1999. Bu kitaptaki *Bilimkurguda Mit ve Arketip* başlıklı makalede Guin, "Dick'in tüm eserlerinde çok eski kimlik ve yabancılaşma temalarını ve benliğin parçalanması duygusunu izleyebiliriz" diye belirtmiştir.

¹⁰⁸ Anne R. Dick, *PKD, Philip K. Dick'in Peşinde*, Çev. Münevver Bayhan, Alfa Yayıncılık, İstanbul 2016.

1.2.2.8. Ursula Kroeber Le Guin

Bilimkurgu yazarı Ursula Kroeber Le Guin (1929-2018) 1929 yılında ABD California’da doğmuştur. Annesi psikolog yazar, babası ise antropologtur. Ursula K. Le Guin de ileride 1 Dünya Fantezi Ödülü, 2 Hugo, 5 Locus ve 4 Nebula ödülünü kazanan, bilimkurgu türüne bilinenlerden farklı perspektiflerden yaklaşan bir yazar olacaktır. İyi bir eğitimden sonra yöneldiği düşünsel anarşizm, Taoizm, çevrecilik, feminizm ve sosyalizmle ilgili yaklaşımları eserlerine sıklıkla kullanmış ve piyasa işi genelgeçer bilimkurgu eserleri yerine fonunda bilimkurgu olan ama çok daha bilinmedik açılardan sorular sormanın yolunu açan romanlar yazmış, sert bilimkurgunun seçkin yazarları arasına sağlamca yerleşmiştir.¹⁰⁹

Le Guin, bilimkurgularda çokça rastlanan klişeleri kullanmak yerine politika, sosyoloji, biyoloji ve psikolojiyi kullanarak konularını işlemiştir. Eserlerinde bilimkurgu öğelerini sadece okurun önündeki önyargıları aşmak için kullanmıştır. Teknoloji ve bilimsel gelişmeler, Guin’in kitaplarında sadece birer ayrıntıdır. Ülkemizde en çok bilinen romanlarından *Mülksüzler*¹¹⁰ ideolojiler arasındaki farklılığa, *Karanlığın Sol Eli*¹¹¹ ise cinsiyet ayrımcılığına dikkat çekmektedir. Üstelik bunu bilimkurgu öğelerini kullanarak çok zarif bir şekilde yapmıştır.

Le Guin son olarak; Türkiye’de 2018’de yayımlanan *Yeryüzü Müzesi* adlı bilimkurgu seçkileri kitabının önsözüne katkıda bulunmuştur.¹¹² Yazar, kitabın yayım tarihinden bir süre sonra 22 Ocak 2018’de hayatını kaybetmiştir. Eserleri bilimsel açıdan ele alındığında, herhangi bir bilimsel kural ve yenilik işlemediği için sert bilimkurgu olarak nitelendirilmeyebilir ancak türü bilimkurgunun çok daha ötesine,

¹⁰⁹ Elizabeth Cummins, *Understanding Ursula K. Le Guin*, Columbia, S.C. : University of South Carolina Press, ABD 1990.

¹¹⁰ Ursula K. L. Guin, *Mülksüzler*, Çev. Levent Mollamustafaoğlu, Metis Yayınları, İstanbul 2017.

¹¹¹ Ursula K. L. Guin, *Karanlığın Sol Eli*, Çev. Ümit Altuğ, Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2013.

¹¹² Kolektif, *Yeryüzü Müzesi*, İthaki Yayınları, İstanbul 2018.

ciddi edebiyat seviyesine taşıdığı tüm edebi çevreler tarafından genel kabul gören bir düşüncedir.¹¹³

1.2.2.9. Arkady Natanovich Strugatsky ve Boris Natanovich Strugatsky

Arkady Natanovich Strugatsky (1925-1991) ve Boris Natanovich Strugatsky (1933-2012) Rus bilimkurgu yazarlarıdır. İlk çalışmaları Ivan Yefremov ve Stanislaw Lem'den etkilenmiş ancak sonra Sovyet akılcılığı döneminden ortaya çıkan ve sosyal eleştiri eserleri olarak yorumlanan romanlarında kendilerine özgü bilimkurgu yazım biçimlerini yaratmışlardır.¹¹⁴ En tanınmış eserleri olan bilimkurgu romanı *Piknik na Obochine*, İngilizceye *Roadside Picnic*, Türkçeye *Uzayda Piknik*¹¹⁵ adıyla çevrilmiş olup romanın bir bölümü Andrei Tarkovski tarafından *Solaris* adlı filme çekilmiştir.

Arkady N. Strugatsky, 28 Ağustos 1925'te Gürcistan'ın Batum kentinde doğmuştur. 2. Dünya Savaşı'nda zor günler yaşayan yazar askeri okulda eğitim görmüş 1949'da Yabancı Diller Askeri Enstitüsü'nden Japonca ve İngilizce tercümanı olarak mezun olmuştur. Bir süre askeri okulda ders vermiş ve uzakdoğuda tercüman olarak görev yapmıştır.¹¹⁶ 1955'te Ordudan ayrılan A. N. Strugatsky önce Review dergisinde çalışmış daha sonra ise bir devlet yayınevinde editörlük yapmıştır. 2. Dünya Savaşı'ndan önce bilimkurgu denemeleri yazan yazarın bu taslakları savaş sırasında kaybolmuştur. 1958'de yayımlanan *Pepel Bikini*¹¹⁷ adlı kısa bilimkurgu öyküsünü ünlü Rus bilimkurgu yazarı Leonid Petrov'la ortaklaşa yazmışlardır.

Boris Strugatsky (1933-2012), 1933'te Leningrad'da doğmuştur. Leningrad Üniversitesi'nden mezun olduktan sonra Pulkovo Gözlemevi'nde astronom olarak çalışmıştır. 1964 yılında kardeşi ile beraber SSCB Yazarlar Birliği'ne girmiş ve

¹¹³ 2009'da Arthur C. Clarke'ın ölümünden sonra kendisi hakkında "tartışmasız gezegenimizin en beğenilen bilimkurgu yazarı ve gençler için edebiyatın öncüsü" nitelendirilmesi yapılmıştır. Bkz. Scott Timberg, "Ursula K. Le Guin's work still resonates with reader", *Los Angeles Times*, ABD 7 March 2012.

¹¹⁴ James von Geldern, 1968: *Strugatsky Brothers, Seventeen Moments in Soviet History*, MacAlester College, ABD 2014, s. 5.

¹¹⁵ Boris&Arkady Strugatsky, *Uzayda Piknik*, Çev. Hazal Yalın, İthaki Yayınları, İstanbul 2018.

¹¹⁶ Y. Fleisman, *ANS Biography*, Usov&Vatolin, Rusya 1998.

¹¹⁷ Leonid Petrov, Arkady Strugatsky, *Pepel Bikini*, Dalniy Vostok Magazine, Rusya 1958.

profesyonel yazın hayatına atılmıştır. Bronz Snail [Bronz Salyangoz] ödüllерinin kurucusu olan B. N. Strugatsky Leningrad Fakültesi'nde yöneticilik yapmış bu eğitim kurumunun ismi daha sonra kendi adıyla anılır olmuştur. Yazım hayatı süresince çeşitli ödüllere sahip olan yazar, *Noon XXI Century* dergisinin genel yayın yönetmenliğini de yapmıştır.¹¹⁸ Büyük kardeşinin ölümünden sonra Boris, S. Vititsky mahlasıyla bilimkurgu türünde yazmaya devam ederek *Bu Dünyanın Güçsüzleri* ve *Aranan Etik* veya *Yirmi Yedinci Teorem* adlı romanları kaleme almıştır. Strugatski Kardeşler tarafından hazırlanan eserlerin nelerden etkilendiğini ve nasıl yazıldığını konu alan bir dizi yorumu içeren bir de inceleme kaleme alınmıştır.¹¹⁹

Genellikle iki kardeş birbirleriyle işbirliği içinde çalışmıştır ve romanları S. Pobedin ve S. Vititsky mahlaslarıyla ya da Strugatsky Kardeşler adı altında yayımlanmıştır. Strugatsky Kardeşler tarafından yazılmış ilk eser 1959'da yayımlanan *Krimson Bulutları Ülkesi* romanıdır.¹²⁰ Strugatsky Kardeşlerin kısa öyküleri Batı bilimkurgu öykülerinden farklıdır; insan benzeri karakterleri daha ayrıntılı betimlenmekte, kahramanlar ise Batı bilimkurgusunun nobran protagonistlerinin aksine entelektüel ve nazik bir karakterde işlenmektedir. Bu şekilde başka ülkelerdeki bilimkurgu yazım geleneği ile uyuşmayan, detaylı ve karmaşık bir bilimkurgu dünyası yaratmışlardır. İlk hikâyeleri *Altı Kibritçöpü* 1960 yılında yayımlanmıştır.¹²¹ Romanlarının ilk serisi, ideolojik esintilerin etkisiyle tüm evrenin komünist bir sistemle yönetildiği 22. yüzyılda geçmektedir. Hikâye üç kozmonotun Venüs'e uçuşuyla başlar ve Güneş sisteminin tüm gezegenlerini kapsayan olağan denetlemeleriyle devam eder. Yazım karakteristikleri her zaman canlı ve unutulmazdır; okurun dikkatini çobucak çeken konuları ve olağandışın sorunları ele alıp mizah ögesini kullanarak satırlara

¹¹⁸ Arkady and Boris Strugatsky, *Best of Soviet SF Noon:22nd Century*, Macmillan, ABD 1978, s. 15.

¹¹⁹ The New York Times, *Writer Who Slyly Criticized Soviets, Dies At 79*, Andrew Roth, ABD 2012, Bu haberde yazarın kısa bir biyografisinin yanı sıra ABD hakkındaki kritiklerine de yer verilmektedir.

¹²⁰ Boris&Arkady Strugatsky, *Страна багровых туч* [Krimson Bulutları Ülkesi], Yurkovsky/Zhilin Universe, Rusya 1959.

¹²¹ Arkady&Boris Strugatsky, *Шесть спичек* [Altı Kibritçöpü], Çev. R. Prokofieva, Foreign Languages Publishing House Collier Books, ABD 1962.

dökmüşlerdir. Bu yöntem Batı bilimkurgusunun genellikle görülen standart özelliklerinden oldukça farklıdır.

1960'ların sonunda kardeşlerin romanları oldukça popüler olmuştur. Rejime herhangi bir şekilde karşı olmamalarına rağmen eserlerini SSCB'de yayınlamakta zorluk çekmişlerdir. Buna bir örnek olarak: en sevilen romanlardan *Yokuştaki Salyangoz*'un¹²², 1966'da yazıldığını ancak 1989'da basılabildiği gösterilebilir.¹²³ Baskıcı toplumda bir yaşayan sanatçının hayatını anlatan *Çirkin Kuğular* adlı sinema filminde bilimkurgu öğeleri asgari düzeyde tutulmuştur.¹²⁴ Strugatsky kardeşler 1970'li yıllarda *Uzayda Piknik*¹²⁵ ve *Uzay Çocuğu*¹²⁶ adlı iki roman ile *From Beyond*¹²⁷ adlı bir novella yazmışlardır. *Uzayda Piknik*, uzaylıların Dünya'da bıraktıkları birtakım kalıntıları bıraktıkları alanlarda kaçakçılık yapan bir kişiyi anlatmaktadır. Standart bilimkurgu temalarının kullanılmadığı bu eserde, yazarlar bir çeşit uzay arkeolojisi betimlemiş ve bunlar üzerinden yaşadığımız topluma yönelik keskin eleştiriler göndermişlerdir. Bilimkurgu eleştirmenleri, kardeşlerin son eserleri arasında en dikkat çekici olanının *The Doomed City* olduğunu belirtmektedirler.¹²⁸ *Uzayda Piknik* dışında Strugatsky Kardeşlerin birçok başka yapıtı diğer dillere çevrildiyse de aynı ilgiyi görmemiştir. Ancak Strugatsky kardeşler ülkemiz dâhil birçok ülkede popülerliğini korumaktadırlar. Strugatsky Kardeşlerin bugüne kadar altı romanı dilimizde yayımlanmıştır.

¹²² Arkadi Strugatsky, Boris Strugatsky, *Yokuştaki Salyangoz*, Çev. Selahattin Erkanlı, İletişim Yayınları, İstanbul 2000.

¹²³ Kitabın Rusya'da yayımlanma tarihi 1990 olmasına karşın yazılma tarihi 1965'tir. Kitap 1980 yılında İngilizceye çevrilip basılmıştır oysa. Bkz., Arkadi Strugatsky, Boris Strugatsky, *Snail on the Slope*, Bantam Books, ABD 1980.

¹²⁴ *Гадкие лебеди* [Çirkin Kuğular], Yönetmen: Konstantin Lopushansky, Rusya 2006.

¹²⁵ Boris&Arkady Strugatsky, *Uzayda Piknik*, Çev. Hazal Yalın, İthaki Yayınları, İstanbul 2018.

¹²⁶ Arkady ve Boris Strugatsky, *Мальчи* [Uzay Çocuğu], Macmillan, Birleşik Krallık 1971.

¹²⁷ Arkady&Boris Strugatsky, *Извне* [Uzaktan], Yurkovsky/Zhilin Universe, Rusya 1958.

¹²⁸ Arkady&Boris Strugatsky, *The Doomed City*, Chicago Review Press, ABD 2016.

2. BÖLÜM BİLİMKURGU

2.1. Bilimkurguda Kullanılan Genel Temalar

Bilimkurguda, bir edebi eseri incelediğinizde kullanılan belli başlı temalar olduğu kolaylıkla görülecektir. Öyle ki: sınırları hâlâ tam olarak saptanamayan bu türü ayırmsamak için, genellikle kullanılan temalardan yola çıkılır. Bu konuda her gün güncellenen *Science Fiction Encyclopedia* adlı web sayfasında kullanılan temaların sayısının 875 olmasına karşın en çok bilinen temaların kısaca ele alınmasında fayda vardır.¹²⁹

2.1.1. Uzay

Bilimkurgunun ilk hedefi uzay olmuştur. Türün ortaya çıkışı, bilim ve edebiyatta yerçekiminden kurtulup uzayı keşfetmek için Dünyayı terk etme fikrinin çıktığı zamana rastlamaktadır. Bilinmezliğin doğurduğu hayranlık, teknolojik gelişmelerin uzayın keşfine imkân tanıyacağı zamandan çok daha önce edebi eserlere ilham kaynağı olmuştur. Örnek olarak: Samsatlı Lukianos bir fırtınayla dünyadan kopan bir gemiyi Ay'a yüzyıllar öncesinden eserlerinde göndermiştir.

Kurguyu bilimle harmanlayan kalemler Ay'a insan göndermek için çok değişik yöntemler geliştirmişlerdir: 1638'da Piskopos Godwin *Aydaki Adam* adlı romanında turnaların uçuşunu, 1634'te Kepler *Somnium* adlı metninde bir dâhiyi, 1827'de Joseph Atterley *Ay'a Yolculuk* romanında yerçekimine benzer itici bir gücü Ay'a yolculuk için kullanmışlardır. En nihayet 1865'te Jules Verne, *Dünya'dan Ay'a* adlı eserinde fantazyayı terk ederek teknolojik gelişmeyi işin işine katmıştır. Daha sonraları 1865'te

¹²⁹ Kolektif, *Encyclopedia of Science Fiction* [Bilimkurgu Ansiklopedisi], 3. Baskı, ABD 2019.

Achille Eyraud *Venüs'e Yolculuk* adlı eserinde yolculuk hazırlıklarını, sürecini ve Venüs uygarlığını anlatmıştır.¹³⁰

1957'de uzaya gönderilen ilk yapay uydu Sputnik'ten çok önceleri 1869'da Edward Everett Hale, altmış metre çapında ve tuğladan yapılan insanlı ilk yapay uyduyu, *The Brick Moon* adlı kitabında kurgulamıştır.¹³¹ Elbette bu moda kavram 1880'dan sonra daha da çeşitlenecek ve uzay yolculuklarının gözde hedefleri, Güneş Sistemindeki diğer gezegenler olacaktır. Bunların en çok tercih edileni Mars'tır. Bu da, 1877'de gökbilimci Schiaparelli'nin Mars'ta hayat olduğuna ilişkin varsayımı hızlandıran Mars kanalları keşfini açıklamaktadır. Kızıl gezegen üzerinde kanalların ve buna bağlı olarak üzerinde yaşam olma ihtimali, bilimkurgu tarihi boyunca Edgar R. Borroughs'dan, Ray Bradbury'nin eserlerine kadar birçok yazarın eserlerinde sürmüştür.

Güneş Sistemi'nin dışına, yıldızlara yolculuk, o dönemin yazarları için fazla tercih edilmemiştir. Ancak istisnalar elbette ki vardır. Fransız astronom ve dönemin popüler bilimkurgu yazarı Camille Flammarion, 1872'de yayımlanan *Lumen* adlı kitabında sadece diğer yıldızlar değil başka boyutları yazmış ve belki de Genel Görelilik Kuramının belki de ilk kıvılcımlarını çakmıştır.¹³² Robert William Cole ise 1900'de yayımlanan *The Struggle for Empire* adlı kitabında 2236'daki evrenler ötesi dünyaları kontrol eden bir imparatorluğu anlatmaktadır.¹³³

1920'lerin sonlarında buna benzer piyasa işi bilimkurguların dönemi yaşanırken “Yeryüzü insanlığın beşiğidir fakat kimse sonsuza kadar beşikte kalamaz” diyen fizikçi, havacılık mühendisi, öğretmen ve kâşif Konstantin E. Tsiolkovsky ve Dr. Robert H. Goddard tepkili roket teorilerini gerçek hayatta uygulamaya başlamışlardır. Bu arada Tsiolkovsky'nin 1914 yılında yayımlanan kitabının adı çok ilginçtir: *The Aim of*

¹³⁰ Jack Badou, *Bilim-Kurgu*, Çev. İpek Bülbüloğlu, Dost Kitabevi Yayınları, Ankara 2005.

¹³¹ Edward Everett Hale, *The Brick Moon*, The Atlantic Monthly Magazine, ABD 1869.

¹³² Camille Flammarion, *Lumen*, Wesleyan University Press, ABD 2002.

¹³³ Franklin Everett Bleiler, *Science Fiction: The Early Years* [Bilimkurgu: İlk Dönemler], Kent State University Press, ABD 1992, s. 147.

Astronauts.¹³⁴ Burada bilim, kurgunun önüne geçmiş ve roket bilimi sayesinde 1930’lu yılların bilimkurguları, gerçekliği pek de umursamadan galaksiyi bir uçtan diğerine rekor zamanlarda aşan füzelerle dolup taşmıştır. Bu dönemde astronomi ve fizik buluşları, bilimsel genellemelerle halka yayılmakta ve bilimkurgu yazarını zor bir ikilemde bırakmaktadır. Bir yandan; bu buluşlar güneş sistemindeki gezegenlerde gelişmiş bir yaşam formunun var olma olasılığının çok düşük olduğunu göstermekte, bu yüzden kahramanlarını bu sistemin dışına, yıldızlara, galaksilere, başka boyutlara göndermeye zorlamakta, diğer yandan ışık hızı aşamayacağına göre galaksiler arası uzay yolculukları için çok uzun bir zamana ihtiyaç duyulmaktadır. Tirajın peşinde koşan bilimkurgu yazarları ise her zaman bir çözüm bulmaktadırlar. Çözümlerin ilki, yıldız gemileri yahut Batılıların verdiği havalı isimle nesillik yıldızgemileridir. Bunlar içlerinde birçok insanın kuşaklar boyu yaşayacağı bir tür mikro gezegen tanımına uyan devasa boyutlarda uzay gemileridir. Fikir muhtemelen Tsiolkovski’nin 1928’de antolojiye resmen giren ama muhtemelen daha önce yayınlanmış *Yeryüzünün ve İnsanlığı Geleceği* adlı makalesinde gelecekteki uzay yolculuklarının “Nuh’un Gemisi”ne benzer araçlarla yapılacağı ve muhtemelen binlerce yıl alacağını yazmasıyla başlamıştır.¹³⁵

Bu fikre göre; uzun bir yaşam için gereken bütün ihtiyaçları içine alabilecek büyüklükte bir gemi, seçilmiş bir grup insan samanyolunu keşfe başlayabilecek ve eğer her şey yolunda giderse onlardan sonra gelen kuşaklar gidecekleri yere varabileceklerdir. Ancak bu yolculuk birkaç milyon yıl alacaktır. Yıldızgemilerinin yer aldığı birçok roman yazılmıştır. Brian Aldiss’in *Sonsuz Yolculuk*, Robert Heinlein’in

¹³⁴ <https://www.nasa.gov/audience/foreducators/rocketry/home/konstantin-tsiolkovsky.html> NASA’nın resmi web sayfasında söz konusu yayın hakkında bilgi verilmesine karşın, yazarın hayatına ilişkin yaptığım araştırmalarda bu kitabın basılmış versiyonuna rastlanamamıştır.

¹³⁵ Nikolai Rynin, *Tsiolkovsky, His Life, Works and Rockets*, Anatoly Zak.Pb., Rusya 1931.

Gökyüzünün Öksüzü, Van Vogt'un *Kâinat ve Sağduyu*'su Clifford D. Simak'ın *Son Kuşak*'ı ve John Brunner'in *Coelacanth*'si aralarından bazılarıdır.¹³⁶

Uzak yıldızlara yıldız gemisi ile yolculuk fikri zaman zaman başka pratik çözümler birleştirilerek de işlenmiştir. En bilineni muhtemelen derin uyku [hibernation] ve dondurulma [cryogenik] kavramlarıdır. Bu yöntemle uzay yolcuları ya derin uykuya yatırılarak hayati seviyeleri minimum seviyede tutuluyor ya da ani bir dondurulma sonucu tüm yaşamsal sistemleri askıya alınıyordu.

Işık hızı kaynaklı sınırı ortadan kaldırmak için kullanılan ikinci yöntem hiperuzay ya da hiper fırlatma buluşuydu. Hiperuzay teması, muhtemelen John W. Campbell tarafından 1931'de yayımlanan *Islands of Space* romanında ilk kez kullanılmış ve kısa zamanda başkaları tarafından da kullanılmaya başlamıştır.¹³⁷ Hiperuzay; bizim deneyimlerimizin dışında kalan, uzayda var olan bir boyutu tanımlamaktadır ve uzayın bir noktasından diğerine muhayyilemizin dışında kalacak kadar kısa bir geçiş imkânı sağlar. Elbette ki tamamen zihinsel olan bu "gelişme" sayesinde bilimkurgu yazarları için yıldızlararası yolculuk sorun olmaktan çıkmaktadır. Ancak, zihinsel olarak tanımlanan bu gelişme hakkında 1994'te New York Üniversitesi'nden teorik fizik profesörü Michio Kaku'nun *Hyperspace: Scientific Odyssey Through Parallel Universes, Time Warps, and the 10th Dimension* [Hiperuzay: Paralel Evrenler Üzerine Bilimsel Bir Yolculuk, Uzay Eğrilikleri ve Onuncu Boyut] adlı bir kitabının yayımlanmış olması ilgi çekicidir.¹³⁸

Bir diğer pratik çözüm ise ışınlanma teknolojisi idi. Bilimkurgu edebiyatında sıkça kullanılan bu yöntem; Dan Simmon'un *Hyperion* serisinde ve Clifford D. Simak'ın *Yıldızlar Kavşağı* romanlarında kullanılmıştır.¹³⁹ Görsel bilimkurguda da bu

¹³⁶ Jack Badou, *Bilim-Kurgu*, Çev. İpek Bülbüloğlu, Dost Kitabevi Yayınları, Ankara 2005, s. 72.

¹³⁷ John W. Campbell, *Islands of Space*, Fantasy Press, ABD 1957.

¹³⁸ Michio Kaku, *Hyperspace: Scientific Odyssey through Parallel Universes, Time Warps, and the 10th Dimension*, Oxford University Press, ABD 1994.

¹³⁹ Jack Badou, *Bilim-Kurgu*, Çev. İpek Bülbüloğlu, Dost Kitabevi Yayınları, Ankara 2005, s. 73.

pratik yöntemden çok yararlanılmıştır. 1994 tarihli *Stargate* filminin ana teması böyledir. Hollywood daha sonra bu temayı izleyiciyi bıktırarak kadar çok kullanacaktır.

2.1.2. Uzayda Yerleşim

Başka dünyalarda koloniler oluşturma fikri bilimkurguda hep var olmuştur ancak bilimkurgu yazarlarının iyimserliği astronomik keşiflerle hep hayalkırıklığıyla zedelenmiştir. En yakın yerleşilebilecek yıldızların genellikle onlarca ışık yılı uzakta olması ilk engel olarak karşılına çıkmaktadır. Bu hedeflere ulaşmak dahi yüzyıllar sürecektir. Ancak bilimkurgu okurları için uzayda yerleşim fikri çok ilgi çekicidir. İnsan doğası her zaman yayılmacı bir yapıya sahiptir ve hep daha fazlasını ister. Neden yıldızları istemeyelim?

Bilimkurgudaki temel yerleşim hikâyelerinde iki temel tema kolaylıkla görülebilir: Romantiklik ve gerçekçilik. İlki, başka dünyaların genellikle egzotik olduğunu kabul eder. Buradaki hayat dünyamızdan çok az değişik ve adeta tropikal iklimdedir. Yabancı yaşam formları insandan çok az farklıdır. İnsanoğlunun oralarda ne aradığı pek irdelenmez. Kahramanımız, genellikle başka dünyalarda ezilen halkların başına geçerek şanlı bir devrim gerçekleştirir. Kadın yazarlar bu konuyu genellikle daha iyi işlemişlerdir. Leigh Brackett, *Darkover* serisinde Marion Zimmer Bradley'in yaptığı gibi başka dünyalardaki kahraman yabancı figürünü çokça kullanmıştır.¹⁴⁰ Gerçekçi ekol ise göz alıcı egzotizm yerine kan, ter ve gözyaşları üzerine yoğunlaşmıştır. Bu ekol, genellikle çocuk dergileri olmak üzere bilimkurgu dergilerinde ilk başarılarını kaydetmiştir. Yıllar içinde bu ekolde birçok eser yazılmış halen de yazılmaya devam edilmektedir.

Bu temayı işleyen bilimkurgu eserlerinde genellikle ilk aşamada öncüler dış dünyalara gönderilmekte ikinci aşamada ise oralarda kalıcı koloniler kurulmakta ve nihayet galaktik bir uygarlık oluşturulmaktadır. Özellikle 1950 ve 1960'lı yıllarda

¹⁴⁰ Marion Zimmer Bradley, *The Darkover Series*, Kolektif, ABD 1958-1996.

birçok bilimkurgu öyküsü insanoğlunun uzaya yayılışını çok gerçekçi bir biçimde anlatmıştır. Arthur C. Clarke'ın *The Sands of Mars*¹⁴¹, *Earthlight*¹⁴² ve Robert Heinlein'in *The Man Who Sold the Moon*¹⁴³, *Kızıl Gezegen*¹⁴⁴ romanları ve *The Green Hills of Earth*¹⁴⁵ adlı kısa hikâyesi; bu temadaki tipik örneklerdir.

Uzay yolculuğu teması, hayal edilen uzay gemilerindeki gündelik yaşamda kaçınılmaz olarak ortaya çıkan gerginlikler ve çatışmalarla birlikte ele almaktaydı. Bununla beraber, mürettebat içinde yaşanan ilişkilerin duygusal boyutu ve ortaya çıkan sorunlar da Dan O'Bannon'un *Alien*¹⁴⁶ adlı sinema filminde olduğu gibi ele alınan konulardandır. Burada başka bir uzay yolculuğu kavramından örnek vermek gerekir: İkizler Paradoksu. Bazı yazarlar, uzayda geçirilen zamanın eğer ışık hızı ya da daha hızlı bir yolculuk söz konusuysa ayrıldıkları gezegendekinden farklı olması gereğini savunan bu teoremden yararlanmışlardır. Bu yüzden, uzay yolcularının dünyada kalan sevdiklerini uzay fatihlerinden çok daha hızlı yaşlandırmışlardır. Tıpkı L. Ron Hubbard'ın *Return to Tomorrow*¹⁴⁷ romanında olduğu gibi. Son yılların ses getiren bilimkurgu filmlerinden *Interstellar*'da da bu ikilem çok çarpıcı bir şekilde işlenmektedir.

Uzayda yerleşim temasında öne çıkan en büyük sorun: varılan gezegenin yaşama uygunluğudur. Elbette ki böyle bir şey mümkün olamayacağına göre, yazarın hayal gücü devreye girecek ve dünyalaştırma denen pratik çözümler bulunacaktır.

2.1.3. Dünyalaştırma

Bilimkurgu yazarlarınca ilk hedef olan uzaya ulaşılmış, gezegenlerde insanlı hayat başlamıştır ancak insanoğlunun kendine her açıdan yabancı olan bu gezegenlerde devamlı olarak kubbe altındaki şehirler ve uzay giysileriyle yaşaması oldukça

¹⁴¹ Arthur C. Clarke, *The Sands of Mars*, Sidgwick&Jackson, Birleşik Krallık 1951.

¹⁴² Arthur C. Clarke, *The Earthlight*, Ballantine Books, ABD 1955.

¹⁴³ Robert A. Heinlein, *The Man Who Sold the Moon*, Shasta First Edition, ABD 1950.

¹⁴⁴ Robert A. Heinlein, *Kızıl Gezegen*, Çev. Ferhan Ertürk, Metis Edebiyat, İstanbul 1996.

¹⁴⁵ Robert A. Heinlein, *The Green Hills of Earth*, The Saturday Evening Post, 8 February 1947.

¹⁴⁶ Alien, [https://en.wikipedia.org/wiki/Alien_\(film\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Alien_(film)), ABD 1979.

¹⁴⁷ L. Ron Hubbard, *Return to Tomorrow*, Ace; First Edition, ABD 1954.

zahmetlidir. Burada devreye bilimkurgu sevenlerin aşına oldukları dünyalaştırma kavramı çıkar. Bunun iki yöntemi vardır ya biyolojik ve fiziksel olarak değişim geçirilecek ve insanoğlu oraya adapte edilecektir veya varılan gezegen Dünyaya benzetilecektir. Dünyalaştırma teması hakkında genetik mühendisliğinden esinlenmeyle yazılmış oldukça fazla bilimkurgu eseri vardır. Tema, ilk kez 1942 yılında Jack Williams'ın *Seete Ship* adlı küçük öyküsünde işlenmiştir.¹⁴⁸ Daha sonra Olaf Stapledon 1930 tarihli *Last and First Men* adlı kitabında Venüs'ün insan yerleşimine hazırlanması için Venüs okyanuslarından elektroliz ile oksijen elde edilmesini anlatmıştır.¹⁴⁹ Elbette ki Stapledon'un projesi ilkel ve bilimsellikten uzaktır. Çoğu bilimkurgu çalışması tıpkı bir zamanlar Dünya'da olduğu gibi, keşfedilen diğer gezegenlerde aynı süreci hızlandırarak bir dünyalaştırma yapılacağını temasını işlemiştir.

Dünyalaştırma teması üzerinde işlenen ilginç örneklerden biri Kim Stanley Robinson'un Mars serisinde, Mars ikliminin bilimsel gelişmeler yardımıyla Dünya'nın atmosferine benzer bir duruma dönüştürülmesinin betimlendiği *Kızıl Mars*¹⁵⁰, *Yeşil Mars*¹⁵¹ ve *Mavi Mars*¹⁵² adlı seri romanlarıdır. Bu üçlemde yazar sadece bir iki rüzgâr jeneratörü ile Mars'ı dünyalaştırmış, küçük kolonilerde başlayan bu Dünyalaştırma aradan bir iki nesil geçtikten sonra bütün gezegene yayılmış ve insanlar herhangi bir koruyucu kıyafet olmadan kolayca Mars'ta yaşamaya başlamışlardır. Elbette bu kolaylığın getirdiği nüfus artışı ve yaşanan göçler bu gezegeni de Dünya'ya benzetmiş, büyük şehirler ve hatta varoşlar oluşmuştur. Yazarın, bilimsel gerçeklere ne kadar uzak bir yaklaşımla okuyucuyu cezbetmek adına bu temayı kullanması dikkat çekicidir.

Bilimkurgu yazarlarının sıklıkla kullandığı bu kışkırtıcı tema, kimi bilimsel temellere dayansa da konu hakkında çalışan bilim insanları tarafından istihza ile karşılanmaktadır. Fizik Profesörü Gerard't Hooft, 2006 tarihli *Bilimin Kurguları* adlı

¹⁴⁸ Jack Williamson, *Seete Ship*, Gnome Press, ABD 1951.

¹⁴⁹ Olaf Stapledon, *Last and First Men*, Methuen, Birleşik Krallık 1930.

¹⁵⁰ Kim Stanley Robinson, *Red Mars*, Spectra/Bantam Dell/Random House, ABD 1992.

¹⁵¹ Kim Stanley Robinson, *Green Mars*, Spectra/Bantam Dell/Random House, ABD 1993.

¹⁵² Kim Stanley Robinson, *Blue Mars*, Spectra/Bantam Dell/Random House, ABD 1996.

eserinde konu ilgili olarak “Doğanın yasaları, teorik perspektiften dünyalaştırmayı olanaksız kılmaz ama bu çok gerçekçi bir olasılık olarak görülmez.” demektedir.¹⁵³ Yabancı gezegenlerde uyum için insanın genetik olarak değiştirildiği eserlere örnek olarak Frederik Pohl’un *Man Plus*¹⁵⁴ romanı ya da Robert Reed’in *Remoras*¹⁵⁵ adlı kısa hikâyesi verilebilir.

2.1.4. Uzaylılar

Bilimkurguda kullanılan en önemli temalardan biri de hiç şüphesiz uzaylılardır. Bu ifade hem bilimkurgu hem popüler kültürde başka dünyalardan gelen, akıl, bilinç düşünce sahibi varlıkları ifade etmek için kullanılmaktadır. Uzaylılar, bizim türümüzden daha az yeteneğe sahip, bizim bilinç seviyemizle karşılaştırılabilecek kadar üstün bir zekâ ve yeteneğe sahip yahut insanoğlu ile karşılaştırılmayacak kadar büyük zihin ve kapasiteye sahip olabilmektedirler. İstilacı, öğretmen, müttefik, düşman, insan istismarının kurbanı, insanoğlu uygarlığının sonucunu belirleyecek yargıç, insanlık tarihini yönlendiren gizil güç yahut insanlığa dikkat bile etmeyen varlıklar olarak hayal edilebilirler. Uzaylılar görünüş olarak insanoğluna benzeyebilir, bizden biraz değişik olabilir ya da hiç görmediğimiz, hayal bile edemeyeceğimiz şekillerde olabilmektedir. Uzaylıların çoğunluğunun dış dünyalardan gelirken, kimileri bazen kendi gezegenimizde, denizaltından ya da üst atmosferin seyrekleşmiş katmanlarından, az keşfedilmiş bölgelerden ortaya çıkabilmesi mümkündür. Yeraltında veya gezegenimizin içi boş iç kısımlarında bulunabildiği, paralel evrenler ya da alternatif tarihlerden Dünyamıza geldiklerinin hayal edildiği görülmüştür.

Bilimkurguda uzaylıların geçtiği romanlarda genellikle birbirinden farklı iki yaklaşım vardır. Bir yaklaşım, uzaylının görünüş olarak insana benzemese de benzer şekilde düşüneceğini varsaymakta, diğeri ise bir uzaylının değerler dizisiyle

¹⁵³ Gerard’t Hooft, *Bilimin Kurguları: Bilimsel Temellere Dayanan Gelecek Tasarımları*, Çev. Tufan Göbekçin, Alfa Yayınları, İstanbul 2014, s. 92.

¹⁵⁴ Frederik Pohl, *Man Plus*, Millennium Paperbacks, ABD 1976.

¹⁵⁵ Robert Reed, “Remoras”, *The Magazine of Fantasy&Science Fiction*, ABD May 2014.

betimlemelere kalkışmaktadır. Bilimkurgu editörleri bir bilimkurgu yazarı için en zor olanının ikinci seçeneğin olduğunu söylemektedirler. 17. yüzyılın başlarındaki bilimkurgu öncesi dönemde dahi, hayalperest yazarlar dünya dışı varlıklarının varoluşlarını, kimlik krizlerini, insanlığa yaklaşımlarını, ihtimal dâhilinde olsa dahi incelemişlerdir. O zamanlardan bugüne özellikle de 20. yüzyılın başlangıcından beri bilimkurgu yazarları bu kavramı genişletip karmaşıklarıştırmışlardır. Uzaylı fikri, bilimkurgu yazarlarının insanlığa dair eleştirmek istedikleri aşırı milliyetçilik, şovenistlik, dar görüşlülük gibi kavramları kendilerine göre sıradışı çözümler bulmak için kullandıkları bir araçtır. Kendilerine sorunlu gelen bu kavramların halli için kimi zaman uzaylılarla iletişim kurmuşlar, tartışmalar yapmışlar ve hatta savaflara girişmişlerdir.

Başka dünyalarda yaşam fikri çok eski çağlara dayanmaktadır. Epikuros, dünyanın dışında yaşamı destekleyen gezegenlerin bir sonsuzluğu olduğunu öğretmiştir. Şair Titus Lucretius Carus, *De Rerum Natura* adlı didaktik şiirinde bu görüşü yinelemiştir ve Pythagoras MÖ 5. yüzyılda Ay'da yaşamın varlığını akıllı yaşam dâhil olmak üzere ilan etmiştir. Plutarchos da ayın sakinleri hakkında birtakım spekülasyonlar yapmış ve Samsatlı Lukianos *A True History* adlı eserinde aya yolculuğun detaylarını yazmıştır. Ancak Platon ve Aristoteles başka dünyalarda hayat olacağı ihtimaline kuvvetle karşı çıkmışlar ve etkileri Orta Çağ döneminde oldukça baskın olmuştur. Kopernik'in Güneş Merkezli Evren Modeli ve 1610'da Galileo'nun teleskopla Ay'ı gözlemlemesi, soruyu Batı düşüncesine geri getirmiş ve canlı bir tartışma neredeyse anında büyümüştür. Filozoflar ve din bilimciler, uzaylıları değerli fikirlere yöneltme düşüncesinin önemini hızla fark etmişlerdir.¹⁵⁶

Tommaso Campanella, John Wilkins ve Athanasius Kircher gibi düşünürler bilimkurgu ile kesişen meselelerle pek ilgilenmemişlerdir. Bu düşünürlerin ilgisi dünya

¹⁵⁶ Kolektif, *Encyclopedia of Science Fiction* [Bilimkurgu Ansiklopedisi], 3. Baskı, ABD 2019, Aliens Section.

dışı yaşamın orijinal günah karşısındaki davranışları ve yaratılışla olan soy çizgilerinin bağlantısı gibi dinsel konular olmuştur. Ama nihayetinde uzaylı fikrinin yaratılışın bir parçası olduğu düşüncesini benimsemişlerdir. Örneğin İsveçli dinbilimci Emanuel Swedenborg 1758 tarihli *Evren ve Dünyaları - Son Yargı Günü* adlı eserinin bir bölümünde İsa'nın dünyada görüldüğü kısmı, insanlarla dolu sayısız dünyadan sadece bu dünyaya yazı sanatını bahşederek geldiğini ve gelecek nesiller için cisimlendiğini yazmıştır. Ayrıca bu kitapta:

“Tanrı elçimize göre Jüpiterliler, “gölgeler” adını verdikleri bilimlerle uğraşıyorlar; Merkürlüler fikirlerin onlara fazla maddi gelen sözlerle ifadesinden nefret ediyorlar, göze dayalı bir dilleri var; Satürnülüler kötü cinler tarafından sürekli olarak ayartılma tehlikesi içindeler; Aylılar altı yaşında çocuklar gibi küçücük, sesleri karınlarından çıkıyor ve yürümek yerine sürünüyorlar; Venüslüler devasa boylarda ama akılsızlar ve eşkıyalıkla geçiniyorlar, ancak bu gezegenin bir bölümünde iyilik sevgisiyle yaşayan yumuşak başlı bir ahali de var.”

şeklinde ilginç ifadeler de yer almaktadır.¹⁵⁷ Bu dönemde Athanasius Kircher, Voltaire, Charles Sorel gibi kimi hayalperest yazarlar dünya dışı yaşama karşı herhangi bir tepki göstermezken Cyrano de Bergerac, Robert Wittie gibi kimi yazarlar dünya dışı herhangi bir yaşam fikrini kuvvetle reddetmişlerdir. Konuya ilişkin felsefi ve teolojik varsayımların sürekliliğinin ve bir uyumsal gelişim düşüncesinin olmaması nedeniyle uzaylı düşüncesi bu dönemler için genellikle erkek yahut hayvan formunda, acaip kıyafetler giyen ve her zaman bu şekilde betimlenebilen varlıklar olmuşlardır. 1634 yılında yayımladığı *Somnium*'da Johannes Kepler, uzay sakinlerini gemilerle seyahat

¹⁵⁷ Emmanuel Swedenborg, *Evren ve Dünyaları - Son Yargı Günü*, Çev. Nermin Şendoğan, Mavi Kalem Yayınevi, İstanbul 2016, s. 131.

eden, şehirler ve kaleler yapan ve acımasız ay iklimine uyum sağlamak için çeşitli çözümler bulan varlıklar olarak hayal etmiştir.¹⁵⁸ 1890'da Robert Cromie'nin *A Plunge into Space* romanında Marslılar Dünyalılardan sadece daha büyük olan kafaları ile ayırt edilebilmektedir.¹⁵⁹ Belki de UFO olaylarında uzaylılara ait olduğu ileri sürülen görüntülerin ilk örnek betimlenmesi bu yıllara tekabül etmektedir.

Uzaylı düşüncesinin arketipi, insanoğlunun yaşadığı deneyimlere bağlı olarak değişimler göstermiştir. Egemen kültürde baş gösteren endişeler, korkular, eleştirel düşünceler; uzaylı tipini genellikle etkilemiştir. Kimi zaman egemen, kimi zaman hakir görülen çeşitli şekillerde hayal edilmişlerdir. Popüler kültürdeki uzaylıları bazen Dan O'Bannon'un kurguladığı *Alien* sinema filmindeki acımasız ölüm makineler, kimi zaman Jim ve John Thomas'ın hayal ettikleri *Predator* sinema filmindeki dünyaya av için gelen insanımsı canavarlar, kimi zaman Robert A. Heinlein'in *Yıldızgemisi Askerleri* romanındaki devasa böcekler canlandırmıştır.¹⁶⁰

2.1.5. İstila

Herbert George Wells'in 1897'de yayımlanan *The War of the Worlds* romanında Dünyanın uzaylılarca işgalini işlemesi, bu konudaki ilk olmasa da en kışkırtıcı teşebbüs olarak kabul görülmektedir.¹⁶¹ Daha sonra bu senaryonun birçok çeşitlemeleri ortaya çıkmıştır. Kimileri fetihçi, kimileri ziraatçi kimliğinde değişik işgalciler, bilimkurgu tarihinde çokça boy göstermişlerdir. Örnek olarak, Thomas Disch'in 1965 tarihli *The Genocides* adlı kitabında uzaylılar dünyamıza büyükçe bir tarla gibi davranır, eker biçerler. İnsanoğluna ise ırgat gibi davranırlar.¹⁶² Görsel sanatlarda da çokça işlenen bu temanın en bilineni herhalde *Matrix* sinema filmleri serisidir. Buradaki istila, uzaylılar tarafından değil yapay zekâ tarafından gerçekleştirilmiş ve insan soyu yerküremize hükmeden makineler tarafından pil olarak kullanılmıştır.

¹⁵⁸ Johannes Kepler, *Somnium*, Kırmızı Kedi Yayınevi, İstanbul 2019.

¹⁵⁹ Robert Cromie, *A Plunge into Space*, Frederick Warne&Co., Birleşik Krallık 1891.

¹⁶⁰ Robert A. Heinlein, *Yıldızgemisi Askerleri*, Çev. Öznur Özkaya, İthaki Yayınları, İstanbul 2016.

¹⁶¹ H. G. Wells, *Dünyalar Savaşı*, Çev. Ali Kaftan, İthaki Yayınları, İstanbul 2017.

¹⁶² Thomas M. Disch, *The Genocides*, Berkley Books, ABD 1965.

Yaşanan hayat, siyasal yapı ve elbette kitapların satış kaygısı; bu temayı her zaman şekillendirecektir. Bir ada olması ve istilaya müsait olması nedeniyle İngiltere’de bu konuda oldukça fazla eser verilmişken, Soğuk Savaş döneminde Amerika’da yazılan istila romanlarında gözle görünür bir artış olmuştur. İstilacıların ise her zaman karşı ideolojinin düşüncelerini benimsemeleri ise adeta vazgeçilmezdir.

Bu temayı işleyen romanlarda istila bazen açıkça kimi zaman da gizlice yapılmaktadır. H. G. Wells’in yaptığı gibi gösterişli bir giriş yapılarak işgal başlatılabilir ya da Jack Finney’in 1954 tarihli *The Body Snatchers* romanında olduğu gibi gizlice insanların bilinçleri ele geçirilir ve üstü kapalı ve elbette daha korkutucu bir işgal gerçekleştirilir.¹⁶³ Finney’in bu düşüncesi ilerleyen yıllarda çok popüler olmuş ve bu konuda biri tekrar çevrim olmak üzere iki sinema filmi çekilmiştir.¹⁶⁴

Korku romanları yazarı olarak bilinmesine rağmen Stephen King bile uzaylı istilasını hakkında romanlar yazmıştır. 1987 tarihli *Şeffaf*¹⁶⁵ ve 2001 tarihli *Rüya Avcısı*¹⁶⁶ adlı romanlarında deneyimli korku edebiyatı ustası, okurunu bu kez uzaylılarla korkutmayı denemiş ve kimi sayfalarda başarılı olmuştur. Ancak yerküremizi istilaya yeltenen uzaylılar her seferinde duvara toslamışlardır. Kimi zaman basit virüsler, kimi zaman kahraman ABD başkanları istilacı uzay gemisini bizzat kullandığı savaş uçağıyla tam kalbinden vurarak bu kötü kalpli istilacıları hep bozguna uğratmıştır.

İstila kavramı son yıllarda ilginç bir evrim geçirmiş ve istilacının kimliği bizzat yerküremizin kendisi olmuştur. Günümüzde, Dünyamızı kirlettiğimiz düşüncesi toplumda giderek ve haklı olarak öne çıkmaya başlamıştır. Kirlenen ve dengesi bozulan yerküremizin kendine ait bir ruhu olduğunu öne süren bilimkurgu yazarları, sık sık

¹⁶³ Jack Finney, *The Body Snatchers*, Dell Books, ABD 1955.

¹⁶⁴ Jack Finney’in *Body Snatchers* romanından esinlenerek önce 1956 yılında *Invasion of the Body Snatchers*, 1978 yılında aynı adla ikinci film çekilmiştir. Bu temadan esinlenen çok sayıda sinema filmi bulunmaktadır.

¹⁶⁵ Stephen King, *Şeffaf*, Çev. Gönül Suveren, Altın Kitaplar, İstanbul 1988.

¹⁶⁶ Stephen King, *Rüya Avcısı*, Çev. Gülden Şen, Altın Kitaplar, İstanbul 2015.

meydana gelen doğal felaketleri göz önünde bulundurarak bu konuda yazmaya başlamışlardır.

Gaia teorisi veya Gaia ilkesi olarak da bilinen Gaia hipotezi, Dünya'nın canlı ve cansız elemanlarının etkileşimini tek bir canlı organizmaya benzeten bir düşünce akımı olup 1972 yılında İngiliz kimyacı James E. Lovelock ve Amerikalı biyolog Lynn Margulis tarafından geliştirilmiştir. Teori adını Yunan Tanrıçası Gaia'dan almaktadır. Tüm canlıların, yaşamın genelini teşvik eden Dünya'nın çevre üzerinde düzenleyici bir etkiye sahip olduklarını varsaymaktadır.¹⁶⁷ Bilimkurgunun özellikle görsel ayağında son yıllarda bu konuda birçok sinema filmi gösterime girmiştir.

2.1.6. Gelecek Tarihi

Uzayın fethinin ve kolonileştirilmesinin bilimkurgunun başlıca temalarından biri haline geldiği 1940'lı yıllardan beri, bilimkurgu yazarlarının sorduğu sorulardan bir tanesi de Homo Galacticusun durumu ile ilgili olmaktadır: İnsanoğlu evrende çoğaldıktan sonra ne olacaktır? Nasıl bir evrim geçirecektir? Ne tür politik sistemler ortaya çıkacak, bunlar birbirleriyle çatışacaklar mıdır?

Bunu cevaplamak için bazı yazarlar gerçekçi gelecek öyküleri kaleme almışlardır. Robert A. Heinlein bu konuda -ki kendisi birçok bilimkurgu editörü tarafından adeta bir otorite kabul edilmiş- kalemini hep kendi içinde bir bütünlük kuracak tarzda gelecek tarihi yazmaya adanmıştır.¹⁶⁸

Elbette ki gelecek tarihi konusunda kalem oynatan sadece Heinlein değildir. Burada Asimov'u sarfınazar edemeyiz. *Vakıf* adlı eserinde Roma İmparatorluğu'ndan esinlenerek Trantor adlı bir galaksi imparatorluğunun düşüşünü ve yıkılışını konu etmiştir. Bu sürece; kendi hayal ettiği psiko-tarih denilen bir bilimi uygulayan Hari Seldon'un gözlerinden bakmıştır.

¹⁶⁷ E. Lovelock&J. E. Margulis, *Atmospheric homeostasis by and for the biosphere: the Gaia hypothesis*, Tellus Series, İsveç 1974.

¹⁶⁸ Robert Gifford, *Heinlein: A Reader's Companion*, Nitrosyncretic Press, ABD 2000, s. 24.

Frank Herbert'ın birçok kez sinemaya aktarılan *Dune* serisi, Dan Simmons'un *Hyperion* serisi gelecek tarihini içeren bilimkurgu romanlarına örnek olarak gösterilebilir. Bu romanlarda, insanoğlu evrenin dört bir köşesine yayılmakta, birçok gezegende kolonileşmekte ve farklı siyasal sistemler oluşturabilmektedir. Gelecek tarihi, kurulan bir imparatorluk, bazen bir konfederasyon, kimi zaman da kaynaklarını paylaşan çokuluslu bir şirket oluşturulup, bu yapıların etrafından şekillendirilmektedir. Bu konudaki eserler ayrı bir inceleme konusu olacak kadar çeşitlidir.

2.1.7. Robotlar

Homeros'un *İliada*'sında adı geçen yaratıcı Hephaestus muhtemelen ilk hayal edilen otomaton¹⁶⁹ların mucididir.¹⁷⁰ Tanrılara eşlik eden kimileri köpek, kimileri kuş ve bazıları melez otomatonlar, Yunan edebiyatında sıklıkla rastlanan öğelerdir. Aristoteles; Hephaestus'un makinelerini, kölelerin yerini alabilecek potansiyel bir işçi sınıfı olarak betimlemiştir.¹⁷¹ 16. yüzyıldan önce yapılmış olan az sayıda otomaton örneği vardır ancak çok sayıda yazılı kayıt, bu makinelerin varlığını teyit etmektedir.

Otomatonların birçok ve çeşitli örnekleri Doğu dünyasında Çin'deki Han Hanedanlığı'nda 3. yüzyıldan itibaren ortaya çıkmıştır. Aslında bu dönemlerde imparator için tümüyle mekanik bir orkestra yapıldığı söylenmektedir. 6. ve 7. yüzyıllarda Sui Hanedanlığı döneminde otomatonlar yaygınlaşmış ve Shui Shi Tu Jing'in *Hidrolik Seçkinlikler Kitabı* yayımlanmıştır. 7. ve 10. yüzyıllarda Tang Hanedanı döneminde bu makineler imparatorluk çevrelerinde oldukça popüler olmuştur. Uçan kuşlar, balık tutan susamurları ve kızlara şarkı söyleyen bir keşiş otomatonuna

¹⁶⁹ Otomaton, harekete geçirildikten sonra kendi kendine hareket edebilen mekanik nesnelere verilen isimdir.

¹⁷⁰ Homeros, *İliada*, Çev. Murat Demir, Nilüfer Yayınları, İstanbul 2017.

¹⁷¹ Peter Simpson, *A Philosophical Commentary on the Politics of Aristotle*, University of North Carolina Press, ABD 1998, s. 35.

ilişkin çok fazla kayıt vardır. Gariptir ki Çin’de Yuan Hanedanlığı’ndan sonra (1279-1368) otomatonlar yavaşça ortadan kaybolmuştur.¹⁷²

Robot kavramı sözkonusu konusunda El-Cezeri muhakkak incelenmesi gereken bir isimdir. 1136 yılında Cizre’de Dünyaya gelen El-Cezeri’nin hayatı hakkında çok fazla bilgi yoktur. Öğrenimini Camia Medresesi’nde gördüğü bilinmektedir. Güneydoğu Anadolu Artukluların egemenliğine geçtikten sonra, dönemin başkenti olan Diyarbakır’a çağırılmıştır. Burada hükümdarın koruması altında 25 yıl boyunca önemli bilimsel çalışmalar gerçekleştirmiştir. Bu süreçte birçok eser yaratan El-Cezeri, eserlerini Arapça olarak kaleme almıştır. Bu 25 yıl boyunca yaptığı buluşlarını da bu eserlerinde ayrıntılı olarak tarif etmiştir. El-Cezeri, otomatik makinelerin buluşundan çok daha önce, değişik bölümlerdeki suyun miktarına bağlı olarak ne zaman su döküleceğine ve ne zaman yiyecek sunulacağına karar veren bir otomat geliştirmiştir. Otomasyon sistemlerinden sonra su gücü ve basınç etkisinden yararlanarak kendiliğinden denge kuran ve ayarlama dengesini oluşturması, El-Cezeri’nin otomasyon alanına en önemli katkılarından biridir.¹⁷³ Mekatronik, robotik, mühendislik; gibi disiplinlere ilham olmuş, katkılarda bulunmuş bir bilim insanıdır. Bıraktığı eserlerden faydalanarak yapılan replikaları çeşitli bilim ve teknoloji müzelerinde sergilenmektedir. Örneğin suyun kaldırma kuvvetiyle kesintisiz ses veren flüt düzeneğinin bir yeniden yapımı Cidde’de İslam Bilim ve Teknoloji Müzesi’nde sergilenmektedir. En tanınan eseri Filli Saat ise azgın kapitalizmin pençelerinden kurtulamamış, on line alışveriş sitelerinde dahi tüketime arz edilmiştir.

Orta Çağlar’da Avrupalılar tarafından tasarlanan otomatonlara yapılan atıflar iki ismi göstermektedir: konuşan bir baş yapan Roger Bacon ve demir bir adam yapan

¹⁷² Joseph Needham, *Science and Civilisation in China*, Volume 2. History of Scientific Thought, Cambridge University Press, Birleşik Krallık 1956.

¹⁷³ Yavuz Unat, *El-Cezeri*, Muhayyel Yayınevi, İstanbul 2019.

Albertus Magnus. Dini kullanım amaçlı dekoratif mekanik objeler, gotik mimar Villard de Honnecourt'un 1235 tarihli eskiz kitabında da gösterilmiştir.¹⁷⁴

16. yüzyılın başlarında Avrupa'nın Doğu dünyasından ele geçirdiği çevirilerin de etkisiyle otomatonların yapımına ilgi artmıştır. Gösterişli ve çok fonksiyonlu çeşmeler zenginler arasında son derece moda oldu. Roma yakınlarında bulunan Tivoli'deki Villa d'Este'nin bahçeleri için yapılan su kemerleri ve çeşmeler bunun en iyi örneklerindendir.

18. yüzyılın sonları ve 19. yüzyılın başları, en karmaşık otomatonların ortaya çıktığı dönemlerdir. Özellikle şarkı söyleyen küçük kuşların yapımında uzmanlaşan Rochat Biraderlerin işleri çok meşhurdur. Bu küçük otomatonların en ilginç büyü kutularındı. Kutuya sokulan ve üzerine bir soru kazınmış bir disk, kutudan küçük bir büyücüyü çıkarır ve büyücü asası ile sorunun cevabının görüldüğü bir alanı işaret eder.¹⁷⁵

Bilimkurgu edebiyatında ise otomatonların ilk ortaya çıkmaları pek olumlu bir bakış açısıyla olmamıştır. Daha çok *Hoffman'ın Masalları* kitabı ile bilinen Alman polimat Ernest Theodore Amadeus Hoffman'ın 1814 tarihli *Der Kampf der Sanger* adlı kitabındaki *Automata* adlı öykü¹⁷⁶ ve 1816 tarihli *Der Sandman*¹⁷⁷ öykülerinde otomatonlar kötücül bir rol oynar ve şeytani işlerden ilham aldıkları belirtilmiştir. Herman Melville'in 1855'te yayımlanan *The Bell-Tower* adlı öyküsü de otomatlara benzer çağrışımlara sahiptir.¹⁷⁸ Ancak bu modeller henüz ancak genel olarak önceden belirlenmiş hareketler yapıp bağımsız hareket edebilen basit mekanizmalardır.

20. yüzyılın başlarında bu araçlara gitgide daha çok roller atfedilmeye başlanmıştır. İlk olarak ucuz piyasa işi eserlerde görülmeye başlanan bu hareketli

¹⁷⁴ Villard de Honnecourt, *Portfolio of Villard de Honnecourt*, Bibliothèque Nationale c. 1235. Manuscript (MS Fr 19093), Fransa 1235.

¹⁷⁵ Geoffrey T. Mayson, *Mechanical Singing birt Tabatieres*, Robert Hale Ltd., ABD 2000.

¹⁷⁶ Ernest T. A. Hoffman, *Der Kampf der Sanger*, Cambridge Plain Text Series, Birleşik Krallık 2013.

¹⁷⁷ Ernest T. A. Hoffman, *Der Sandmann*, Virginia Commonwealth University Press, ABD 2011.

¹⁷⁸ Herman Melville, *The Bell Tower*, Harper Perennial Classics, ABD 2014.

makinelere karşı izlenimler oldukça belirsizdir. 1928’de yayımlanan David H. Keller’in “Psychophonic Nurse” adlı öyküsünde bir hizmetkâr olarak görülen figür anne sevgisinin yerini tutamaktadır. 1934’te yayımlanan Harl Vincent’in “Rex” adlı öyküsünde ise dünyanın kontrolünü ele geçiren bu acımasız makineler, insan düşüncesini içselleştirdiklerinde intihar ederler.¹⁷⁹

Çekoslovakyalı yazar Karel Capek 1920 yılında yazdığı R.U.R. *Rossum’s Universal Robots* adlı bir tiyatro oyunu yazar.¹⁸⁰ Robot kelimesi ilk kez burada yazılmıştır. Bu oyun 1927’de Halid Fahri Ozansoy tarafından dilimize çevrilerek *Âlemşümül Suni Adamlar Fabrikası* adıyla ülkemizde yayımlanmıştır.¹⁸¹“Robota” Çek dilinde “işçi” anlamına gelmektedir. Capek’in bu eserindeki robotlar organik temelli ve insana benzer bir görünümdeydiler. İnsan gibi düşünmeye başlayınca da insan ırkının kökünü kazımışlardır.

Kısa sürede piyasa bilimkurgu yazarlarınca kullanılmaya başlayan robot hikâyeleri oldukça yaygınlaşmıştır. Eando Binder, 1939-1942 arasında yayımlanan seri romanlarında, robot kimliğine olumlu yaklaşan ve robotu eserlerinde oldukça sık olarak kullanan ilk yazardır. Romanlarında Adam Link adını verdiği insansı robotun, Eve adlı bir kadın ile yaşadıkları olayları kendi görüş açılarından bakarak anlatmaktadır. Son derece insansı bir tasarıma sahip olan Adam Link, insan ırkının kusurlarına değil, iyi özelliklerine sahiptir. *I Robot* romanlar serisinin ilkinde insanlara başkaldırmayı reddeder, sonuncusunda ise Dünyayı kurtarır. Genel kanının aksine *I Robot* adlı metinleri ilk kez Isac Asimov değil Eando Binder kaleme almıştır.¹⁸²

1940 yılında, Isaac Asimov robotları yazmak konusunda bayrağı teslim almış ve robot kurallarını yazmaya başlamıştır. Yazarın hayatının açıklandığı bölümde

¹⁷⁹ Jacques Baudou, *Bilim-Kurgu*, Çev. İpek Bülbüloğlu, Dost Yayınevi, 2005, s. 103.

¹⁸⁰ Karel Capek, *R.U.R. Rossum’un Evrensel Robotları*, Çev. Patricia Öztürk, Elips Kitapları, İstanbul 2013.

¹⁸¹ Karel Capek, *Âlemşümül Sun’i Adamlar Fabrikası*, Çev. Halid Fahri Ozansoy, Maarif Vekâleti Devlet Matbaası, Ankara 1927.

¹⁸² Eando Binder, *I Robot*, *Amazing Stories*, ABD January 1939.

okunabilecek kurallar 1942 yılında yine Asimov tarafından son haline getirilmiştir. Asimov, romanlarında robot temasını sıklıkla kullanmış ve kendi koyduğu kurallar çerçevesinde olağanüstü yeteneklerle donatarak onlarla çeşitli senaryolar gerçekleştirmeyi sürdürmüştür. Örneğin: 1942 tarihli *Runaround* adlı öyküsünde, oldukça yüksek maliyetli bir robot çıkması zor bir döngüye girerek daireler çizmeye başlar.¹⁸³ Bu pahalı robotu, içine girdiği döngüden kurtarmak isteyen teknisyen kendi hayatını tehlikeye atar ve robot kısır döngüden çıkar. Isaac Asimov kimi zaman kendi koyduğu kuralların muhtemel senaryolara karşı yetersiz geldiğini görmüş ve zaman zaman bu kurallara yenilerini eklemiştir. Yazarın bu konudaki hayalgücü sıradışıdır. Örneğin; 1941'de *Reason* adlı öyküsünde bir robotun spiritualizme yönelişini anlatmıştır.¹⁸⁴

1948'de yayımlanan Jack Williamson'un *The Humanoids* adlı romanı konuya daha farklı bir yönden ele almıştır. Onun robotları da Asimov'ununkiler gibi insanlığa hizmet ve itaat etmek ve insanı tehlikelerden korumakla görevlidir. Ancak burada robotlar, insanlığın zarar görmesini engellemek adına, insan ırkı en küçük bir tehlikeye maruz kalmasını diyerek, insanoğlunu durağanlığa ve gerilemeye zorlamaktadır.¹⁸⁵

Bilimkurguda insan/robot ilişkisine ilişkin pek çok sayıda eser verilmiştir. Öncelikle robot kurallarının açıkça çığnendiği öyküler boy göstermiştir. Bunun en çarpıcı örneklerinden biri, John T. Sladek'in Asimov'un robotik kurallarının dışına taşan bir robotun cinayet işledikten sonra şiddetle dolu bir yaşam sürmeye başlamasını anlattığı *Tik-Tok* adlı romanıdır.¹⁸⁶

Robotların insansız bir dünyada kaldıkları, özgür iradenin ve türlerini çoğaltmanın yolunu bulmalarının konu edildiği Clifford D. Simak'ın *Herkesin Tanrısı Kendine* gibi kısa öyküleri ya da bir insan yarattıkları Lester Del Rey'in *İçgüdü* gibi

¹⁸³ Isaac Asimov, "Runaround", *Astounding Science Fiction Magazine*, ABD March 1942.

¹⁸⁴ Isaac Asimov, "Reason", *Astounding Science Fiction Magazine*, ABD April 1941.

¹⁸⁵ Jack Williamson, *The Humanoids*, Orb Books, ABD 1948.

¹⁸⁶ John Thomas Sladek, *Tik-Tok*, Denoel, Fransa 1986.

öyküleri vardır. Bu konuda yazılmış eserlerden bazı örnekler incelenecek olursa: Lester Del Rey'in *Helene O'Loy* öyküsünde insanlarla robotlar arasındaki aşk konu alınmıştır, bazılarında ise Harry Harrison'ın 1958 tarihli *The Robot Who Wanted to Know* kısa hikâyesinde gibi robotlar insani duyguların sırrını kavramaya çalışmaktadırlar. Fred Saberhagen'in *Berserkers* serisinde olduğu gibi, bazı öykülerde her türlü yaşamı sona erdirmek için programlanmış uzaylı robotları da görülebilmektedir.¹⁸⁷

Android sibernetik ve bilimkurguda “insansı” demektir. Daha çok insana benzeyen robotları betimlemek için kullanılan bu kelime, bilimkurgu yazınında sık sık karşımıza çıkmaktadır. En çok bilinenleri kuşkusuz Philip K. Dick'in *Androidler Elektrikli Koyun Düşlerler mi?* adlı 1968 tarihli öyküsü ve bu öyküden uyarlanan “Blade Runner” filmindeki androidlerdir.¹⁸⁸ Robot görünüşünden tümüyle kurtulan ve tıpatıp insana benzeyen androidler yaratıcılarının ve hayatta kalmalarının amacını bulmaya çalışmaktadırlar. Öyküdeki androidlerin yerine insanı koyduğumuzda ise daha derin teolojik ve felsefi düşüncelere, sorularla karşı karşıya gelinmektedir. İşte bilimkurgunun, perspektif değiştirici etkisi burada kendini göstermektedir. Bir diğer örnek ise bilimkurgu yazarı Brian Aldiss kısa öyküsü: *Supertoys Last All Summer Long*'daki David adlı çocuk görünümlü androittir. Bu öyküyü okumayanlarımız çoktur ancak Steven Spielberg 2001'de *A. I. Artificial Intelligence* adlı sinema filmi, bilimkurgu okuru olmayan çok daha geniş bir kitleye ulaşmıştır. Burada da David adlı android, yaratılışının ve amacının kökenini araştırmaktadır.¹⁸⁹

Robotlar ve androidler bilimkurgu için durmaksızın kazılacak ve içinden çeşitli değerli taşlar çıkacak bir kuyu gibidir. Elbette çıkarların büyük kısmı çöpü boylayacak değersiz atıklar olacaktır ama arada sırada ufukumuzu açacak zehretler, kehribarlar ve hatta zümrütler, yakutlar dahi bulunabilecektir.

¹⁸⁷ Fred Saberhagen, *Berserker Serileri*, Ballantine&Penguin, ABD 1967-1992.

¹⁸⁸ Philip K. Dick, *Androidler Elektrikli Koyun Düşlerler mi?*, Çev. Nur Yener, Berna Kılınçer, Alfa Yayıncılık, İstanbul 2019.

¹⁸⁹ Brian Aldiss, “Supertoys Last All Summer Long”, *Harper's Bazaar Magazine*, ABD December 1969.

2.1.8. Zaman

Zaman; bilimkurgu yazarı Ray Cummins'in 1919 tarihli *The Girl in the Golden Atom* eserinde: her şeyin bir anda oluvermemesini sağlayan şeydir diye tarif edilir.¹⁹⁰ Bilimkurgunun genellikle zaman yolculuğu şeklinde ele aldığı bir temadır. Bu yolculuklar kimi zaman tesadüfi bir zaman kayması, kimi zaman da zaman makineleri sayesinde yapılmaktadır.

Bilimkurgu edebiyatındaki ilk zaman gezgini Herbert G. Wells'in zaman makinesindeki isimsiz bilim insanıdır. 1895'te yazılmış eserde ütopya, distopya, zaman yolculuğu, evrim, sosyolojik eleştiri ve daha nice kavram; yazıldığı zamanın çok ötesine seslenecek şekilde ele alınmıştır. Ancak temamıza konu olan zaman makinesi, hiçbir bilimsel temele yaslanmamış, yalnızca bazı üstü kapalı teorilere dayandırılmıştır.

Zaman teması her zaman bir zaman makinesiyle ele alınmamış, bilimkurgu yazarlarının hayal gücü zamanda yolculuk edebilmenin çeşitli yöntemleriyle dolup taşmıştır. Eugene Mouton 1883'te yayımlanan *Of the Stories Assembled in Fantaisies* adlı romanında belli koşullar sağlandığında geçmişi görmeyi sağlayan historioscope'u hayal etmiştir. Fransız yazar Maurice Renard, eskiden yaşanmış anları yeniden canlandıran luminite adlı bir sıvı tasarlamış, bilimkurgu da yazan şair Regis Messac 1938'de yazdığı *La Cité des asphyxiés* adlı karşı ütopyada gelecekte kesitler okumayı sağlayan bir chronoscope yapmıştır. John Taine'in bir elektronik analizcinin uzak geçmişten, Mezozoik Zamanın son iki büyük sürüngenini arasındaki savaşı üç boyutlu olarak yansıttığı 1934 tarihli *Before the Dawn* adlı eseri de anılmaya değerdir.¹⁹¹

Zamanda yolculuk; bir kaza, sonu umulmayan bir bilimsel deney ya da insanın başına yıldırım düşmesi ile mümkün olabilir. Aniden donuveren zamanın ya da yıllar süren bir uykudan uyanmanın sonucu ile olabilir. Ancak elbette ki en popüler olanları zaman makineleriyle yapılanlardır.

¹⁹⁰ Ray Cummings, *The Girl in the Golden Atom*, Endymion Press, ABD 2013.

¹⁹¹ John Taine, *Before The Dawn*, Williams&Wikins Co., ABD 1934.

Geleceğe yolculuk, H. G. Wells tarafından yaratılmış ve ütopyik-distopik düşüncelerini dile getirdiği bir yolculuk temasıdır. Okura, yaşanması olası gelecek senaryolarını göstermektedir. Zaman kâşifi genellikle günümüze geri dönmekte ve böylece gelecekteki haber, bilgi, teknoloji ve bazen de spor almanağı getirmektedir. Bu yolculukta varılan nokta oldukça uzak ve bazen varılacak en son nokta olabilmektedir. Bu tema; zihin açıcı varyasyonlara ve bazen komedi içeren sonuçlara olanak tanımaktadır. Vargo Statten'ın *Zero Hour* adlı eserinde, kahramanımız öleceği tarihi ve saati öğrenir, elbette ki bunu geciktirmek için elinden geleni yapar.¹⁹² Philip K. Dick'in bu konuyu ele aldığı bir öyküsü çok ibret vericidir. Bu öyküde kahramanımız geleceğe yaptığı yolculukta insanoğlunun bir böcek türü tarafından yok edildiğini görür ve hemen geriye dönerek insanlığı uyarmak ister. Hazindir ki gelirken, insanlığı yok edecek böcek yumurtalarını getirmiştir.

L. Sprague de Camp'ın 1939 tarihli *Lest Darkness Fall* adlı kitabı, 16. yüzyıl Roma İmparatorluğuna giden bir Amerikalının teknik gelişimi hızlandırarak çıkış noktasındaki varsayımının sonuçlarını öngöremeyen bir krallık kurmasını anlatır.¹⁹³ Geçmişe yolculuk teması geleceğe yolculuk teması kadar heyecanlı olmasa da bilimkurgu edebiyatında yer bulmuştur. Gelecek öngörülemezdir ama geçmiş yaşanmış ve bitmiştir. Bu konuda istisnalar hep mevcuttur. Örnek olarak: Stephen King'in 2011 tarihli *22/11/63* adlı romanı, sıradan bir İngilizce öğretmeni Kennedy suikastını engellemek için 1963 yılına göndermiştir.¹⁹⁴

Molla Davudzade Mustafa Nazım'ın 1913 tarihli *Rüyada Terakki ve Medeniyet-i İslamiyye-i Rü'yet* adlı eseri, zaman konusunu işleyen ve ülkemizde bilimkurgu olarak nitelendirilebilecek metinler sınıfına dâhil edilebilir. Bu metinde, oldukça zor siyasi ve

¹⁹² Vargo Statten, *Zero Hour*, Scion PBO, ABD 1953.

¹⁹³ L. Sprague de Camp, *Lest Darkness Fall*, Henry Holt and Company, ABD 1941.

¹⁹⁴ Stephen King, *22/11/63*, Çev. Zeynep Heyzen Ateş, Altın Kitaplar, İstanbul 2017.

ekonomik koşullar yaşayan Osmanlı İmparatorluğu'nun 23. yüzyılda hayâl edilen bir kurgusu işlenmektedir. Metinde; Nazım, dedesi Molla Davud'u rüyasında görür ve ona Osmanlı İmparatorluğu'nun içinde bulunduğu kötü durumu ızdırap ve çaresizlik içinde anlatır. Bunun üzerine Molla Davud ise Molla Nazım'a bu günlerin geçici olduğunu göstermek için onu tam 400 yıl sonrasının İstanbul'una götürmektedir. Burada rüya görülerek gidilse de hem zaman yolculuğu hem de dört katlı boğaz köprüsü, 100 metrelik Fatih ve Yavuz heykelleri gibi hayallerin görüldüğü ütopya vardır.¹⁹⁵

Celal Nuri İleri'nin 1913 yılında yayımlanan *Tarih-i İstikbal* adlı eserinde de zamanla ilgili spekülasyonlar yapılmaktadır. Eserin başkarakteri önce ölüp cennete gider, ancak cennette gördüğü aksak bürokrasiden bunalır. Roman kahramanına göre, cennetteki bu kargaşa ortamından ötürü cehennemden cennete uygunsuz girişler yapılmakta ve kayıtlar üstünkörü tutulmaktadır. Nihayet cennetten sıkılınca dünyaya geri gönderilir ancak gönderildiği zaman 152. yüzyılın dünyasıdır.¹⁹⁶

Edebiyatımızda; zaman makinesini ilk kez Yahya Kemal Beyatlı kullanmıştır. 1913 yılında yayımlanan *Çamlar Altında Musahabe* adlı yazı dizisinde kahramanını 2187 yılının İstanbul'una gönderir. Dev bir köprü, gökyüzündeki tayyarelerin çokluğu, yüksek binalar yazarın muhayyilesindeki gelecek görünümünün çeşitli unsurlarıdır.¹⁹⁷

Abdülhak Hamid Tarhan, 1925'te yayınlanan tiyatro oyunu *Arziler*'de zaman gezginlerini ruhlar âleminden 40. yüzyıla göndermiştir. Tarhan, bu eserde hayalgücünü özgürce kullanarak; bulutlara kurulmuş fabrikalardan görüntülü telefonlara, yüksek hızlı taşıt araçlarından yardımcı robotlara kadar pek çok bilimkurgu ögesine eserinde yer vermiştir.¹⁹⁸

Bilimkurguda zamanla uğraşan bilimkurgu yazarlarının alternatif bir gelecek hayal ettikleri türü adlandıran ancak pek bilinmeyen bir kavram vardır: Ükroni.

¹⁹⁵ Molla Davutzaade Mustafa Nazım Erzurumi, *Rüyada Terakki ve Medeniyet-i İslamiyeyi Rüyet*, Boğaziçi Üniversitesi Yayinevi, İstanbul 2012.

¹⁹⁶ Celal Nuri İleri, *Tarih-i İstikbal*, Yeni Osmanlı Matbaa ve Kütüphanesi, İstanbul 1913.

¹⁹⁷ Yahya Kemal Beyatlı, *Çamlar Altında Musahabe*, Peyam-ı Edebi Dergisi, İstanbul 1913.

¹⁹⁸ Abdülhak Hamid Tarhan, *Arziler*, Mahmud Bey Matbaası, İstanbul 1925.

Ükroninin bilimkurguda zaman temasının içinde değerlendirilmesi oldukça tartışmalıdır. 1876 yılında Charles Renouvier tarafından ortaya atılan bu terim, tarihin bizim öğrendiğimiz yönün dışında bir yöne saptığı ve bildiğimizden farklı sonuçların hayal edildiği bir eseri anlatır. Kısaca alternatif tarih denilebilir. Louis Geoffroy 1841 tarihli *Napoléon Apocryphe* adlı romanında, Napoléon'un Berezine bozgununu önceden tahmin ettiğini ve bu tahmin sayesinde tüm Avrupa'yı işgal ettiğini düşleyerek böyle alternatif bir sona başvurmuştur.¹⁹⁹ Bilimkurgu, ükroniyi sıklıkla kullanmışlardır. *Yüksek Şatodaki Adam* romanı ile Philip K. Dick, 2. Dünya Savaşı'nda Japonya tarafından işgal edilen bir Amerika anlatmıştır.²⁰⁰ John William Wall, *The Sound of His Horn* adlı romanında Nazilerin zaferinin ardından Alman istilası altında yaşayan bir İngiltere yaratmıştır.²⁰¹

Ükroni, steampunk yazarlarının her zaman en sevdikleri yöntemlerinden biridir. William Gibson ve Bruce Sterling'in 1990 tarihli *The Difference Engine*'i²⁰² ve Johan Heliot'un *La Lune Seule le Sait*²⁰³ eserleri ükroni ve steampunk kelimelerinin yan yana kullanılabilirdiği eserlerden sayılabilir.

Zaman kırılmaları, zaman yolculukları, başka zamanlara açılan kapılar günümüzde de eskiden olduğu gibi bilimkurgunun çok işlenen öğelerinden biri olmaya devam etmektedir. Son yıllarda; edebiyattan ziyade görsel sanatlarla kitlelere ulaşan bilimkurgu, zamanda bir geriye bir ileriye ama önünde sonunda günümüze geri gelerek mekik gibi işlemektedir.

2.1.9. Paralel Evrenler Başka Boyutlar

Büyük patlamadan sonra görsel olarak üç, zihinsel olarak algılayabildiğimiz zamanla birlikte dört boyut olduğu bilinmektedir. Ancak bilimsel olarak kanıtlanmış

¹⁹⁹ Louis Geoffroy, *Napoléon Apocryphe 1812-1832*, Book on Demand Ltd., Fransa 2014.

²⁰⁰ Philip K. Dick, *Yüksek Şatodaki Adam*, Çev. Feyyaz Şahin, Murat Karlıdağlı, Altıkırkbeş Basın Yayın, İstanbul 2013.

²⁰¹ John William Wall, *The Sound of His Horn*, Peter Davies Ltd., Birleşik Krallık 1952.

²⁰² William Gibson ve Bruce Sterling, *The Difference Engine*, Victor Gollancz Ltd., ABD 1990.

²⁰³ Johan Heliot, *La Lune Seule le Sait*, Livre Papier, Fransa 2000.

boyutlardan başka mümkün olabilecek boyutlar, bilimkurgu için de oldukça önemli olup şimdiye kadar kâh ucuz, piyasa işi romanlarda, kâh sert bilimkurguda çok kez ele alınmıştır.

Bilimkurgunun ilk yıllarında, bilimkurgu yazarları kurgulanması daha kolay olduğundan iki boyutlu dünyalar yaratmışlardır. 1884'te Edwin Abbott *Düzülke* adlı romanında bunun standart bir örneğini vermiştir.²⁰⁴ Aynı tema, Wallace West'in *Plane People* adlı kısa öyküsünde 1933'te tekrar işlenmiştir. Romanda, kıyamet sonrası iki boyutlu bir Dünyaya sığınmak zorunda kalan bir avuç insanın öyküsü anlatılır.²⁰⁵

Daha sonraları, yazarlar üçten fazla boyutlar kullanmaya başlamıştır. Robert A. Heinlein'in 1940 tarihli *And He Built a Crooked House* adlı öyküsünde, dört boyutlu tesseract bir evi ve mukimlerin yaşadığı tuhaf olayları anlatmıştır²⁰⁶. David Lindsay 1922 yılında yayımlanan *Lanetli Kadın* adlı romanında, farklı boyutlara hatta zamanın olmadığı bir seviyeye ulaşan merdivenlerden bahsetmiştir.²⁰⁷ En güzide örneklerden biri, Kathleen Moore ve Henry Kuttner tarafından yazılan ve Lewis Carroll'a şık bir selam çakan *Mimsy were the Borogoves* adlı kısa hikâyesidir.²⁰⁸

Bilimkurguda başka boyutların en yaygın kullanılan teması paralel evrenler fikridir. Fikir kısaca şöyledir: hâlihazırda, yalnızca beş duyumuzu kullanmakla algılayamadığımız evrenler vardır. Bu tema, space-opera yazarları tarafından çoklukla kullanılsa da, ilk görülen eserler, H. G. Wells'in 1897'de yayımlanan *The Plattner Story*²⁰⁹ adlı kısa öyküsü ve J. H. Rosny'nin 1895'te yayımlanan *Another World* adlı kısa öyküsüdür.²¹⁰ Bilimkurguda paralel dünyaların varlığı genellikle, Dünyamızın farklı boyutlardan gelen uzaylılarca istila edilmesiyle anlaşılır. Bunun tersi durumlar da söz

²⁰⁴ Edwin A. Abbott, *Düzülke*, Çev. Hasan Fehmi Nemli, Alfa Yayıncılık, İstanbul 2015.

²⁰⁵ Wallace West, "Plane People", *Famous Science Fiction*, ABD 1968 Winter Review.

²⁰⁶ Robert A. Heinlein, "And He Built a Crooked House", *Astounding Science Fiction Magazine*, ABD February 1941.

²⁰⁷ David Lindsay, *Lanetli Kadın*, Çev. Serpil Demirci, Elpis Yayınları, İstanbul 2019.

²⁰⁸ Kathleen Moore & Henry Kuttner, *Mimsy were the Borogoves*, *Astounding Science Fiction Magazine*, ABD February 1943.

²⁰⁹ Herbert G. Wells, "The Plattner Story", *The New Review Magazine*, Birleşik Krallık April 1896.

²¹⁰ J. H. Rosny, *Another World*, *Journal of Philosophical Research and Development* 3. Cilt, ABD 2007.

konusu olabilir. Kimi bilimkurgu yazarları nedensizce muhtemelen kaza sonucu ortadan kaybolan olan uçakları, gemileri başka boyutlara göndermekte bir beis görmemişlerdir. Bu temayı mizahi yaklaşımlarla da inceleyen bilimkurgu yazarları vardır. Frederic Brown'un 1949'da yayımlanan *Hücum* adlı eseri bu konuda önemli bir örnektir.²¹¹

Paralel evrenler, sicim teorisi gibi farklı düşünme kaynakları oluşturmakta bu da günümüzde dahi bilimkurgu yazarlarının bu derin kuyuyu durmadan kazmalarına neden olmaktadır.

2.2. Bilimkurgunun Belli Başlı Alt Türleri

Çalışmamızın bundan sonraki bölümlerinde daha önce kullanılan steampunk, cyberpunk, pulp, sert-bilimkurgu gibi bazı terimler, açıklanmaya çalışılacak ve metnin genel çerçevesinin anlamlandırılması kolaylaştırılacaktır.

2.2.1. Fantazya

Antolojilerde, araştırmalarda, ansiklopedilerde fantastik edebiyatı dışlayan bilimkurgu tanımı yoktur. En saygın bilimkurgu ödülü kabul edilen Hugo ödül komitesinde fantastik edebiyata verilen ödüller vardır. Ancak, bilimkurgu gibi kaçış edebiyatı olarak kabul gören fantastik yazımın sınırlarını belirlemek hayli zordur. Öncelikle bu türün etimolojisinden başlamak daha doğru olacaktır.

Sözcüğün etimolojisi incelendiğinde; Yunanca bir sözcük olan ve köken olarak hayâl anlamına gelen phantasia karşımıza çıkmaktadır. Bu noktadan hareketle: hayalet [phantasma], imgelemi ilgilendiren [phantastikon], hayal edebilme yeteneği [phantastike] gibi benzer sözcükler türetilmiştir. “Fantastique” kelimesi ilk olarak Orta Çağ'da, kötü ruhların etkisinde kalmış olduğu iddia edilen kişilere karşı sıfat olarak kullanılmıştır. “Fantasie” kelimesi Fransızcada imgelemi belirtmektedir. 19. yüzyılın ortalarında bu kavram bugün bildiğimiz anlamına kavuşur. *Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük*'te fantastik sözcüğünün karşılığı, yukarıda bahsedilen etimolojik

²¹¹ Frederic Brown, *Hücum*, Çev. A. Kahraman, Çağlayan Yayınları, İstanbul 1955.

anlamına yakın bir biçimde verilmektedir: gerçekte var olmayan, gerçek olmayan, hayalî.²¹²

Verilen bu kısa etimolojik bilgilere dayanarak fantastik edebiyatın tanımlamasını yapmaya çalıştığımızda tanım arayışları zorlaşmaktadır. Yapısalcılığın önemli temsilcilerinden filozof/tarihçi/yazar Tzvetan Todorov'un edebiyatta fantastiği tanımladığı incelemesi önemli bir yerde durmaktadır. Todorov, olağanüstü ve tekinsiz diye kategorilendirerek iki ayrı ana tür belirlemiştir. Todorov'a göre fantastik, bu iki tür arasında bir yerde konumlanmaktadır. Bu tanımlama daha kolay olması için şu şekilde açıklanabilir: metnin okunması esnasında, yazılan olayların doğal mı yoksa olağanüstü mü olduğu konusunda bir kararsızlık durumu ortaya çıkmaktadır. Yazarın yorumuna göre, bu kararsızlık durumu sürdüğü müddetçe, okunan metin fantastiktir.²¹³ Okuyucu ve metnin ana kişinin hissettiği kararsızlık hâli metnin fantastik olup olmayacağını belirleyen temel koşuldur. Bir seviyede okunan olayların doğal açıklamaları olduğu düşünülürse o zaman fantastik tür bitmekte ve korku edebiyatı olarak da bilinen tekinsiz denilen türe geçiş yapılmaktadır. Bunun aksi olarak metinde yazılan olayların olağanüstü oldukları hissedilirse, yine fantastik hâl bitmekte ve olağanüstü denilen türe geçiş yapılmaktadır.

Todorov, fantastiği okuyucunun ve metindeki ana karakterin kararsızlık inancına bağlayarak, fantastik edebiyatın sınırını oldukça daraltmıştır. Bu perspektiften bakıldığında fantastik eser olarak nitelendirilen bir çok eserin fantastik edebiyat içerisinde değerlendirilmesi imkânsız olacaktır. O halde Todorov'un bakış açısı metnin bütünselliği değerlendirildiğinde çok doğru ve konunun anlatımı açısından çok

²¹² Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük, Fantastik kelimesi. <https://sozluk.gov.tr/?kelime=> Erişim tarihi:17 Mayıs 2020.

²¹³ Tzvetan Todorov, *The Fantastic: A Structural Approach to a Literary Genre*, Cornell University Press, ABD 1975, s. 89-90.

açıklayıcı olsa da, bir metnin fantastik edebiyata dâhil olup olmadığının belirlenmesi için daha farklı bir tanım ihtiyacı duyulabilmektedir.²¹⁴

Fantastik edebiyat tutkunlarının yakından tanıdığı Howard Phillips Lovecraft ise fantastik edebiyatı:

“En önemlisi atmosferdir çünkü fantastik özgünlüğünün ana ölçütü olayın yapısından çok yaratılan özel izlenimdir. Bu nedenle fantastik masalı, yazarın niyetinden çok, uyandırdığı heyecan yoğunluğuna göre değerlendirmeliyiz. Okuyucu derin bir korku ve terör duygusuna kapılıyorsa ve alışılmamış güçlerin varlığını duyuyorsa o masal fantastiktir, işte bu kadar basit.”²¹⁵

diyerek tanımlamıştır. Lovecraft’a göre okuyucu, okuma eylemi sırasında korku duygusunu hissediyorsa, bu eser fantastiktir. Elbette ki bu tanıma da katılmak pek mümkün değildir. Birçok fantastik eseri okurken korkulmamakta ve korkarak okunan çoğu eser de fantastik değildir. Korku içgüdüsel, hayal gücü ise bundan bağımsızdır.²¹⁶

Fantastik edebiyat, aynı bilimkurgu gibi sınırlarının çizilmesi çok güç bir alandır. Yine de; içinde büyücüler, ejderhalar, elfler, cüceler olan bir eserin bilimkurguya dâhil edilmesini kabullenmenin oldukça zor olduğu açıktır. Bu tür eserlerde, teknoloji yerine genellikle sihir ve büyü kullanılmaktadır. Öne çıkan en istisnai eser ise Stephen King’in efsanevi *Kule*²¹⁷ serisidir. Birçok paralel evrende geçen bu seride, hem bilimkurgunun hem fantastik edebiyatın tüm unsurları cömertçe kullanılmıştır. Steampunk olarak kabul edilebilecek bir teknoloji, zaman/boyut

²¹⁴ A. g. e., s. 91.

²¹⁵ H. P. Lovecraft, *Notes on Writing Weird Fiction*, Kindle Edition, ABD 2012.

²¹⁶ H. P. Lovecraft, *Revolutionary Mythology*, Collected Essays, Volume 5: Philosophy; Autobiography & Miscellany, Hippocampus Press, ABD October 1916.

²¹⁷ Stephen King, *Kule Serisi*, Çev. Gönül Suveren, Oya Alpar, Nejat Ebcioğlu, Canan Kim, Altın Kitaplar, İstanbul 1982-2004.

yolculukları, sihir, iksirler, vampirler, mutantlar ve elbette bolca aksiyon bu seride bolca kullanılmıştır. Bu eser western meraklıları tarafından western, fantastik edebiyata gönül verenler için fantastik roman, korku edebiyatı sevenler için korku, bilimkurguya düşkünler için ise bilimkurgu romanı olarak nitelendirilecektir. Görüleceği üzere, bu tür edebiyatta sınırlar esnektir.

Sadece şu ayırım yapılabilir: Fantastik edebiyat okurları günlük karmaşadan bir kaçış kanalı açabilirler, hayal güçlerini daha çok çalıştırlar; bilimkurgu okurları ise tüm bunları yapmaktan fazla sorular sorabilir ve ilgilerini çeken bazı bilimsel verileri daha etraflıca incelemek isteyebilirler. Şöyle örneklendiğinde daha kolay anlatılabilir: Ejderhaları alt edebilme yöntemlerinin bulunabilirliği, sicim teorisinin nasıl çalıştığını anlamaya çalışmaktan daha zordur.

2.2.2. Space Opera

Amerika’da radyonun ev eğlencesinin tek alternatifi olduğu yıllarda ev kadınlarına yönelik yayınlanan radyo tiyatrolarının mali destekçileri genellikle toz sabun şirketleri olmuştur. Böylelikle; sanat değeri düşük, zekâ ortalaması ortalamanın altında tüketiciler için üretilmiş, basit serilerin tümüne zamanla soap-opera, ülkemizdeki deyişle pembe dizi adlandırılması yapılmıştır. O yıllarda western türü eserlere bile yanlış bir benzetmeyle horse-opera denildiği olmuştur. Nitekim 1941’de Wilson Tucker “kokuşmuş, yıpranmış, düşük değerli, uyduruk uzaygemisi serileri” için “space-opera” terimini önerdiğinde, bu terim toplum tarafından kolaylıkla benimsenmiştir.²¹⁸

Space opera ya da Türkçe karşılığıyla uzay operası, bilimkurgunun lokomotif alt türüdür. Dünyada keşfedilecek bir yerin kalmadığı, teknolojik gelişmelerin baş döndürücü bir hızla hayatın her yerine girdiği ve insanların uzay operalarını heyecanla takip ettiği; kısacası tüm çevresel koşulların tamamlandığı zamanlarda bu alt türün en fazla eser veren alt tür olmasına şaşırılmamak gereklidir.

²¹⁸ Alex De Pompa, “An Anatomy of Space Operas”, *University of Toronto’s One&Only Genre Journal*, Kanada, 23rd June 2015.

Uzay operalarında zihin açan bir eksen yoktur. Uzay gemileri, uzay ötesi atlayışlar, uzaylılar, aşırı gelişmiş teknoloji, muazzam galaktik imparatorluklar hep dekordur. Kötülerle iyiler adeta karikatürize edilerek keskin çizgilerle tıpkı pembe dizilerdeki gibi birbirinden ayrılmıştır. Aslolan, insanlar ya da kimi zaman türler arasındaki ilişkiler, basmakalıp karakterler, eğlenceli yan karakterler ve hareketli bir kurgudur. Orta düzey zekâlı tüketicilerin genel olarak istediği şey de tam olarak budur.

Bu nedenden dolayı bilimkurgu, uzun yıllar uzay operası olarak algılanmıştır. Geçim sıkıntısı derdindeki iyi bilimkurgu yazarları da, günlük gereksinimlerini karşılayabilmek adına bu alt türde eserler verdiler. Bu alt türe bir örnek vermek gerekirse: 1978’de Science Fiction Hall of Fame’e resmen alınan saygın bilimkurgu yazarı Poul Anderson’un 1960 tarihli *Uzaya Haçlı Seferi* adlı kitabının arka kapağında yer alan ilginç bir tanıtım yazısını inceleyebilir.²¹⁹

Bu metin okunduğunda kulağa bilimkurgu gibi gelmediği daha çok tarihsel bir komedi olarak algılandığı söylenebilir. Ancak bu tip metinlerin okunmasının; sert bilimkurguyla karşılaştırıldığında daha kolay, daha eğlendirici olduğu da bir gerçektir. Türe katkıları inkâr edilemez yazarların çoğu bu alt türde eserler vermişlerdir. Isaac Asimov ve Philip K. Dick hemen akla gelebilecek iki isimdir. Kitle eğlencesi kavramının endüstrileşmesinden; elbette bilimkurgu da nasibini almış ve space-opera oldukça yaygınlaşmıştır. O yüzden sert bilimkurgunun en başarılı örneklerinden biri olan Stanislaw Lem’in *Solaris*²²⁰ adlı romanını bilenler azınlıktayken, *Uzay Yolu*²²¹

²¹⁹ Kitabın arka kapağında “1345 yılında Sir Roger, Fransa’ya karşı savaşta olan Kral III. Edward’a katılmak üzere bir ordu toplarken, inanılmaz bir şey olur; kocaman gümüş bir gemi gökten iner ve Ansby köyü yakınlarındaki otağa konar. Wersgorlar için sıradan bir gezegen fethidir. Taktikleri şimdiye kadar hiç başarısız olmamıştır. Gökten inen geminin kocaman cüssesini gören vahşiler korkuya kapılıp kısa sürede kontrol altına girerlerdi. Fakat bu hainlerin taktikleri Sir Roger’a sökmez. Uzaylılar saldırdığında, bu gözüpük soylu, ordusunu cesurca geminin içine alır. Göğüs göğüse zorlu çarpışmalardan sonra geriye bir uzaylı sağ kurtulur. Sir Roger’in niyeti gemiyi havalandırarak, önce Fransa’da krallarına yardıma gitmek, ardından kutsal topraklarda kâfirleri galebe çalmaktır. Ancak hain uzaylı, geminin rotasını, daha önceden işgal ettikleri bir gezegene kilitler. Sir Roger ve haçlıları, kendilerini, görebilecekleri en tuhaf kâfirlerin karşısında savaşırken bulurlar.” ibaresi yer almaktadır. Bkz. Poul Anderson, *Uzaya Haçlı Seferi*, Çev. Çağla Ünal, İthaki Yayınları, İstanbul 1999.

²²⁰ Stanislaw Lem, *Solaris*, Çev. Mehmet Aközer, İletişim Yayınları, İstanbul 2004.

²²¹ *Star Trek: The Original Series*, TV serisi, ABD 1966-1969.

televizyon serisinden bahsedildiğinde hemen herkesin üstünde fikir yürütebileceği kolayca çıkarılabilir. Bu bölümü sonlandırırken, popüler kültürde birçok hayranı olan *Yıldız Savaşları* sinema filmleri serisinin de space-operanın bir ürünü olduğunu da belirtmek gerekir.²²²

2.2.3. Cyberpunk

Cyberpunk'un ortaya çıkması nispeten yenidir. Bilimkurgu yazarı Bruce Bethke, *Amazing Science Fiction Stories* dergisinin Kasım 1983 sayısında *Cyberpunk* adlı bir kısa öykü yazar ve türün adı buradan doğar.²²³ Etimolojik olarak, cybernetics ve punk sözcüklerinin birleşiminden oluşmaktadır. Kelimenin cyber kısmı sibernetikle ilgilidir. Endüstriyel ve politik oluşumların ulusaldan ziyade küresel ya da uzay yerleşimlerinde konumlanmış olduğu ve bireylerin bilgi ağları aracılığıyla kontrol edilebildiği bir geleceğe, insan biyolojisinin makine ve teknolojiyle güçlendirilmesine, gen mühendisliğinin alabildiğine kullanılmasına dayanmaktadır. Cyberpunk kurgularının merkezi, bu konudaki ilk önemli eser olan William Gibson'ın *Neuromancer* adlı romanında olduğu gibi veri ağlarıdır.²²⁴ Alt türün punk uzantısı ise 1970'lerin Rock'n Roll terminolojisinden gelmektedir. Bu kavram da genel olarak: genç, işsiz güçsüz, saldırgan, kurumsal kavramlara düşman ve yabancılaşmış sıfatlarını içermektedir. Punk'ın olmazsa olmazlarından biri ise yanıltıcı unsurların varlığıyla gerçekleşmiş bir hayal kırıklığıdır.

Veri ağları, cyberpunk'ın konusunun bir parçası olmaktan daha fazlasıdır. Çoğunlukla, teknolojik alt metinsel araçlarla hikâyelere girilen bilginin yoğunluğu; güçlü bir şekilde karakterize edilen cyberpunk'ın gerçek tarzını gösterir. Cyberpunk hikayeler çoğunlukla sistem kırıcı, yapay zekâ ya da dev şirketler çevresinde şekillenir. Olaylar uzak gelecek ya da farklı galaksiler yerine, Isaac Asimov *Vakıf* serisi ya da

²²² *Star Wars Series*, Sinema Filmi Serisi, ABD 1977-2019.

²²³ Bruce Bethke, *Cyberpunk*, e-book, ABD 2001.

²²⁴ William Gibson, *Neuromancer*, Çev. Serkül Oğur, Altıkırkbeş Yayınları, İstanbul 2012.

Frank Herbert'in *Dune* serisinin aksine yakın gelecekte geçer. Anlatılan hikâyeler, siberetik ve bilgi teknolojisi gibi gelişmiş bilimle, toplumsal düzendeki radikal değişiklikleri konu almaktadır.

Bilimkurgu yazarı Lawrence Person'a göre: "Klasik cyberpunk karakterleri çoğunlukla, günlük yaşamın hızlı teknolojik değişim, otomatize edilmiş ve her yerden kolayca ulaşılan bilgi ve abartılı vücut modifikasyonlarıyla sarsıldığı distopik gelecekte toplumdan uzaklaşmış, topluma yabancılaşmış, sınırda yaşayan yalnızlardır."²²⁵ Bu tanım, cyberpunk'ın genel karakteristiğini de ortaya koymaktadır: Karamsar, klostrofobik, yozlaşmış, amacından farklı ve kötüye kullanılan teknoloji, neredeyse distopik bir atmosfer.

Bu tür, bilimkurgu içinde özellikle son yıllarda siyasal gelişmelere de bağlı olarak çokça işlenmiş ve önemli eserler verilmiştir. Okurların çoğunun bildiği *Blade Runner* filmi Philip K. Dick'in cyberpunk olarak nitelendirilmeyen ancak yönetmen Ridley Scott'ın tam da bu türe özgü bir görsellikle yarattığı eserlerden biridir. Alfred Bester'in *Kaplan Kaplan*²²⁶, *The Stars, My Destination*; Orson Scott Card'ın *Dogwalker, Maps in a Mirror* eserleri de cyberpunk alt türüne dâhil edilebilen önemli eserlerden bazılarıdır.

Bilimkurgu hayranları arasında özellikle bu yüzyılın başlarında çıkan tartışmalara göre cyberpunk'ın, çok fazla klişeyi, çok fazla edebi kısıtlamayı ve hep daha fazlasını isteyen bir okuyucu kitlesini temsil ettiğinden dolayı 1990'larda öldüğü iddia edilmiştir. Ancak bu alt türün hem bilimkurgu hem edebiyattaki etkileri oldukça canlandırıcıdır. Bu konuda eser veren yazarlar da tam olarak cyberpunk olarak nitelendirilemese de yazmaya devam etmektedirler. O yüzden cyberpunk ruhunun hâlâ yaşadığı söylenebilir.

²²⁵ Oğuzhan Ersümer, *Bilimkurgu Sinemasında Cyberpunk*, Altıkırkbeş Basın Yayın, İstanbul 2013, s. 70.

²²⁶ Alfred Bester, *Kaplan! Kaplan*, Çev. Barış Tanyeli, İthaki Yayınları, İstanbul 2017.

2.2.4. Steampunk

Endüstri devrimi son hızıyla devam etseydi, transistor bulunmasaydı, teknolojiye sadece mekanik yasalar geçerli olsa ve hep hareketli parçalar kullanılsaydı, buhar çağı teknolojisi yegâne teknoloji olsaydı; ne olurdu? Cevap bellidir: Steampunk.

Amerikalı bilimkurgu yazarı Kevin Wayne Jeter, 1987 Nisan'ında *Locus* dergisine yazdığı bir mektupta “Kişisel olarak, Viktoryan fantezilerinin bilimkurgu yazınında, Powers, Blaylock ve benim eserlerimde ele alınan temalar göz önünde bulundurulduğunda en önemli adım olabileceğini düşünüyorum. O dönemi yansıtan uygun bir teknoloji terimiyle, mesela ‘steampunk’la” yazarak ilk kez steampunk kelimesini kullanmıştır.²²⁷ Kevin W. Jeters bu ifadeyle; Tim Powers'ın *Anubis Kapıları*²²⁸, James P. Blaylock'un *Homunculus*²²⁹ ve kendisine ait *Morlock Night*²³⁰ ile *Infernal Devices*²³¹ eserlerini gözönüne almıştır ancak temanın ana eksenini göz önüne aldığımızda steampunk'ın tarihinin daha önceye gittiği kolaylıkla anlaşılabilir. Jules Verne, Mary Shelley ve H. G. Wells gibi bilimkurgunun kurucu babaları olarak kabul gören yazarlar, yaşadıkları dönemin teknolojilerini konu alan romanlarında bilmeden de olsa steampunk temasının tohumlarını atmışlardır.

Bu arada K. W. Jeter'in neden Viktoryan dönemi dediği de şöyle açıklanabilir: 64 yıla yakın zaman Britanya tahtına kurulan Kraliçe Victoria, bir dönemi şekillendirmiştir. Bilimsel ve teknolojik gelişmelerin yoğun olarak yaşandığı bu dönemde kraliçenin bu konulara yakın ilgisi ve yönlendirmesiyle ciddi bir ilerleme sağlanmıştır. Buharlı araçlar yaygınlaşmış, ulaşımında ciddi teknolojik gelişmeler sağlanmış, tarihteki ilk posta pulu, ilk sinema filmi, ilk toplu yerleşim aydınlatma

²²⁷ *Locus Science Fiction Magazine*, ABD April 1987. Bu ifadenin dergide yayınlanmış bölümünü görmek için Bkz. <https://lettersofnote.com/2011/03/01/the-birth-of-steampunk/>, Erişim tarihi: 25 Nisan 2020.

²²⁸ Tim Powers, *Anubis Kapıları*, Çev. Ardan Tüzünsoy, İthaki Yayınları, İstanbul 2001.

²²⁹ James P. Blaylock, *Homunculus*, Çev. İrmak Yavral, Kassandra Yayınları, İstanbul 2015.

²³⁰ K. W. Jeter, *Morlock Night*, DAW Books, ABD 1979.

²³¹ K. W. Jeter, *Infernal Devices* St. Martin's Press, ABD 1987.

modeli bu dönemde görülmüştür. Charles Darwin'in *Türlerin Kökeni*²³² de bu dönemde yazılmıştır. Steampunk da bu dönemin teknolojisinin eğer durmadan ilerleseydi nasıl bir dünyada yaşardık? sorusuna cevap vermek üzere ortaya çıkmıştır.

Bu türün en belirgin özelliği, 19. yüzyıl teknolojisiyle anakronik teknolojileri ve retro-fütüristik icatları ile dönemin modasını, kültürünü, mimari yaklaşımını ve sanat yönelimini kullanmasıdır. Öncülü cyberpunk kadar melankolik, kötümser ve kloströfobik değil; daha ziyade eğlencelidir. Herhalde bundan olsa gerek bu akım günümüzde sadece edebiyatı değil mimariyi, modayı, müziği, video oyunlarını, televizyon ve sinema filmlerini etkilemiş ve kendine özgü bir alt kültür yaratmıştır. Bu türü takip eden kitlelerin kendi fuarları, festivalleri, her yıl 14 Haziran'da kutladıkları steampunk günleri vardır.

Bilimkurgu yazınında bu türde verilen eserler popüler kültürü görsel eserler kadar etkilemediğinden, edebiyattaki steampunk, görsel sanatların gerisinde kalmış görünmektedir. Elbette ki buharlı bir robotun görüntüsü, satırlarda anlatılandan çok daha etkileyicidir. O yüzden olsa gerek ne zaman steampunk dense bilimkurgu tutkunlarının aklına H. G. Wells'in nasıl çalıştığını asla bilemediğimiz zaman makinesinden ziyade Terry Gilliam'ın 1985 tarihli *Brazil* adlı sinema filmi gelir. Bu filmde buharlı bir robot göremesiniz de, dogmatik ve yozlaşmış bir sisteme karşı verilen umutsuz mücadeleye sahne olan steampunk atmosferi sonuna kadar hissedebilirsiniz. Cyberpunk'ın aksine steampunk günümüzde oldukça sevilen ve yeni eserler ortaya konulan bir türdür.

2.2.5. Sert Bilimkurgu

Bilim ve teknolojinin hayallerle birleştirilerek kullanıldığı bilimkurgu romanlarında bilimsel doğruluk esas alındığında sonuç sert bilimkurgu olmaktadır.

²³² Charles Darwin, *On the Origin of Species by Means of Natural Selection, or the Preservation of Favoured Races in the Struggle for Life*, Albemarle Street, Birleşik Krallık 1859. Söz konusu kitap 1970 yılında Türkçeye *Türlerin Kökeni* olarak çevrilmiştir.

Bütün bilimkurguların fantastik olduğu konusunda oldukça yaygın bir önyargı vardır. Her bilimkurguda, uzay gemileri ışıktan hızlı gider, büyülü uzaylılar yıldızlarda yerleşmiştir, insanoğlu nasıl olduğunu bilemediğimiz teknolojilerle hep ışınlanır. Bu türde verilen eserlerin çoğunda, fiziksel evrendeki kurallar mümkün olduğunca bükülürken bazı eserlerde ise bilimsel bir temel asla göz ardı edilmez. Bu, sert bilimkurgudur.

Sert bilimkurguda her zaman için bilimsel gerçeklik ölçütlerine sağlam bir vurgu vardır. Terim ilk kez 1957’de P. Schuyler Miller’ın *Astounding Science Fiction* dergisinde, J. W. Campbell’in *Island of Space*²³³ adlı eserini incelediği bir yazıda kullanılmıştır. Sert bilimkurguyu tamamlayıcı bir terim olan soft science-fiction ise ancak 1970’lerin sonunda kullanılmaya başlanmıştır. Bu terimler; bilimler arasındaki doğa bilimleri ve sosyal bilimler sınıflandırmasına yaslanmaktadır. Bilimkurgu eleştirmeni Gary Westfahl bu terimlerin titiz bir sınıflandırmanın sonucu olmadığını, sadece bilimkurgu eleştirmenleri ve okurlarının eserleri daha kolay adlandırmasına yaradığını söylemiştir.²³⁴ Aslında bir şeye isim koymanın nedeni de odur, dolayısıyla Gary Westfahl’ın haklı olduğunu söylemek oldukça zor olacaktır.

Sert bilimkurgu, bilimsel olabilirlik alanı içinde var olabilir. Yani hikâyede meydana gelen herhangi bir şey, evrenin bilinen fiziksel yasalarının dışında olamaz. Bu hikâyelerde, bu yasaların doğruluğu her fırsatta vurgulanmaktadır. Aslında bu konuda bir eser yaratmaya niyetlenmek bile oldukça ciddi bir bilimsel araştırma yapılmasını gerektirmektedir.

Bilimsel gerçekliğin sert bilimkurgunun olmazsa olmazı olduğu genel kabul gören bir kuraldır. Daha da fazlası; bu tür, kullanacağı bütün senaryolarda teorik ve

²³³ John W. Campbell Jr., *Islands of Space*, Fantasy Press, ABD 1957.

²³⁴ Gary Westfahl, *Cosmic Engineers: A Study of Hard Science Fiction*, Greenwood Press, ABD 1996, s. 220-221.

pratik olarak kullanımın mümkün olduğu, mantıklı, güvenilir ve titiz bir altyapıyı kullanmalıdır. 1950 ve 1960'lardaki uzay gemileri, uzay istasyonları ve uzay görevlerinin gerçekleşmesi, bu türün yayılmasında ciddi bir rol oynamıştır.

Arthur C. Clarke'ın 1961 tarihli romanı *A Fall of Moondust*²³⁵ sert bilimkurgu örneklerinden biri olarak nitelendirilmektedir. Daha sonra Ay yüzeyindeki kraterlerde, romanda öngörüldüğü gibi aytozu çukurları yoktur ancak bu romanın sert bilimkurgu olarak nitelendirilmesine engel olmamıştır. Bir hikâyenin, sert bilimkurgu olarak tanımlanabilmesi için üstünde duracağı küçük, esnek bir kaide vardır. Bu türde kalem oynatan muharrirler de kaideyi sarsmamak adına, ışıktan hızlı seyahatleri, sivri kulaklı kocaman siyah gözlü uzaylıları fazlaca kullanmamaktadır.

Bilimkurgu okurları da sert bilimkurgu yazarlarına karşı oldukça ciddi araştırmalar yaparak açıklarını bulmaya çalışmaktadırlar. Massachusetts Institute of Technology'den bir grup, Hal Clement'in 1953 tarihli *Mission of Gravity* adlı romanında adı geçen Mesklin Gezegeninin ekvatorunda keskin bir kenara sahip olması gerektiğini ifade etmiştir.²³⁶ Floridalı lise öğrencileri Larry Niven'in 1970 basımlı *Ringworld* romanındaki dağların denizlere kayma süresini birkaç bin yıl olarak hesaplamışlar ve yazarı haksız çıkarmışlardır.²³⁷ Aynı kitapta başka bir yanlış daha bulunmaktadır. Ringworld adlı gezegenin sabit bir yörüngesi yoktu ve bu sayede bu gezegen Güneş'e çarpmalıdır. Bu hata bulunduğu anda ise Niven yeni bir kitap yazmıştır: *The Ringworld Engineers*.²³⁸ Bu kez kitapta bilimsel hatalar yoktur. Niven, bütün hataları zihninde yarattığı mühendislerle düzeltirmiştir!

Türün bilimsel olgulara yaslanması, aklınıza sadece hard-science olarak nitelendirilen doğal bilimleri getirmesin, sosyal bilimler de bilimkurguda çok da güzel bir biçimde kullanılabilir. Üstün bir türle karşılaşan ilkel bir türü sosyoloji, psikoloji ve

²³⁵ Arthur C. Clarke, *A Fall of Moondust*, Gollancz Pub., Birleşik Krallık 1961.

²³⁶ Hal Clement, *Mission of Gravity*, Doubleday, ABD 1953.

²³⁷ Larry Niven, *Ringworld*, Ballantine Books, ABD 1970.

²³⁸ Larry Niven, *The Ringworld Engineers*, Phantasia Press, ABD 1980.

tarih olmak üzere sosyal bilimler incelemiştir. Aynı tema bilimkurguda çok kez kullanılmıştır.²³⁹ Ancak burada işin içine İspanyol istilacılar yerine uzaylılar, zavallı Maya ve Aztek'ler yerine de Dünyalılar sahneye çıkmaktadır. Bu durumda okurun aklına “Evet, uygarlıkların türlerin ilk kez karşılaşması sosyolojik bir olgu ancak işin içinde uzaylılar gibi bir fenomen var. Bunu nasıl sınıflandırmalı?” düşüncesi oluşabilecektir. Bu tür soru işaretleri önemsizdir. Önemli olan, insanların bu tür bir metni okuduktan sonra doğrulamak veya yanlışlamak için bilimi araştırmaya başlamalarıdır.

²³⁹Adam Roberts, *The History of Science Fiction*, Palgrave Macmillan., Birleşik Krallık, 2006, S.157-158.

3. BÖLÜM TÜRKİYE'DE BİLİMKURGU

Bilimkurgunun ilk ortaya çıktığı tür edebiyat ve bununla paralel olarak kurgulanan tarihi neredeyse MS 120 yılına kadar ilişkilendirilmektedir. Ancak Türkçe edebiyat ve bilimkurgu sözkonusu olduğunda bu konuda kaynak bulmak oldukça güçtür. Cumhuriyet öncesini dikkate almadığınız halde bile Cumhuriyet sonrası için bu konudaki kaynakları bulmak, özel bir gayret gerektirir.

1924'te türün adının konulmasından önce bilimkurgu olarak kabul edilebilecek eserler veren Batılı müellifler daha önceki bölümlerde kısaca incelenmiştir. Bilimkurgu olarak nitelendirilebilecek ilk eseri kaleme alan yazar, 19. yüzyıl başlarında Mary Shelley'dir. Bu dönemden başlayarak, Osmanlı İmparatorluğu ve genç Türkiye Cumhuriyetindeki bilimkurgu olarak nitelendirilebilecek edebiyat ile ilgili olan durumu genel olarak özetlemek faydalı olacaktır.

Osmanlı İmparatorluğu'nda henüz nazımdan nesire geçiş yaşanmamıştır. Divan şiiri çok parlak çağlarını yaşamasına karşın; bilim geleneğinin pek müstahkem olmamasından olsa gerek, bu şiirde bilimsel bir gönderme aramak çabası beyhude olacaktır. Ancak Lukianos'un metninde yaptığı gibi ütöpik birtakım çağrışımlar aranabilir. 19. yüzyıl ortalarına doğru ilk roman denemeleri yayımlanmaya başlar ancak bilimkurgu olarak nitelendirilebilecek eserler yine yoktur.

Batı'da bu konuda eserler veren ilk yazarlardan biri, modern bilimkurgunun yaratıcı babalarından Jules Verne'dir. Verne romanlarındaki karakterler; genellikle okuyucunun ilgisini çekmek için bilinmedik coğrafyalara macera dolu yolculuklar yaşasalar da teknolojiyi her daim kullanmışlardır. Teknoloji, yazar için incelemenin ve araştırmanın aracıdır. Verne romanlarında sadece okuyucuyu heyecanlandırmakla kalmaz, yazdığı senaryolar üzerinden dönemin sosyal ve ekonomik düzenine yönelik ince ince eleştiriler de yapar. Bilimkurgu türü için Osmanlı yazını incelendiğinde

Verne'in münnevverler için etkisi olduğu değerlendirilmektedir. Dönemin yazını incelendiğinde bilimkurgunun karşılığı olarak fenni roman tanımlanmasının yapıldığı görülmektedir. 19. yüzyılın sonlarından başlayarak Batı dünyasının özellikle teknolojisini yakalamaya çalışan ve bir geride kalmışlık duygusu içinde olan aydınların, Batının bugün ürettiği teknolojik gelişmelerin ileride bu coğrafyada da Batının ötesinde bir anlayışla gerçekleştirilebileceğini hayal ettikleri rüyalar yazmaya başladığı görülmektedir.²⁴⁰

Seda Uyanık'ın fenni edebiyatı incelediği *Osmanlı Bilim Kurgusu: Fenni Edebiyat* adlı çalışmasında:

“19. yüzyıla gelindiğinde, aydınların modern dünyadan ithal ettikleri pozitivist düşüncenin bir yansıması olarak fen kelimesinin bir anlam değişikliğine uğradığını, Batı teknolojisinin, modern bilimin kabul ettiği “bilimsel bilgi” karşılığında kullanılmaya başladığını ve bu devrede “terakki, müsavat, teceddüd, hürriyet ve medeniyet gibi kavramlarla birlikte fen kelimesinin de Türk düşünce ve toplum hayatına girdiği”

belirtilmektedir.²⁴¹

M. Fatih Andı da, fenni romanı şu şekilde tanımlamaktadır:

“Konusunu fenni olaylardan, keşif ve icatlardan alan, ileride olması tahayyül edilen teknolojik gelişmelere yer veren, aya gezegenlere,

²⁴⁰ Fevzi Demir, 20. Yüzyıla Girenken Türk Düşününde “Yarım”ın “Rüya” Olarak Sunuluşuna İlişkin Gözlemler ve Sonuçları, *Mülkiye Dergisi*, Cilt-24, Sayı 222, Ankara 2014, s.74.

²⁴¹ Seda Uyanık, *Osmanlı Bilim Kurgusu: Fenni Edebiyat*, İletişim Yayınları, İstanbul 2013, s. 27.

uzak kıta ve denizlere yapılan heyecanlı seyahatlerden bahseden roman türü.”²⁴²

19. yüzyılda Osmanlı entelijansiyasında genel bir Frankofili etkisi vardır. Bu dönemde Fransızcadan yapılan çeviriler oldukça popülerdir. Ayrıca yayınevleri zaman zaman, yayımladıkları kitapların zararsız olduğunu belirterek okurlarını aydınlatmaktadırlar. Bu çerçevede, Jules Verne’in Mihran B. Arabacıyan tarafından Türkçeye aktarılan *Denizler Altında 20.000 Fersah* romanının önsözünde:

“Bu büyüleyici roman, uygunsuz aşk hikâyelerinden, kaba, korkunç ve iğrenç ihanet sahnelerinden, insanın aklını hayalini rahatsız eden tüyler ürpertici suçlardan arınmıştır, iyi bir baba evladının bu kitabı okumasına hiç düşünmeden izin verebilir.”

ifadesi vardır.²⁴³ Durum böyleyken 19. yüzyıl sonlarında Jules Verne’in yayımlanmış eserlerine bakıldığında dönemin aydınlarını nasıl etkilediği ve ne kadar popüler olduğu daha iyi anlaşılabilir. Bunun için *Osmanlı Bilim Kurgusu: Fenni Edebiyat* adlı kapsamlı çalışmada bulunan tablo oldukça açıklayıcıdır:²⁴⁴

Ülkemiz edebiyatında bilimkurgu türünde eserleri ilk çevrilen yazarlardan biri de Mars ve Ay’da adına ithaf edilmiş kraterler bulunan Fransız astronom Nicolas Camille Flammarion’dur (1842–1925). Flammarion, astronomi alanında yapmış olduğu çok bilinen eserlerle tanınmaktadır. *L’Astronomie* adlı derginin de yayımlanmasında öncü olmuştur. Aynı zamanda Fransa Astronomi Derneği’nin kurucularındandır ve ilk başkanlığını yapmıştır. Flammarion’un bilimkurgunun kurucu babalar arasında adı pek

²⁴² M. Fatih Andı, Fenni Roman, *Dergâh Dergisi*, İstanbul Mart 1993, s. 11.

²⁴³ Jules Verne, *Denizler Altında 20.000 Fersah*, [20.000 Lyo Çri Dag] (Ermeni harfleriyle), Çev. Mihran B. Arabacıyan, İstanbul 1892.

²⁴⁴ Uyanık, *a. g. e.*, s. 45-46. Bkz. EK-1

geçmese de bu türe önemli katkılar yaptığı verdiği eserler incelendiğinde anlaşılabilir.

Flammarion'un tespit edebildiğimiz sekiz eseri Türkçeye çevrilmiştir.²⁴⁵

Batı'da edebiyat kapsamında değerlendirilen bilimkurgu Osmanlı'da fenni roman/masal olarak adlandırılmıştır. Ahmet Mithat'ın 1888'de yayımlanan *Fenni Bir Roman Yahut Amerika Doktorları* adlı romanının önsözünde:

“Edebiyatın fenni olmasından maksat, hayalat-ı edibanenin fünün-ı meşhure nokta-i nazarından edilecek ihtisat üzerine tasviri emek olacağını elbette biz dahi anlayacak isek de terakkiyat-ı fenniyyemizin henüz pek geride bulunduğumuzdan, daha biraz zaman geçmesi lazım gelecektir.”

ifadesini kullanarak Osmanlı'da fenni roman kavramının zayıf bir şekilde ortaya çıkmaması ve bir gelenek oluşturulmamasını, Osmanlı'da fennin gelişmemesine bağlamıştır.²⁴⁶

Cumhuriyet öncesi bilimkurgu kapsamında değerlendirilebilecek olan eserlerden bazıları aşağıda olduğu gibidir:

²⁴⁵ Türkiye'de astronominin halka ulaşmasında Flammarion'un çevirilerinin çok önemli rol oynadığı değerlendirilmektedir. Yazarın, *Le Monde avant la creation de l'homme*, 1885 adlı eseri ilk kez 1891 yılında Mehmed Ali tarafından *Fünûn Hilkat-i Âdemden Evvel Âlem İnsanın Yarattığından Önce Evren* adıyla çevrilmiştir. İkinci çevirisi ise Mehmed Cemal tarafından 1892'de *Feza-yı Na-mütenahiye Doğru Seyahat yahud Esir İçinde Temaşa-yı Celal-ı Hilkat / Sonsuz Fezâya Doğru ya da Esir İçinde Yüce Yarattıkları Temaşa Etmek, Dans l'infini*, 1872 adıyla yapılan çevirisidir. Bunu Yusuf Ziya tarafından çevrilen *Urani / Uranie, 1892 - Uranüs, Uranie, 1889* izlemiştir. Ardından yine Yusuf Ziya tarafından yapılan bir başka çevirisi yayımlanmıştır: *Menâzır-ı Evâlim 1895*. 1895 Mehmed Halil Flammarion'un bir eserini *Avâlim-i Seyyârât* adıyla çevirmiştir. Bunu 1896'da Abdülgani Seniy Yurtman tarafından çevrilen *Zemin ve Asüman, Cazibe - Yer, Gök ve Çekim, Les Teres du ciel, 1877* izlemiştir. 1907 yılında Hüseyin Hüsnü yazarın başka bir eserini *Küçük İlm-i Heyet* adıyla çevirmiştir. Son olarak *La fin du Monde* adlı eseri 1909 yılında *Dünyanın Sonu* adıyla Ali Muzaffer tarafından çevrilmiştir. Bu çevirilerin ağırlıklı olarak astronomi ile ilgili olmalarına karşın kitap isimlerinde *Sonsuz Fezâya Doğru ya da Esir İçinde Yüce Yarattıkları Temaşa Etmek* ve *Dünyanın Sonu* adlı eserlerde bilimkurgu öğeleri vardır. Her ne kadar Flammarion'un *Yaşayan Dünyaların Çoğulculuğu [La pluralité des mondes habités]* (1862) ve *Sonsuzluk Hikâyeleri [Recits de L'Infini]* (1872) gibi başka gezegenlerde hayatın nasıl geliştiğine dair spekülasyonlar yaptığı eserleri dilimize çevrilmemiş olsa da Flammarion'un Osmanlı astronomisine bilimkurgu kırıntılarını bıraktığını söyleyebiliriz. Bkz.Yavuz Unat, *Hoca İshak'tan Hoca Tahsin'e Çağdaş Astronominin Türkiye'ye Girişi*, XV. Ulusal Astronomi Kongresi, Kayseri Erciyes Üniversitesi, 31 Ağustos – 4 Eylül, İstanbul 2006.

²⁴⁶ Ahmet Mithat, *Mukaddime Makamında İki Söz, Fenni Bir Roman Yahut Amerika Doktorları*, TDK Yayınları, Ankara 2002, S.75.

Ahmet Mithat, *Fenni Bir Roman Yahut Amerika Doktorları*”, 1888

Molla Davudzade Mustafa Nazım, *Rüyada Terâkki ve Medeniyet-i İslamiye-i Ru'yet*, 1913

Celal Nuri İleri, *Tarih-i İstikbal*, 1913

Yahya Kemal Beyatlı, *Çamlar Altında Musahabe*, 1913

Hasan Ruşeni Barkın, *Ruşeni'nin Rüyası Müslümanların Gaye-i Hayaliyesi*, 1914

Refik Halid Karay, *Hülya Bu Ya...* , 1921

Aristoteles fiziği ve metafiziği üzerine kurulmuş Eski Bilimden çok farklı niteliklere sahip ve Dünyada genel kabul gören Yeni Bilimin Osmanlı İmparatorluğuna gelmesi, özellikle teknoloji aktarımı ve kimi düşüncelerin kabul edilmemesi ile sınırlandırılmıştır. İslamcılar ile Âlimler, Eski Episteme'nin ideoloji, felsefe ve bilimi yerine, Yeni Episteme'nin itikad ve amelle uzlaşabilir ideoloji, felsefe ve bilimini almakta bir mahzur görmemişlerdir. İdeolojik akımlardan Meşrutiyetçilik ve Liberalizm benimsenirken, Cumhuriyetçilik ve Sosyalizm benimsenmemiştir. Felsefi öğretilerden İdealizm'in veya Spiritüalizm'in muhtelif türevleri kabule şayan görülürken, Materyalizm'in ve Pozitivizmin türevleri görülmemiştir. Bilimsel kuramlardan Güneş Merkezli Evren Modeli onaylanırken, evrim kuramı onaylanmamıştır.²⁴⁷

Buna bağlı olarak bilimkurgu olarak nitelendirilebilecek metinlerin genel incelenmesinde bilimden ziyade teknolojik gelişmelerin ön plana çıkarıldığını ve bu teknolojilerin ideal bir İslam toplumunu hedeflediği görülebilir. Ayrıca müelliflerin nispeten baskıcı yönetimin tepkisini çekmemek adına bu metinlerin genellikle rüya olarak kaleme alınması dikkat çekicidir. Ütopyaya daha yakın olan bu türde teknolojik gelişmeler ve kimi toplumsal değişimler, yaşanan çağın hafif bir eleştirisi ve kimi zaman da gelecek zaman korkusunun işlendiği görülmektedir.

²⁴⁷ Remzi Demir, *Türkiye'de Yeni Din Algısının Doğuşu*, Lotus Yayınevi, İstanbul 2019, s. 17-18.

Yukarıda bahsedilen tüm eserlerden ve yöntemden farklı olan bir astrobiyoloji metni diğerlerinden oldukça farklı bir yerde konumlanmıştır. Osman Nuri Eralp'in 1918'de *Başka Dünyalarda Canlı Mahlûkat Var mıdır?* adıyla yayımlanan eseri, 2019'da Osmanlıca'daki ilk bilimkurgu eseri olarak tanımlanarak, günümüz Türkçe'sinde yayımlanmasına karşın²⁴⁸; yazarın bakteriyoloji ve organik kimya alanında uzman bir bilim insanı olmasının verdiği altyapı ile gününün bilimsel gerçeklerini kullanarak kendi hayalgücüne göre mümkün olabilecek durumları, şiirsel ve edebi bir dilde aktardığı esere bilimkurgu denilmesi oldukça tartışmalıdır. Eserde, bilimsel gerçekler, okurun ilgisini çekebilmek için dikkat çekici bir üslupla aktarılmakta ancak kurgudan söz edilebilecek bir senaryo bulunmamaktadır. Bu açıdan değerlendirildiğinde eserin bilimkurgu olarak nitelendirilmesi uygun olmamaktadır. Yazar, aynı zamanda 1926 yılında yayımlanan *Bu Dünyanın Sonu Nasıl Gelecek?* adlı çalışmasında ülkemizdeki ilk apokaliptik metni kaleme alarak Dünyanın sonunun nasıl olacağına dair çıkarımlarını yazmıştır.²⁴⁹

Cumhuriyetin ilk yıllarında ülkemizde bilimkurgu edebiyatı dünyada yükselip büyük kitleler tarafından tanınmasına karşın pek kuvvetli değildir. Dr. Vedii Bilgin Hataylı'nın 1943 tarihli *Rüya mı, Hakikat mi?* romanı gibi bilimkurgu eserleri oldukça nadirdir.²⁵⁰ Çeviri faaliyetleri ise 1950'lerde Çağlayan Yayınları'nın Yeni Dünyalar serisinde yayınlanan 10 kitabıyla başlamıştır. Ertem Eğilmez ve Refik Erduran'ın birlikte kurdukları Çağlayan Yayınevi, oldukça özensiz çeviriler ve kalitesiz baskılarla da olsa ülkemizdeki ilk bilimkurgu serisini yayımlamışlardır. Bu seri, space-operanın ülkemize girmesini ve bir kesim tarafından okunmasını sağlamıştır.²⁵¹

1971'de Okat Yayınevi 16 kitaplık başka bir bilimkurgu serisi yayımlamıştır. Bu serinin içeriği Çağlayan Yayınlarından daha iddialıdır. Sert bilimkurgunun ağır topları

²⁴⁸ Osman Nuri Eralp, *Başka Dünyalarda Canlı Mahlûkat Var mıdır?*, Karakarga Yayınları, İstanbul 2019.

²⁴⁹ Osman Nuri Eralp, *Bu Dünyanın Sonu Nasıl Gelecek?*, Matbaa-i Amire, İstanbul 1926.

²⁵⁰ Vedii Bilgin Hataylı, *Rüya mı Hakikat mi?*, İstanbul 1943.

²⁵¹ Bkz. EK-2

Isaac Asımov, Ray Bradbury, Robert A. Heinlein gibi yazarların önemli ve elbette yayınevinin çok satacağını düşündüğü eserleri okuyucunun ilgisine sunulmuştur.²⁵²

Bu arada 1973'te *Türk Dili* dergisinde science-fiction olarak bilinen türün dilimizde bilimkurgu olarak tanımlanması Orhan Duru tarafından yapılmıştır.²⁵³

Bilimkurgunun ülkemizde gelişmesi için çok özverili çabaları olan Bülent Akkoç, bu türde 1960'lara kadar ülkemizde basılan yayımların sayısının ancak 40, 1970'lerde 60 ve 1980'li yıllara gelindiğinde ise 190'ı bulduğunu belirtmektedir. 1990'da yayımlanan kitap sayısının 320, 2000 yılına gelindiğinde 540, 2010 yılında 840, 2017 yılında ise oldukça fazla bir artışla 1340'ı bulduğunu ilave etmiştir.²⁵⁴

1980'lerde Baskan Yayınları 25 kitaplık bilimkurgu serisini yayımlamıştır.²⁵⁵ Cep boyu ve karton kapaklı olarak basılan bu seri, önce yayımlanan bilimkurgu yapıtları ile karşılaştırıldığında daha özenli bir çabanın ürünü gibi durmaktadır. Kapaklar, çeviriler, baskılar özenli bir işçilikle yapılmıştır.

1995 yılında Metis Yayınları, ülkemizde bilimkurguya katkıları inkâr edilemeyecek önemli isim Bülent Somay'ın editörlüğünde *İyi Bilimkurgu, İyi Edebiyattır* şiarıyla Eric Frank Russel'in *Ve Sonra Hiç Kalmadı* romanıyla bilimkurgu

²⁵² Bkz. EK-3

²⁵³ Bu süreci Orhan Duru şöyle nakletmektedir: "Science-fiction sözcüğü açık bir biçimde iki sözcüğün birleşmesinden ortaya çıkıyor. Türkçede de aynı biçimde bir kuruluşa gitmeli miyiz? sorusu geliyor aklı. Aynı biçimde gitmekle, söz konusu yazın türünün gereği, yarar olduğunu sanıyorum. Birleşik sözcükte yer alan science yani bilim sözcüğünden Türkçe karşılık ararken cayamayız. Çünkü bu yazın türünün bilimle ya da bilimin uzantıları ve uygulamalarıyla yakın bir ilintisi vardır. Geriye kalıyor: fiction. Bunun için öteden beri çeşitli önerilerde bulunulmuştur. Eski bir sözlükte "yapıntı" karşılığını buldum. Ali Püsküllüoğlu, Öz Türkçe Sözlüğünde "uyduru" sözcüğünü öneriyor. Bu sefer fiction kelimesinin aslında "zihinde biçimlendirme, muhayyilede kurma" anlamına geldiğini varsayarak "kurgu" sözcüğünü düşündüm. Kurgu sözcüğünün ne anlama geldiğini araştırdığımda, Türk Dil Kurumu'nun 1942'de yayımladığı bir Felsefe ve Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü'nde: speculation kelimesinin karşılığının "kurgu", spekülatif kelimesinin karşılığının "kurgusal" olarak önerildiğini gördüm. Gene Türk Dil Kurumu yayınları arasında neşredilen, Yılmaz Çolpan tarafından hazırlanan Ataç'ın Sözcükleri adlı sözlükte Ataç'ın imagination, hayal kuvveti sözcüklerinin karşılığı olarak kurgu gücü, hayali karşılığı kurgu sözcüklerini kullandığını gördüm. Böylece fiction karşılığı olarak kurgu sözcüğünü kullanmanın daha yerinde olacağı kanısına vardım. Sonuçta "science-fiction" karşılığı olarak "bilim-kurgu" sözcüğü ortaya çıktı." Bkz. Orhan Duru, "Science-Fiction Sözcüğüne Türkçe Bir Karşılık Arama Denemesi", *Türk Dili Dergisi*, 1973, s. 256.

²⁵⁴ Youtube'da yayınlanan "Bülent Akkoç ile Türkiye'de Bilimkurgu Yayıncılığı" videosu. Bkz., <https://www.youtube.com/watch?v=2ogB6bT1U7E>, Erişim tarihi: 12 Mayıs 2020.

²⁵⁵ Bkz. EK-3

serisi yayımlamaya başlamıştır.²⁵⁶ Metis'in bilimkurgu serisinde; Philip K. Dick, Ursula K. Le Guin kalibresinde sağlam bilimkurgu yazarları ile birlikte Amerikan Yeni Dalga olarak adlandırılan bilimkurgu akımının yeni yazarları da yer almıştır. Bu serideki tek Türk yazar ise Müfit Özdeş'tir. Özdeş'in yazarken mizahi yönünü de ortaya koyduğu öyküleri *Son Tiryaki* adı altında derlenmiştir. *Son Tiryaki*'deki hikâyeler sadece bilimkurgu olarak değil, fantastik olarak da değerlendirilebilecek nitelikler taşımaktadır.

Metis Yayınları daha önce yayımlanan bilimkurgu serilerinden farklı olarak çok daha fazla bir çaba sarf ederek, çevirilerinden kapak seçimlerine, kâğıt kalitesinden önsözlerine kadar koleksiyon değeri yüksek bir bilimkurgu serisi yayımlamıştır. Elbette bu seriden önemli ölçüde zarar eden yayınevi daha sonra Ursula K. Le Guin kitapları haricinde bilimkurgu kitabı yayımlamayacağını açıklamıştır. Ancak günün değişen okur taleplerine bağlı olarak son yıllarda bilimkurgunun yükselişiyle bu türden kitaplar yayımlamaya başlamıştır. Seri olarak yayımlanmayan bu kitaplar kimi zaman sınırlı sayıda basılmakta ve kısa sürede tükenmektedir. İlk seriyi ise kitapçılarda bulmak neredeyse imkânsız olduğundan kitap simsarlarınca fahiş fiyatlarla satılmaktadır. Bu konu üzücü olduğu kadar bilimkurguya olan talebin yüksekliğini göstermesi açısından sevindiricidir.

İthaki Yayınları ise yayım hayatına bilimkurgu ile başlayan bir yayınevidir. Türün klasikleri ve güncel eserlerinden yayımlanan kitapları, günümüzde fantazyaya edebiyatına da yer verdiği halde iyi bir ivme ile gittikçe büyümekte ve her yıl yeni bilimkurgu kitapları yayımlamaktadır. Son yıllarda yayımlanan Orson Scott Card'ın editörlüğünde yayımlanan *Yüzyılın En İyi Bilimkurgu Öyküleri* adlı kitap sınırlı olarak 1000 adet basılmış ve hemen tükenmiştir.²⁵⁷ Bu kitaba ancak kitap simsarları

²⁵⁶ Bkz. EK-4

²⁵⁷ Kolektif, *Yüzyılın En İyi Bilimkurgu Öyküleri*, Çev. Kolektif, Editör Arzu Akbatur, İthaki Yayınları, İstanbul 2018,

aracılığıyla ulaşmak mümkündür. Bu da bilimkurgunun okur kitlesinin gitgide arttığına sağlam bir göstergesidir.

Son yıllarda bilimkurgu serisi yayımlayan yayınevi olmamasına karşın bu türden kitapların münferit olarak neredeyse her yayınevi tarafından yayımlandığı zamanlardayız. On yıl önce, kitapçılarda bilimkurgu için ayrılan bölüm ucuz aşk kitaplarının yanı sıra günümüzde büyük kitapçılarda ayrı bölümlerde sergilenmektedir. Önümüzdeki yıllarda bilimkurgu ve ona yakın bir tür olan fantastik edebiyatın artık aynı bölümlerde değil ayrı bölümlerde sergileneceğini öngörmek yanlış olmasa gerektir.

Ülkemizde bilimkurgu yayıncılığı deyince sadece roman yayımı değil dergiciliğe de kısaca bir paragraf ayrılmazsa konunun anlaşılması eksik kalacaktır. Çünkü bilimkurgu, adının konulduğu mecra olan dergicilikle serpilmiş, kimliğini oturtabilmiştir.

Bilimkurgu dergiciliğinin ülkemizdeki tarihini incelemeye başlamadan önce, bilimkurgunun okurları hakkında yapılan iki anketi incelemekte fayda vardır.²⁵⁸

Ülkemizdeki dergi çalışmaları da 1971 yılı ekim ayında ODTÜ’de öğrenci iken dokuz sayfalık bir teksir çalışması yayımlayan tarafından başlatılmıştır. Sezar Erkin Ergin, 1974’ten itibaren *Antares* bilimkurgu dergisini yayımlanmıştır, Bu dergi yurtdışında bilimkurgu dergileri arasında düzenlenen bir yarışmada ödül almış ancak bir süre sonra yayını sona ermiştir. *X-Bilinmeyen* bilimkurgu dergisi ise yayınlanmaya, 1976 yılında önceleri teksirle basılan ve ancak 9 ay sonra bayilerde satılan matbu bir dergi olarak başlamıştır. Bilimkurgu konusunda ülkemizde yayınlanan en uzun ömürlü

²⁵⁸ Bu istatistiki bilgilerin ilki, ABD’deki bilimkurgu dergilerinden *Analog Science Fiction and Fact*’in 1958’de okurları arasında düzenlediği bir anketten derlenmiştir. Buna göre ortalama bilimkurgu okuru 35 yaş ortalamalarında olup, %98,7’si resmi bir eğitim kurumundan mezundur. Bunların da %14,7’si yüksekokul, %45,6’sı lise, %38,4’ü de diğer eğitim kurumlarından mezundur. Okurların %79,1’i bilimsel ve teknik bir işte istihdam edilmektedir. Bunlar da kendi aralarında %17,6’sı mühendis, %15,2’si yönetici, % 9,4’ü öğretmen, %10,4’ü elektroniğin çeşitli dallarında uzman, %8,2’si araştırmacı, % 3,2’si ise fizikçidir. Bütün bu kişilerin aylık kazançları ortalama bir ABD vatandaşından iki kat fazladır ve türle ilgilenenlerin %92’si de erkektir. Bu konuya yönelik diğer bir anket 1966 yılında Sovyet Rusya’da yapılmıştır. Bu ankete göre üniversite öğrencilerinin % 70,6’sı, işçilerin %57,4’ü, Kolhoz’da çalışanların ise % 27,6’sı bilimkurguya ilgi duymakta ve okumaktadırlar. Bkz. Michael Ashley, *The History of the Science-fiction Magazine*, 2. Cilt, Liverpool University Press, Birleşik Krallık 2005, s. 254.

dergi olan ve bilimkurguyu geniş kitlelere sevdiren *X-Bilinmeyen*'in sahibi Selma Mine, takip eden okurlar arasında çeşitli yarışmalar düzenlemekte, her ay toplantılar yapılan bir takipçi kulübü oluşturup yurt dışındaki bilimkurgu dergileri sıralamalarında da adından söz ettirmektedir. Bu popüler derginin yayın hayatı 5 yıl sürmüştür.

1980 yılında Bülent Akkoç, *Göktaşı* adında fotokopiyle çoğaltılan üç sayılı bir fanzin çalışması gerçekleştirmiştir. Ancak maddi yetersizlikler ve ilginin az olması nedeniyle *Göktaşı*'nın ömrü fazla uzun olmamıştır. 1988 yılında Ekrem Kasım'ın sahibi olduğu *Çağdaş Sanat Bilimkurgu Dergisi* yayımlanmaya başlamış ancak bu dergi de sadece üç sayı yayımlanabilmiştir. Bülent Akkoç 1989 yılında yeniden *Öncü* adlı bir dergi yayımlamaya başlamış, abonelik sistemiyle çalışan bu dergiyi tamamıyla bireysel çabalarla ancak 12 sayı kadar sürdürebilmiştir. Ocak 1996'da Bülent Akkoç, Hakan Alpin ile *Atılğan* dergisini çıkarmaya başlamışlardır. *Atılğan*'da bilimkurgu öyküleri yanında bu konu hakkında yerli ve yabancı makalelere de yer verilmektedir. *Atılğan* dergisi, 2000 yılına kadar ancak 14 sayı yayımlanabilmiştir. 1990'lı yıllarda Beyoğlu Atlas Pasajı'ndaki Atılğan adlı bilimkurgu ve fantazyaya temalı mağazada çalışanlar, *Nostramo* isimli bir bilimkurgu dergisi yayımlanmışlardır. Ülkemizdeki birçok bilimkurgu dergisinin kaderinde olduğu gibi *Nostramo* da ancak 4 sayı çıkabilmiştir.

2000'li yıllarda bilimkurgu dergiciliğinde olduğu gibi kitap yayıncılığında da bir artış olmuştur. Bu yıllarda İzmirli bilimkurgu okurları da boş durmayarak *Albemuth* adlı bilimkurgu dergisi yayımlamışlardır. 2002-2005 yılları arasında yayımlanan tek bilimkurgu dergisi *Davetsiz Misafir* ise toplam 10 sayı kadar basılabilmektedir. 2016-2017 yıllarında *SFX Türkiye* 3 sayı, içinde bilimkurgu temalı eserlere de yer veren çizgi roman dergisi *Yabani* ise ancak 10 sayı kadar yayımlanabilmiştir.²⁵⁹

1990'lı yılların sonundan itibaren bilimkurgu türünde dergicilik azalarak yok olmuştur. Bu türü okuyan okur kitlesinin teknolojiye yakınlığı ve internetin gelişmesi

²⁵⁹ Youtube'da yayınlanan "Bülent Akkoç ile Türkiye'de Bilimkurgu Yayıncılığı" videosu. Bkz. <https://www.youtube.com/watch?v=2ogB6bT1U7E>, Erişim tarihi:18 Mayıs 2020.

gibi nedenlerle 2000'li yılların başından itibaren ülkemizde bu konuya ilişkin bilgiler daha ziyade internet kanalıyla paylaşılmaktadır. Bu konuda önde gelen isim 8 Ekim 1999'da kurulan Bilimkurgu Kulübü'dür. Sadece internet yayıncılığı değil, kısa öykü yarışmaları, eğitim seminerleri, bilimkurgu içerikli sunumlar, Bilimkurgu Felsefesi ve Gelecek Vizyonu Atölyesi kursu gibi çeşitli etkinliklerle türü geliştirmeyi hedefleyen bu sivil toplum kuruluşu; kuruluşundan bugüne gittikçe artan bir okur kitlesiyle etkileyici işler başarmaktadır.

Türkiye'nin ilk bilimkurgu kütüphanesi 2012 yılı Aralık ayında İstanbul'da, 2007 yılında bir uçak kazasında ölen genç bilim insanı ve bilimkurgu düşkünü Özgen Berkol Doğan'ın anısını yaşatmak üzere kurulmuştur. Bilimkurgu temalı bu ilk kütüphanenin amacı, bilimkurgu okurlarına yalnızca bu türde değil, fantastik ve korku edebiyatı ile birlikte ülkemizde ve Dünyada yayımlanan eserleri mümkün olduğunca bir arada bulundurarak okunmasını sağlamaktır. Bu amaç doğrultusunda kütüphanede sadece Türkçe değil yabancı dillerde basılmış birçok süreli ve süresiz yayın bulunmaktadır. Kütüphane ayrıca; başta bilimkurgu olmak üzere düzenlediği çeşitli söyleşiler, film gösterimleri ile ülkemizde oldukça kısıtlı olan bilimkurgu okurlarının ilgisini canlı tutmayı amaçlamaktadır.

Bilimkurgunun ülkemizde süreklilik gösteren etkinliklerinden biri de Türkiye Bilişim Derneği'nin 2019'da 21.sini düzenlediği Bilimkurgu Öykü Yarışması'dır. İnternet üzerinden her yarışmanın dereceye giren öykülerine ulaşımın serbest olduğu bu platform da bilimkurgu tutkunları için önemli bir kaynaktır.

Ayrıca 2015 yılından itibaren Entropol Kitap'ın e-kitap yayıncılığının yaygınlaşması, mikro öykü türünün gelişmesi ve bilimkurgu yazınının teşvik edilmesi amacıyla ülkemizdeki fantastik, bilimkurgu ve korku türündeki eserleri biraraya toplama gayreti ile kurulmuş bir ağ güncesi olan Fabilog ve 2008'de kurulmuş bir internet platformu olan Kayıp Rıhtım işbirliğiyle Bilimkurgu Mikro Öykü Yarışması

düzenlenmektedir. Sadece 280 karakterin kullanılarak bilimkurgu türündeki eserlerin kabul edildiği bu yarışma, bu türe başlangıç yapmaya niyetlenen okurlara, kışkırtıcı öyküler sunmaktadır.

2000’li yılların başından itibaren türde yayımlanan kitaplardaki yerli yazar sayısı ümit verici bir şekilde artmaktadır. Bunun için belli başlı kitap satış sitelerinin bilimkurgu yayınlarına kısaca bir göz atmak yeterlidir. Şubat 2020 itibarıyla en son yayımlanan 30 bilimkurgu kitabınının 12 tanesi Türk yazarlara aitken, sadece 4 tanesi çok bilinen altın çağ yazarlarına geriye kalan 14 tanesi ise dünyadaki güncel bilimkurgu yazarlarına aittir.²⁶⁰

Bu konudaki sağlam bir örnek: tamamı Türk bilimkurgu yazarlarından toplanan ve titiz bir eleme sürecinden sonra İthaki yayınları tarafından 2018’de yayımlanan *Yeryüzü Müzesi*²⁶¹ adlı kitaptır. Kitabın arka kapağında; kitabın yayımlandığı yıl hayatını kaybeden önemli bilimkurgu ve fantazyaya yazarı Ursula K. Le Guin:

“Bilimkurgu Kulübü’nün, Türkiyeli yazarların bilimkurgu öykülerinden oluşan bir antoloji hazırlıyor olmasına çok sevindim. Bu zor zamanlarda tüm yazarlar, yaratıcılık ilkesine bağlı yaşayan diğer yazarlardan ve bu yazarlara, finansal beklentilerin zincirlerinden kurtulmaları konusunda destek veren yayınevlerinden güç alırlar. Her birimiz, dünyanın dört bir yanında, büyük bir karanlıkta yolumuzu bulmaya çalışıyoruz diyebilirim. Böyle eserler en ihtiyaç duyduğumuz vakitlerde yakılan, etrafımızdakileri ve gitmemiz gereken yolu aydınlatan lambalardır. Bu lambaların yakıtı da hayal gücüdür.

²⁶⁰ Bu istatistiki bilgilere ulaşmak için Idefix adlı web temelli kitap satış şirketinin Şubat 2020 itibarıyla satış değerlerinden faydalanılmıştır. <https://www.idefix.com/kategori/Kitap/Edebiyat/Roman/Bilim-Kurgu/grupno=00254>. Erişim tarihi: 16 Mayıs 2020.

²⁶¹ Kolektif, *Yeryüzü Müzesi*, İthaki Yayınları, İstanbul 2018.

Türkiyeli okurlarım, dostlarım ve yoldaş yazarlar, bu ışığın yanmasına vesile olduğunuz için size teşekkürü borç bilirim.”

demektedir. Şimdiye kadar üç baskı yapan kitap, bilimkurguya artan ilginin önemli bir göstergesidir.

Türe olan ilginin artmasına karşın bilimkurgu alanında ülkemizde, başka ülkelerde olduğu gibi sınırların dışına çıkabilen eserler verilmemesi ise çok çeşitli nedenlere bağlanabilir. Bu konudaki nedenlere yardımcı olması adına, Tübitak’ın yayımladığı *Bilim ve Teknik* dergisinin bilimkurgu başlıklı eserlerinin yayım tarihleri ve sıklığı konusundaki bir araştırmanın sonuçları aydınlatıcı olacaktır. Araştırmada, 1970’li yıllarda bilimkurgu hakkında verilen eserlere ayrıntılı bir şekilde önem verilip okunması teşvik ediliyorken 2000’li yılların başından itibaren bilimkurguya daha az önem verildiği değerlendirilmektedir.²⁶² Bilim konusunda toplumun ilgisizliği, uygulanan bilim politikalarının değişkenliği ve kültürümüzde “icat çıkarma başımıza!” türünden deyimleri ortaya çıkaran bir yeniliğe karşı direnç atmosferinde, merak etmeyi, sorgulamayı ve hayal kurmayı destekleyen bilimkurgunun sadece türün önemli isimlerini taklit etmesi ve özgün bir eser ortaya koyamaması şaşırtıcı olmasa gerektir.

²⁶² Bu araştırmada, 1967 Ekim ayından 2018 Aralık ayına değin yayımlanan *Bilim ve Teknik* dergilerinde toplam 613 sayıda, bilimkurguyu ilgilendiren 95 başlık incelenmiştir. Son yıllarda Türk yazarların eserler verdiği, bilimkurgu sinemasının yükselişe geçtiği son yıllarda, bilimkurguya yönelik makale sayısında büyük azalma gözlemlendiği belirtilmiştir. Bkz. Harun Reşit Soya-Martı Esin Şemin, “Türkiye’de Bilimkurgunun Serencamı: *Bilim ve Teknik Dergisi*’nde Bilimkurgu”, *Gorgon Dergisi*, İstanbul Şubat 2019.

SONUÇ

1929’da bilimkurgu olarak adlandırılan ancak geçmişi çok daha eski olan türün genel olarak bir görünümünü verdiğimiz bu çalışmada; bilimkurgunun tanımı, öncül akımları, belli başlı yazarları, kullanılan ana temaları, alt türleri ve ülkemizdeki genel durumu ele alınmıştır.

Bilimkurgu da diğer edebiyat eserleri gibi tarihsel bir değişim geçirmiştir. İlk yıllarda aylık dergilerde genellikle gençlere ve çocuklara hitap eden kısa öykülerden oluşurken, günümüzde bu türde yayınlanan romanlar *ciddi edebiyat* olarak kabul görmektedir. Buna bağlı olarak kitapçılarda bilimkurgunun satıldığı bölümlerin de, türün gelişimine bağlı olarak ayrı bir yerde konumlandığı gözlemlenebilmektedir. Her ne kadar son yıllarda konuyla ilgilenen akademisyenler bilimkurgunun kendi içinde bir tıkanmaya girdiğini, günümüzde bu konuda özgün bir eser verilmediğini savunsalar da, bilimkurgu etiketiyle yayımlanan kitap satış rakamları bunun tersini kanıtlamaktadır.

Bilimkurgu sinemasındaki gelişme ise edebiyat alanından farklıdır. Edebiyatın aksine, sinema daha endüstriyel bir yapıya sahiptir. Daha büyük yatırım gerektirir. Buna rağmen bilimkurgu sineması bilimkurgu edebiyatından daha popülerdir. Edebiyattan bağımsız olarak kendi hayran kitlesini yaratmış ve sinema yapımcılarına bilimkurgu yazarlarından daha fazla kazandırmaktadır.

Çalışmamızın başında sorulan bilimkurgunun toplumu etkilediği durumların ve bunların nasıl gerçekleştiği sorusu gözönüne alındığında; bu türün toplum hayatındaki yansımaları olarak edebiyat ve sinema ele alınmasına karşın türden etkilenen başka alanlar da mevcut olduğunu belirlemek gerekir. Edebiyatta; bilimin izleğinde önem kazandığı 1818 tarihli Mary Shelley romanı *Frankenstein-Zincirlerinden Kurtulmuş Prometheus*’un, sinemada ise 1902 yapımı George Mlies filmi *Le Voyage Dans La Lune* adlı filmin tarihleri başlangıç olarak değerlendirildiğinde, toplumun iki yüz yıldan

fazla süredir bilimkurgu ile tanışıklığı olduğu görülebilmektedir. Bu tanışıklık, yaşamın çeşitli alanlarında kendini göstermektedir. Bu etkinin en somut yansımalarından biri mimaride gözlemlenmektedir.

Bilimkurgunun hayalgücüyle bilimsel gelişmeleri bir arada kullandığı hayal etme eylemiyle mimari tasarımın yaratım süreçleri arasında büyük bir benzerlik vardır. Bilimkurgu yazarı ile mimarın eseri yaratma konusundaki ortak yönleri, her iki sanatçının da hayalgüçlerini bilim ve teknoloji ile birleştirip yeni bir olguyu oluşturmalarıdır. *The Guardian* gazetesinin mimarlık ve tasarım editörü Jonathan Glacey, *sinema, mimarinin son hızla uçuşa geçeceği en güzel mekândır* ifadesini kullanarak iki disiplin arasındaki bağlantıyı belirtmiş, olası geleceğin olası şehirlerini, iç mekânlarını kullanan pek çok bilimkurgu filminin, izleyicilere gelecek tasarımının nasıl mümkün olacağını göstermesi açısından, heyecan verici olduğunu söylemiştir.²⁶³

Dünyanın önde gelen mimarlık eğitim kurumlarından Londra'daki Bartlett Mimarlık Okulu'nda, Unit 15 adı verilen bir tasarım atölyesi kurulmuştur. Burada bilimkurgu filmlerinden, animasyonlarından hareketle mimari yöntemlerin nasıl geliştirilebileceği çalışılmaktadır.

Bilimkurgu, yalnızca mimarlık gibi disiplinleri, resim ve fotoğrafçılık gibi sanat alanlarını değil, toplumun yaşam tarzını da etkilemektedir. 2020 yılı itibarıyla Dünya'da çoğunluğu ABD'de olmak üzere yıllık 131 bilimkurgu temalı kongre düzenlenmektedir.²⁶⁴

Ekim 2009-Şubat 2010 tarihleri arasında Oxford Bilim Tarihi Müzesi, New York'lu sanatçı ve tasarımcı Art Donovan'ın küratörlüğünü yaptığı ve geliştirdiği ilk büyük steampunk sanat objesi sergisine ev sahipliği yapmıştır. Dünyanın her bir yanından gelen on sekiz steampunk sanatçısının eserlerinin yer aldığı sergi, müzenin

²⁶³ Jonathan Glancey, *Tomorrow's Worlds*, *The Guardian*, Birleşik Krallık 22 May 2006.

²⁶⁴ Bkz. EK-5 https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_science_fiction_conventions Erişim tarihi:23 Mayıs 2020

tarihindeki en yüksek katılımını sağlayarak iki ayda seksen binden fazla ziyaretçiyi çekmiştir.

ABD’de Kansas Üniversitesi, Birleşik Krallık’ta Liverpool Üniversitesi, bilimkurgu konusunda eğitim almak isteyenlere lisans programları sunmaktadır.²⁶⁵ Modacıların da ilgisini çeken bu akım, kimi zaman ünlü modaevlerinin koleksiyonlarında görülmektedir. Bilgisayar oyunlarının ise doğrudan bilimkurgudan etkilendiği söylenebilir. Bu konuda kategorileme yapan bir internet sitesinde 1267 adet bilgisayar oyunu bulunmaktadır.²⁶⁶ Ayrıca Avrupa ve ABD’de sadece bu türe ilgi duyanların yöneldiği obje ve kitap satış mağazaları vardır.

Bilimkurgunun toplumlara nasıl etkilediği konusunda verilen örneklerin hep yurtdışından olması dikkat çekicidir. Bilimkurgunun bizim toplumumuza etkisi çok sınırlı bir takipçi kitlesiyle ve oldukça kısıtlı alanlarda kendini göstermektedir.²⁶⁷

Osmanlı İmparatorluğu’nda fenni edebiyat olarak adlandırılan bilimkurguya benzer yazım geleneğinde, 19. yüzyılda ütopya olarak kabul edilebilecek çok nadir eserlerle karşılaşmaktadır. Türem Dünyada oldukça popüler olduğu 1970’li yıllarda ise ülkemizde başlayan dergicilik serüveni uzun soluklu olmamış ve bu konudaki bilgi paylaşımı kurumsallaşamadan kişisel çabalarla kısıtlı olarak sürdürülebilmiştir. 1990’lı yıllardan itibaren internetin yaygınlaşmasıyla dergicilik, internet yayıncılığına evrilmiş, gitgide daha çok insan kolayca ve mali külfet olmadan bu konudaki gelişmeleri takip edebilmiştir. Edebiyatımızda bilimkurgu türünde eserler oldukça enderdir ve sınırlarımızın ötesinde başka dillere çevrilmiş eser bulunmamaktadır. Son yıllarda artan ilgiye karşın, özgün eserlerin olmayışının olası nedenleri de bu çalışmanın üçüncü

²⁶⁵ <https://www.liverpool.ac.uk/study/postgraduate-taught/taught/sfs-english-ma/overview/> Erişim tarihi: 23 Mayıs 2020

<https://english.ku.edu/science-language-and-literature-and-science-fiction> Erişim tarihi: 23 Mayıs 2020

²⁶⁶ https://en.wikipedia.org/wiki/Category:Science_fiction_video_games Erişim tarihi: 23 Mayıs 2020

²⁶⁷ Bu görüşe destek olarak ünlü bir bilimkurgu sinema filmi serisinden esinlenerek tasarlanmış ve satışa sunulmuş İstanbul’daki bir evin satış ilanının gösterilebilir. Bkz. <https://www.sahibinden.com/ilan/emlak-konut-satilik-remax-asist-ten-harbiye-de-starwars-tasarimli-muhtesem-ev-575942290/detay>. Erişim tarihi: 22 Mayıs 2020.

bölümünde ele alınmıştır. Ne var ki bu türün ülkemizde kemik bir okuyucu kitlesi vardır. Bu konuda düşünen, yazan gençler; neye yoğunlaştıklarını bilmektedir. Yayınevleri de bu riski alıp yeni eserleri yayımlamaktan çekinmemektedir. Bu konuda oluşturan hayran kulüpleri, kütüphaneler, yarışmalar da bu konuda yazan gençleri teşvik etmektedir.

Ülkemizdeki bilimkurgu sineması ise sinemanın bir endüstri olduğu göz önüne alındığında hiçbir yapımcının göze alamayacağı bir risktir. Son on yılda çekilen tek tük bilimkurgu parodilerini, türe dâhil etmemek bunları komedi filmi olarak değerlendirmek gerektir. Sinema pazarındaki çevrilecek sinema filmlerini, ana akımı yönlendiren büyük sermayelerin dayattığı düşünüldüğünde, bilimkurgu filmleri pahalı görsel efektlere dayandırılmalı ve çok yüksek bir yatırıma gereksinim duyulmalıdır. Bu bakış açısından bilimkurgu geleneğinin zayıf ve bilime karşı olan yaklaşımın hayli temkinli olduğu ülkemizde bilimkurgu sinemasının iyi örnekler beklemesini ummak naif bir beklenti olacaktır. Ancak bu sadece bilimkurgu geleneğinin zayıf olmasına bağlanamaz. Çünkü bu konuda sağlam bir geçmişe sahip olan ve 1950’lerde çektiği sinema filmlerinin bugün bile Amerikan sineması tarafından yeniden çevrildiği Rus sineması *Stalker* ve *Solaris* adlı kült sinema filmlerini sanata kazandırmışken, günümüzde ana akımın etkisinde kopya düşünceler, kopya sahnelerle üçüncü sınıf bilimkurgu filmleri çekmektedir.

Bilim ve bilimkurgu tarihsel gelişimi sırasında birbirleriyle olan etkileşimi konusunda çalışmamın giriş bölümünde yapılan açıklamalardan görüleceği üzere bu ikiliden hangisinin diğerinden etkilendiğini söylemek çok zordur. Kimi dönemler bilimsel gelişmeler bilimkurgu yazarlarının hayal güçlerinden daha hızlı gerçekleşmiş, kimi dönemler de bilimkurgu yazarları kurguladıkları eserlerde mevcut bilimsel gerçeklerin ötesinde birtakım alternatifler yaratmışlardır. Bilimin ve buna bağlı teknolojilerin ilerlemesiyle, bilimkurguda geçmişte hayal edilen birçok tasarı

gerçekleşmiş, bazıları da hayal olarak kalmıştır. Bilim ilerledikçe bilimkurgu ondan esinlenecek, kimi zaman bu etkileşim iki taraflı olacaktır.

Kişisel bir görüş olmakla birlikte bilimkurgunun asıl amacının genç zihinleri bilim konusuna çekmek olduğunu düşünüyorum. Bilim insanlarının bilimkurgu okumayı zulüm olarak algıladığı düşünülebilir. Ancak on yaşındaki bir çocuk da bilimsel makaleler okumaz. Oysa genç zihinler, hayal gücünü yetişkinlerden daha fazla kullanmakta ve ilerleyecekleri yönü bu konuda seçmekte özgürdürler.

Bu konuda yapılmış istatistiksel bir çalışma olmamasına karşın bilim insanları arasında yapılacak bir ankette; çocukluklarında ilk gençliklerinde çoğunluğunun bilimkurgu okuduklarını tahmin etmek yanlış olmayacaktır. Hayal gücünün bilimsel altyapı ile şekillendirilmesi, parlak zihinleri bilime yönlendirebilir. Bu konuda ülkemizde, bu türde eser veren kalemlerin artması çok sevindiricidir.

Astrofizikçi, astrobiyolog ve bilimkurgu yazarı Prof. Carl Sagan; bütün Dünya tarihinde bu denli önemli değişikliklerin olduğu bir dönemin daha önce yaşanmadığını, uygarlığın ve belki de insan türünün hayatta kalabilmesinin anahtarının değişime uyumlu ve akılcı alternatif gelecek arayışları olduğunu, kendi kuşağının bilimkurgu ile büyüyen ilk nesil olduğunu söylerken, Dünya dışı bir uygarlıktan bir mesaj alınırsa birçok gencin bunu ilginç bulacağını, ama hiç şaşırmayacağını bildiğini çünkü onların çoktan böyle bir geleceğe uyumlu olduğunu belirtmektedir. Sagan aynı zamanda insanoğlunun eğer hayatta kalırsa kendince bilimkurgunun uygarlığımızın devamı ve evrimine hayati bir katkı sağlamış olduğunu belirtmektedir.²⁶⁸

Bilimkurgu, dünyada genel bir tekrara ve çıkmaza girmesine karşın ülkemizdeki konumunu sağlamlaştırıp geliştirmekte, bu da bilime yönelebilecek yeni kuşakların müjdecisi olmaktadır.

²⁶⁸ Carl Sagan, “Bilimkurgu: Kişisel Bir Görüş”, *Broca'nın Beyni: Bilim Aşkı Üzerine Düşünceler*, Çev. Volkan Yazman, Say Yayınları, İstanbul 2011, s. 184.

KAYNAKLAR

Alatlı, Alev, *Schrödinger'in Kedisi (Kâbus)*, İstanbul 1999.

Alatlı, Alev, *Schrödinger'in Kedisi (Rüya)*, İstanbul 2001.

Albayrak, Burak, *Yeryüzü Müzesi*, İstanbul 2018.

Aldiss, Brian, *Trillion Year Spree: The History of Science Fiction*, ABD 1986.

Aldiss, Brian, *The Detached Retine: Aspects of SF*, London 1995.

Amis, Kingsley, *New Maps of Hell*, ABD 1960.

Andı, M. Fatih, *Fenni Roman*, İstanbul 1993.

Asimov, Isaac, *How Easy to See the Future!*, ABD 1975.

Bailey, James Osler, *Pilgrims of Space and Time*, ABD 1947.

Baudou, Jacques, *Bilim-Kurgu*, İpek Bülbüloğlu, Ankara 2005.

Berry, Adrian, *Bilimin Arka Yüzü*, Çeviren: R. Levent Aysever, Ankara 1996.

Beyatlı, Yahya Kemal, *Çamlar Altında Musahabe*, İstanbul 1913.

Budrys, Algis, *Galaxy Bookshelf-Galaxy Science Fiction*, ABD October 1967.

Campbell, John W. *Islands of Space*, ABD 1931.

Capek, Karel, *R.U.R. (Rosumovi Uměli Roboti)*, Prag 1920.

Clareson, Thomas D. *The Other Side of Realism*, ABD 1968.

Clarke, Arthur Charles, *Loophole*, ABD 1946.

Davenport, Basil, *Inquiry Into Science Fiction*, ABD 1955.

Demir, Remzi, *Türkiye'de Yeni Din Algısının Doğuşu*, Ankara 2019.

Dorn, Harold, *Science and Technology in World History*, ABD 2006.

Eralp, Osman Nuri, *Başka Dünyalarda Canlı Mahlûkat Var mıdır?*, İstanbul 1918.

Eshback, Lloyd Arthur, *Of Worlds Beyond*, ABD 1964.

- Evans, Christopher, *Writing Science Fiction*, London 1988.
- Farrell, Edmund J., *Science Fact/Fiction*, ABD 1974.
- Flammarion, Camille *Lumen*, Fransa 1872.
- Gibson, William, *Neuromancer*, ABD 1984.
- Ginsburg, Mirra, *Yevgeny Zamyatin, A Soviet Heretic*, ABD 1970.
- Heinlein, Robert Anson, *Science Fiction: Its Nature, Faults and Virtues*, ABD 1959.
- Hooft, Gerard't, *Bilim Kurguları: Bilimsel Temellere Dayanan Gelecek Tasarımları*, Çeviren: Tufan Göbekçin, İstanbul 2014.
- İleri, Celal Nuri, *Tarih-i İstikbal*, İstanbul 1913.
- Jakubowski, Maxim *The Complete Book of Science Fiction and Fantasy Lists*, London 1983.
- Jameson, Fredric, *Ütopya Denen Arzu*, Çeviren: Ferit Burak Aydar, İstanbul 2009.
- Verne, Jules, *20.000 Lyo Çri Dag* (Ermeni Harfleriyle), Çeviren: Mihran B. Arabacıyan, İstanbul 1892.
- Kaku, Michio, *Hyperspace: A Scientific Odyssey Through Parallel Universes, Time Warps, and the 10th Dimension*, ABD 1994.
- Kepler, Johannes, *Somnium*, Frankfurt 1634.
- King, Stephen, *The Tommyknockers*, ABD 1987.
- King, Stephen, *22.11.1963*, Çeviren: Zeynep Heyzen Ateş, İstanbul 2012.
- Knight, Damon, *Science Fiction Adventures*, ABD 1952.
- Kolektif, *Bilim Tarihine Giriş*, Ankara 2011.
- Kroeber Le Guin, Ursula, *Kadınlar Rüyalara Ejderhalar*, Çeviren: Deniz Erksan, İstanbul 1999.

- Kroeber Le Guin, Ursula, *Karanlığın Sol Eli*, Çeviren: Ümit Altuğ, İstanbul 1993.
- Lem, Stanislaw, *Solaris*, Varşova 1961.
- Lem, Stanislaw, *Dünya'da Barış*, Çeviren: Sevil Cerit, İstanbul 2000.
- May, Andrew, *Pseudoscience and Science Fiction*, İsveç 2017.
- Mithat, Ahmet, *Mukaddime Makamında İki Söz, Fenni Bir Roman Yahut Amerika Doktorları*, Ankara 2002.
- More, Thomas, *Utopia*, London 1905.
- Nazım Molla Davudzade, *Mustafa, Rüyada Terakki ve Medeniyet-i İslamiyye-i Ru'yet*, İstanbul 1913.
- Neumann, Dietrich, *Film Architecture: From Metropolis to Blade Runner*, Prestel 1999.
- Orwell, George, *1984*, London 1949.
- Parrinder, Patrick, *Science Fiction: Its Criticism and Teaching*, London 1980.
- Poe, Edgar Allan, *Nantucket'lı Arthur Gordon Pym'in Hikâyesi*, Çeviren: Ayşe Betül Gürcan, İstanbul 2017.
- Pohl, Frederik, *The Great Inventions*, ABD 1968.
- Pohl, Frederik, *All the Lives He Led*, ABD 2011.
- Pringle, David, *Science Fiction: The 100 Best Novels*, London 1985.
- Reyhanoğulları, Gökhan, *Türk Edebiyatının İlk Bilimkurgu Öyküleri ve Orhan Duru*, İstanbul 2012.
- Roberts, Adam, *The History of Science Fiction*, London 2006.
- Sagan, Carl, *Broca'nın Beyni*, Çeviren: Volkan Yazman, İstanbul 2016.
- Sagan, Carl, *Karanlık Bir Dünyada Bilimin Mum Işığı*, Çeviren: Miyase Göktepel, Ankara 1998.

- Sagan, Carl, *Tanrı'nın Kapısını Çalan Bilim*, Çeviren: Reşit Aşçıoğlu, İstanbul 2017.
- Serling, Rod, *The Twilight Zone*, ABD 1962.
- Shelley, Mary, *The Modern Prometheus: Frankenstein*, London 1818.
- Stableford, Brian, *Definitions of SF*, ABD 1993.
- Strugatski Boris&Arkady, *Roadside Picnic*, ABD 1977.
- Sutin, Lawrence, *The Shifting Realities of Philip K. Dick: Selected Literary and Philosophical Writings*, ABD 1995.
- Tarhan, Abdülhak Hamit, *Arziler*, İstanbul 1925.
- Unat, Yavuz, *Hoca İshak'tan Hoca Tahsin'e Çağdaş Astronominin Türkiye'ye Girişi*, Ankara 1999.
- Uyanık, Seda, *Osmanlı Bilimkurgusu: Fenni Edebiyat*, İstanbul 2013.
- Verne, Jules, *Buzların Sfenksi*, Çeviren: Hasan Fehmi Nemli, İstanbul 2016.
- Wells, Herbert George, *A Modern Utopia*, London 1905.
- Wells, Herbert George, *The Outline of History*, London 1920.
- Wells, Herbert George, *The War of the Worlds*, London 1897.
- Wyndham, John, *The Seeds of Time*, ABD 1963.
- Yumuşak, Firdevs Canbaz, *Ütopya, Karşı-Ütopya ve Türk Edebiyatında Ütopya Geleneği*, İstanbul 2012.

ÖZET

Bilimkurgu; her ne kadar 1929’da “bilimkurgu” olarak adlandırılrsa da, kökü MS 2. yüzyıla dayanan bir edebi akımdır. Tanımının yapılmasının zor, sınırlarının bulanık olduğu bu yazın şekli günümüzde dahi değişik tanımlara açık bir konumdadır.

Geniş topluluklar tarafından takip edilmesi 1930’lu yıllardan itibaren başlamış, zamanla ilk kisvesinden sıyrılıp daha farklı biçimlere evrilmiştir. Çeşitli alanlarla etkileşime giren, bu arada onlarca alt türe ayrılan bu alan, kimi zaman tıkanma noktaları yaşasa da günümüzde varlığını sürdürmektedir. Ülkemizde; türün atası olarak nitelendirilebilecek ütopya geleneğine benzer yazılı eserlerin ortaya çıkması 19. yüzyılın sonlarına kadar uzansa da, bilimkurgu olarak nitelendirilebilecek eserlerin verilmesi 1970’li yılların başını bulur. Bilimkurgu her zaman bilimle yakın ilişkiindedir ve kimi zaman bilimsel yenilikleri gelecek bilimcilerden daha iyi tahmin eder.

Bu inceleme, türün tarihi gelişimini, belli başlı yazarlarını, kullandığı genel temaları, tanımı, alt türlerini, diğer disiplinlerle etkileşimini, ülkemizdeki durumunu günümüz bakış açısından ele almak için kaleme alınmıştır.

SUMMARY

Although it was labelled “science fiction” in 1929, science fiction is a literary movement that has its roots in the 2nd century AD. This type of writing, which is difficult to define and has blurred boundaries, is open to different definitions even today.

It was started by the 1930s to be followed by large communities, and over time it evolved from its first guise and evolved into different forms. This area, which interacts with various fields and is divided into dozens of subspecies, still exists today even though it sometimes experiences clogging points. Although, the emergence of written works similar to the utopian tradition that can be described as the ancestors of the genre dates back to the end of the 19th century in our country, it would be the beginning of the 1970s to give works that could be described as science fiction. Science fiction is always closely related to science and sometimes predicts scientific innovations better than futurists.

This review has been written to address the historical development of the genre, its major authors, the general themes used, its definition, its subspecies, its interaction with other disciplines, and its situation in our country from today's perspective.

EK-1**19. YÜZYILIN SONUNDA ÇEVİRİSİ YAPILAN JULES VERNE ESERLERİ**

Eserin Adı	Çevirenin Adı	Yayın Yılı	Açıklamalar
Seksen Günde Devr-i Âlem	Bilinmiyor	1875	
Gabidan Haterasi Argadzneri (Ermeni Harfleriyle)	Hovhannes Khugasyan	1877	Resimli
Kaptan Hatras'ın Seyahati, Kutb-i Şimaliye seyahat	Ohannes Gokasyon	1877	Resimli
Kaptan Hatras'ın Sergüzeşti (Ermeni Harfleriyle)	Karabet Y. Panosyan	1885	
Merkez-i Arza Seyahat	Mehmed Emin	1885	Resimli
Beş Hafta Balon ile Seyahat	Mehmed Emin	1888	Resimli
Gizli Ada	Ahmed İhsan (Tokgöz)	1889	
Seksen Günde Devr-i Âlem	Ahmed İhsan (Tokgöz)	1889	
Bir Doktorun rüyası	Sarafen Lazyan	1890	Resimli
Deniz Altında 20.000 Fersah Seyahat	Ahmed İhsan (Tokgöz)	1890	Resimli
Kaptan Gran'ın Çocukları	Ahmed İhsan (Tokgöz)	1890	Resimli
Seyahat-i Fevkalade, Üç Rus ve İngiliz'in Seyahati, Cenubi Afrika'da	Selanikli Tevfik	1890	
Cevv-i Havada Seyahat, Muzaffer Robur (Robur Le Conquerant)	Ahmed İhsan (Tokgöz)	1891	Resimli
Çin'de Seyahat, Seyahat-ı Harikulade	Ahmed İhsan (Tokgöz)	1891	Resimli
Elmaspare	Selanikli Tevfik	1891	Resimli
İki Sene Mekteb Tatili	Ahmed İhsan (Tokgöz)	1891	Resimli
Kaptan Hatras'ın Sergüzeşti, Musavver Kutb-i Şimali Seyahatnamesi	Ahmed İhsan (Tokgöz)	1891	Resimli
Mihver-i Arz	Ahmed İhsan (Tokgöz)	1891	

Siyah Hindistan, Yer Altında Seyahat	Ahmed İhsan (Tokgöz)	1891	Resimli
Şehr-i Seyyar Bir Deniz Yolcusunun Jurnalı	Ali Selahaddin	1891	
Araba ile Devr-i Âlem yahud Sezar Kaskabel	Ahmed İhsan (Tokgöz)	1892	Resimli
Hayal İçinde Hakikat Yahud Bin Sene Sonra Amerika'da Bir Gazetecinin Derece-i Meşguliyeti	Mustafa Refik	1892	
Arzdan Kamere Seyahat	Mazhar.	1892	Resimli
Şerh-i Seyyar, Bir Deniz Yolcusunun Jurnalı, Seyahat-i Harikulade	Ali Selahaddin	1892	
Yer Altında Seyahat	Ahmed İhsan (Tokgöz)	1892	
20.000 Fersah Denizler Altında, 20.000 Lyo Çri Dag (Ermeni harfleriyle)	M. B. Arabacıyan	1892	
Balonda Facia	İsmail Hakkı	1892	
Gizli Ada, Khorhrtavor Gğdzi (Ermeni harferiyle)	M. B. Arabacıyan	1892	
Seksen Günde Devr-i Âlem	Ahmed İhsan (Tokgöz)	1896	
Çöllerde	Sabah gazetesi Tahrir Heyeti	1902	Resimli
Musavver ve Harikulade Seyahat	Sabah gazetesi Tahrir Heyeti	1902	
Seyahat-i Harikulade, Spenser Adası, Musavver Fenni Roman	Ahmed İhsan (Tokgöz)	1902	
Sipenser Adası	Ahmed İhsan (Tokgöz)	1902	Resimli
Şansellör, Bir Yelken Gemisi Yolcusunun Defter-i Hatıratı	Ahmed İhsan (Tokgöz)	1902	
Antil Adaları'na Seyahat	Ahmed İhsan (Tokgöz)	1903	Resimli
Kaptan Jipson	Ahmed Rasim	1903	
Buzlar Arasında Bir Kış	Faik Sabri (Duran)	1904	Resimli
Deniz Feneri	Mustafa Refik	1905	

Altın Volkanı	Ali Reşad	1908	
On Beş Yaşında Bir Kaptan	Faik Sabi (Duran)	1909	Resimli
Kuyruklu Yıldız yahud Âlem-i Şemsde Seyahat	M.Sünbülü	1910	Resimli
İnatçı Kahraman Ağa	Mahmud Kenan	1915	Resimli
Ay'a Seyahat	Bilinmiyor	1927	

EK-2**ÇAĞLAYAN YAYINLARI BİLİMKURGU SERİSİ**

Yazarı	Eserin Orijinal Adı	Eserin Çeviri Adı	Çevirmen	Yayın Yılı
Robert A. Heinlein	The Puppet Masters	Merih'ten Saldıranlar	A.Kahraman/ Necati Kanatsız	1954
Edmond Hamilton	The Star Kings	Seyyareler Çarpışıyor	A.Kahraman/ Necati Kanatsız	1954
A.E. Van Gogt	The Voyage of the Space Beagle	Feza Canavarları	A.Kahraman/ Necati Kanatsız	1954
Isaac Asimov	The Current of Space	Kâinat Fatihi	A.Kahraman/ Necati Kanatsız	1954
Bilinmiyor	Bilinmiyor	İntikam Roketi	A.Kahraman/ Necati Kanatsız	1955
Murray Leinster	Overdrive	Boşluk Korsanları	A.Kahraman/ Necati Kanatsız	1955
Wilson Tucker	The Long Loud Silence	Mavi Ölüm	A.Kahraman/ Necati Kanatsız	1955
Edmond Hamilton	The Sun Smasher	Mazisiz Adam	A.Kahraman/ Necati Kanatsız	1955
Roger Dee	An Earth Gone Mad	Çıldırın Dünya	A.Kahraman/ Necati Kanatsız	1955
Fredric Brown	What Mad Universe	Hücum	A.Kahraman/ Necati Kanatsız	1955

EK-2**OKAT YAYINEVİ BİLİMKURGU SERİSİ**

Yazarı	Eserin Orijinal Adı	Eserin Çeviri Adı	Çevirmen	Yayın Yılı
Philip K. Dick	Solar Lottery	Uzayda Suikast	Reha Pınar	1971
Leight Brackett	The Big Jump	Uzayda Büyük Sıçrayış	Reha Pınar	1971
Leight Brackett	The Galactic Breed/ Starmen of Llyrids/The Starmen	Uzayda İsyen	Reha Pınar	1971
Ray Bradbury	Fahrenheit 451	Fahrenheit 451	Reha Pınar	1971
Wilson Tucker	The Long Loud Silence	Dünya Batıyor	Reha Pınar	1971
Robert Moore Williams	Conquest of the Space Sea	Robot X.81	Reha Pınar	1971
Pierre Boulle	La Planete des Singes	Maymunlar Gezegeni	Reha Pınar	1971
Otto Clement/ Jay Lewis Bixby	Fantastic Voyage	Kan Damarlarında Yolculuk	Reha Pınar	1971
Alfred Bester	The Demolished Man	Anarşist	Reha Pınar	1971
Margaret St. Clair	Agent of The Unknown	Uzaydan Gelen Ajan	Reha Pınar	1971
Philip K. Dick	The World Jones Made	Yaratılan Dünya	Reha Pınar	1971
Isaac Asimov	The Caves of Steel	Çelik Mağaralar	Reha Pınar	1971
Jeremy Strike	A Promising Planet	Kutsal Gezegen	Sabri Öner	1971
Kenneth Robeson	Murder Melody	Ölüm Melodisi	Reha Pınar	1971

Robert A. Heinlein	Double Star	Uzayda İlk Oyun	Fügen Beşer	1971
Karl Herbert Scheer/ Clark Dalton	Eiswelt in Flammen/ Enterprise Stardust	Sürgündeki Yıldız	Vecdi Güven	1971

EK-3**BASKAN YAYINLARI BİLİMKURGU SERİSİ**

Yazarı	Eserin Orijinal Adı	Eserin Çeviri Adı	Çevirmen	Yayın Yılı
Peter Randa	Tora	Uzayda Dehşet – Tora	Atilla Tokatlı	1983
H. G. Wells	The War of the Worlds	Dünyanın Sonuna Doğru	Osman Talat Taşkın	1983
Ronny Laws	Le Whums se Vengent	Uzay Şeytanları	Atilla Tokatlı	1983
Emil Petaja	Alpha Yes, Terra No!	Alfa Cellatları	Şerif Yenen	1983
Peter Randa	Les Ides de Mars	Mars'tan Gelen Ölüm	Atilla Tokatlı	1983
Isaac Asimov	The Caves of Steel	Çelik Mağaralar	Aslı Kayabal	1983
A. C. Clarke	The Sands of Mars	Şafak Projesi Phobos	Osman Talat Taşkın / Ayşe Taşkın	1983
Isaac Asimov	The Stars Like Dust / The Rebellious Stars	Asi Gezegen Tyrran	Orhan Yüksel	1983
Robert Silverberg	Invaders From Earth	Dünyalı İstilacılar	İlker Tuğal	1983
Isaac Asimov	Pebble In The Sky	Uğursuz Gezegen Galactica	Aslı Kayabal	1983
C.J. Cherryh	Brothers of Earth	Uzay Düğümü	Yücel Aydemir	1983
A. E. Van Vogt	Children of Tomorrow	Uzaylı	Osman Talat Taşkın	1984
A. C. Clarke	A Fall of Moondust	Susuz Deniz	Fatoş Sanderson	1984
Ray Bradbury	The Silver Locusts	Gümüş Çekirgeler	Osman Talat Taşkın	1984

Ronny Laws	Alkinos	Evrenin Ucu	Atilla Tokatlı	1984
Stanislaw Lem	Returne des Etoiles	Yıldızların Dönüşü	Aslı Kayabal	1984
A. C. Clarke	Against The Fall of Night	Kara Güneş	Mustafa Şarman	1984
D. F. Jones	Colossus	Süper Kompüter Colossus	Fatoş Sanderson	1984
Gerard Klein	Starmaster Gambit	Uzayda Satranç	Ayşe Taşkın	1984
Ray Bradbury	Fahrenheit 451	Fahrenheit 451	Dilara Özmen	1984
Edmund Cooper	The Tenth Planet	Onuncu Gezegen	Aslı Kayabal	1984
Poul Anderson	After Doomsday	Dünyamızı Kim Yok Etti	Yücel Aydemir	1984
John Brunner	Secret Agent of Terra	Terra'nın Gizli Ajanı	Osman Talat Taşkın	1984
Ray Cummings	New York 5000	New York 5000	Atilla Tokatlı	1985
Rabdall Garrett	Das Elektronische Genie	Uzayda İntikam	Faruk Kurt	1985

EK-4**METİS YAYINLARI BİLİMKURGU SERİSİ**

Yazarı	Eserin Orijinal Adı	Eserin Çeviri Adı	Çevirmen	Yayın Yılı
Philip K. Dick	Clans of the Alphane Moon	Alfa Ayının Kabileleri	Tuna Erdem	2002
Philip K. Dick Alfred Bester Stanislaw Lem Eric F. Russel Müfit Özdeş	Asker Kaçağı Savaşa Karşı Bilimkurgu Öyküleri	Asker Kaçağı Savaşa Karşı Bilimkurgu Öyküleri	Bülent Somay Nesrin Kasap Şencan Topaloğlu	2011
Ursula K. Le Guin	Four Ways to Forgiveness	Bağışlanmanın Dört Yolu	Çiğdem Erkal İpek	2000
Ursula K. Le Guin	The Eye of the Heron	Balıkçıl Gözü	Çiğdem Erkal İpek	2000
Roger Zelazny	This İmmortal	Bu Ölümsüz	Sönmez Güven	2019
Ursula K. Le Guin	The Word for World is Forest	Dünyaya Orman Denir	Özlem Dinçkal	2010
Jack Vance	The Last Castle	En Son Kale	Ferhan Ertürk	1997
Alexei Panshin	Rite of Passage	Ergenlik Ayini	Ferhan Ertürk	1997
Philip K. Dick	Eye in The Sky	Gökteki Göz	Sönmez Güven	2015
Frederik Pohl Cyril M. Kornbluth	Gladiator-at-Law	Hukuk Gladyatörü	Nazlı Korkut	1997
Poul Anderson	War of Two Worlds	İki Dünya Savaşıyor	Güzide Gürbüz	1995
Robert A. Heinlein	Double Star	İkiz Yıldız	Nazlı Korkut	1995
Robert A. Heinlein	Lost Legacy	Kaybolan Miras	Fatma Taşkent	1995
Robert A. Heinlein	Red Planet	Kızıl Gezegen	Ferhan Ertürk	1996
Thomas Disch	Camp Concentration	Kobaylar Kampı	Mehmet Moralı	1998

Ray Bradbury J. G. Ballard Kurt Vonnegut Jr. Stanislaw Lem Isaac Asimov Robert A. Heinlein Harlan Ellison	Korkunun Bütün Sesleri	Korkunun Bütün Sesleri	Sedef Öztürk	1993
Robert Sheckley	The Status Civilisation	Mevki Uygarlığı	Belma Aksun	1995
Ursula K. Le Guin	The Dispossessed	Mülksüzler	Levent Mollamustafaoğlu	2013
Kurt Vonnegut Jr.	Player Piano	Otomatik Piyano	İrma Dolanoğlu	2018
Harry Harrison	Stainless Steel Rat	Paslanmaz Çelik Sıçan	Metin Çetin	1995
Harry Harrison	The Stainless Steel Rat's Revenge	Paslanmaz Çelik Sıçanın İntikamı	Metin Çetin	1997
Frederik Pohl	The Age of Pussyfoot	Pısırıklar Çağı	Mehmet Moralı	1998
David Brin	The Postman	Postacı	Sönmez Güven	1998
Ursula K. Le Guin	Rocannon's World	Rocannon'un Dünyası	Tuba Çale	2013
Mary Doria Russell	The Sparrow	Serçe	Emil Keyder	2003
Müfit Özdeş		Son Tiryaki		2018
John Brunner	The Shockwave Ride	Şok Dalgası Süvarisi	İrma Dolanoğlu	1999
Cyril M. Kornbluth	The Syndic	Teşkilat	Metin Çetin	1998
Samuel Delany	Triton	Triton	Metin Çetin	2000
Robert A. Heinlein	Have Space Suit Will Trave	Uzay Elbisemle Yolculuğa Hazırım	Sönmez Güven	1997
Cyril M. Kornbluth	Space Merchants	Uzay Tacirleri	Fatma Taşkent	1996

Frederik Pohl				
Eric Frank Russell	...And Then There Were None	Ve Sonra Hiç Kalmadı	Belma Aksun	1995
Philip K. Dick	Vulcan's Hammer	Vulcan'ın Çekici	Selin Siral	2017
Harry Harrison	Make Room! Make Room!	Yer Açın! Yer Açın!	İrma Dolanoğlu	1996
Brian W. Aldiss	Starship	Yıldız Gemisi	Sönmez Güven	1999
Philip K. Dick	Man In The Highcastle	Yüksek Şatodaki Adam	Murat Karlıdağ	2013

EK-5**DÜNYA'DA YAPILAN BİLİMKURGU KONGRELERİ**

Kongre Adı	Yapıldığı Yer	Ülke
Eurocon	Her yıl değişik şehirlerde	Avrupa
SwanCon	Perth, Western Australia	Avustralya
F.A.C.T.S.	Ghent	Belçika
Ad Astra	Toronto, Ontario	Kanada
Boréal	Quebec City, Quebec	Kanada
CAN-CON	Ottawa, Ontario	Kanada
Con-Version	Calgary, Alberta	Kanada
Gatecon	Vancouver, British Columbia	Kanada
Hal-Con	Halifax, Nova Scotia	Kanada
Sci-Fi on the Rock	St. John's, Newfoundland and Labrador	Kanada
SFContario	Toronto, Ontario	Kanada
VCON	Lower Mainland, British Columbia	Kanada
SFeraKon	Zagreb	<u>Hırvatistan</u>
Festival fantazie	Chotěboř	Çek Cumhuriyeti
Fantasticon	Copenhagen	Danimarka
Åcon	Mariehamn, Åland	Finlandiya
Finncon	Various	Finlandiya
Générations Star Wars et Science Fiction	Cusset	Fransa
FedCon	Düsseldorf	Almanya
Icecon	Reykjavik	İzlanda
Itzacon Eire	National University of Ireland, Galway	İrlanda
Octocon	Dublin	İrlanda
Icon festival	Tel Aviv	İsrail
DeepCon	Fiuggi Fonte, Frosinone	İtalya
Nihon SF Taikai	Yūbari, Hokkaidō	Japonya
New Zealand NatCon	Rotorua	Yeni Zelanda
Polcon	Various	Polonya
Pyrkon	Poznań	Polonya
Maleyevka seminars	Saint Petersburg	Rusya
Swecon	Various	İsveç
Dimension Jump	Nottingham	Birleşik Krallık

Eastercon	Her yıl değişik şehirlerde	Birleşik Krallık
Microcon	Exeter	Birleşik Krallık
Novacon	Nottingham	Birleşik Krallık
Starfury Conventions	Londra	Birleşik Krallık
AggieCon	College Station, Texas	ABD
Albacon	Albany, New York	ABD
All-Con	Dallas, Texas	ABD
ApolloCon	Houston, Texas	ABD
Archon	St. Louis, Missouri	ABD
Arisia	Boston, Massachusetts	ABD
ArmadilloCon	Austin, Texas	ABD
BabelCon	Baton Rouge, Louisiana	ABD
Balticon	Baltimore, Maryland	ABD
BayCon	Santa Clara, California	ABD
Boskone	Boston, Massachusetts	ABD
BotCon	Louisville, KY	ABD
Bubonicon	Albuquerque, New Mexico	ABD
Capclave	Gaithersburg, Maryland	ABD
Capricon	Wheeling, Illinois	ABD
Chattacon	Chattanooga, Tennessee	ABD
CoastCon	Biloxi, Mississippi	ABD
Con†Stellation	Huntsville, Alabama	ABD
ConCarolinas	Concord, North Carolina	ABD
ConCoction	Cleveland, Ohio	ABD
ConDFW	Dallas, Texas	ABD
CONduit	Salt Lake City, Utah	ABD
Conestoga	Tulsa, Oklahoma	ABD
Confluence	Pittsburgh, Pennsylvania	ABD
ConFusion	Detroit, Michigan	ABD
ConGlomeration	Louisville, Kentucky	ABD
ConQuesT	Kansas City, Missouri	ABD
CONvergence	Bloomington, Minnesota	ABD
Comikaze Expo	Los Angeles, California	ABD
DemiCon	Des Moines, Iowa	ABD
Disclave	Washington, D.C.	ABD
Diversicon	Saint Paul, Minnesota	ABD
Dragoncon	Atlanta, Georgia	ABD
EerieCon	Grand Island, New York	ABD
Farpoint Convention	Hunt Valley, Maryland	ABD
FenCon	Dallas, Texas	ABD
Gallifrey One	Los Angeles, California	ABD
Gaylaxicon	Atlanta, Georgia	ABD
Geek.Kon	Madison, Wisconsin	ABD
GenCon	Indianapolis, Indiana	ABD
G-Fest	Rosemont, Illinois	ABD

Hypericon	Nashville, Tennessee	ABD
Icon	Cedar Rapids, Iowa	ABD
I-CON	Hempstead, New York	ABD
InConJunction	Indianapolis, Indiana	ABD
JordanCon	Atlanta, Georgia	ABD
Lazy Dragon Con	McKinney, Texas	ABD
LepreCon	Phoenix, Arizona	ABD
Life, the Universe, Everything	Provo, Utah	ABD
Linucon	Austin, Texas	ABD
Lunacon	Rye Brook, New York	ABD
Marcon	Columbus, Ohio	ABD
MarsCon	Bloomington, Minnesota	ABD
MarsCon	Williamsburg, Virginia	ABD
MediaWestCon	Lansing, Michigan	ABD
MegaCon	Orlando, Florida	ABD
MidSouthCon	Memphis, Tennessee	ABD
Midwestcon	Cincinnati, Ohio	ABD
MileHiCon	Denver, Colorado	ABD
Minicon	Minneapolis, Minnesota	ABD
MOBICON	Mobile, Alabama	ABD
MomoCon	Atlanta, Georgia	ABD
Multiverse	Atlanta, GA	ABD
MystiCon	Roanoke, Virginia	ABD
SFWA Nebula Conference	Pittsburgh, PA	ABD
North American Science Fiction Convention	Her yıl değişik şehirlerde	ABD
Norwescon	Seattle, Washington	ABD
OryCon	Portland, Oregon	ABD
Outlantacon	Atlanta, Georgia	ABD
Penguicon	Southfield, Michigan	ABD
Philcon	Cherry Hill, New Jersey	ABD
RadCon	Pasco, Washington	ABD
RavenCon	Richmond, Virginia	ABD
Readercon	Quincy, Massachusetts	ABD
Rhode Island Comic Con	Providence, Rhode Island	ABD
Sci-Fi Valley Con	Altoona, Pennsylvania	ABD
ShadowCon	Memphis, Tennessee	ABD
Soonercon	Norman, Oklahoma	ABD
SpoCon	Spokane, Washington	ABD
Star Wars Celebration	Chicago, Illinois	ABD
Starbase Indy	Indianapolis, Indiana	ABD
STARFLEET International Conference	Niagara Falls, New York	ABD
Stellarcon	Greensboro, North Carolina	ABD
TimeGate	Atlanta, Georgia	ABD
Treklanta	Atlanta, Georgia	ABD

Trinoc Con	Durham, North Carolina	ABD
TusCon	Tucson, Arizona	ABD
UnCommonCon	Dallas, Texas	ABD
Unicon	Maryland	ABD
Vericon	Cambridge, Massachusetts	ABD
Visions	Rosemont, Illinois	ABD
Westercon	Her yıl değişik şehirlerde	ABD
WillyCon	Wayne, Nebraska	ABD
Windycon	Lombard, Illinois	ABD
WisCon	Madison, Wisconsin	ABD
Wizard World	Her yıl değişik şehirlerde	ABD
WonderCon	Los Angeles, California	ABD
World Fantasy Convention	Her yıl değişik şehirlerde	Her yıl değişik ülkelerde
Worldcon	Her yıl değişik şehirlerde	Her yıl değişik ülkelerde
